

**ACTUARIËLE EN
BEDRIJFSTECHNISCHE
NOTA (ABTN) 2021**

Stichting Pensioenfonds Wonen

DECEMBER 2020

Inhoudsopgave

1. Verantwoording	3
2. Organisatie en interne beheersing.....	4
3. Uitbesteding	12
4. Pensioenregeling.....	14
5. Financiële opzet	15
6. Beleggingsbeleid	26
7. Risicoparagraaf	33
8. Toekomstvisie	34
Bijlage 1 Kenmerken pensioenregeling	35
Bijlage 2 Uitvoeringsreglement	38
Bijlage 3 Uitbestedingsbeleid	41
Bijlage 4 Verklaring beleggingsbeginselen	49
Bijlage 5 Crisisplan.....	57
Bijlage 6 Selecteren, aanstellen, monitoren, evalueren en ontslaan van vermogensbeheerders.....	58
Bijlage 7 Indicatieve lijst ondernemingen betrokken bij cluster munitie	68
Bijlage 8 Beleggingsrichtlijnen	69
Bijlage 9 IRM-paragraaf.....	70

1. Verantwoording

Het fonds

Naam	Stichting Pensioenfonds Wonen
Aard fonds	Pensioenfonds
Vestigingsplaats (statutair)	Utrecht
KvK-inschrijvingsnummer	41178958
DNB-relatienummer	44381

Stichting Pensioenfonds Wonen is een bedrijfstakpensioenfonds als bedoeld in artikel 1 van de Pensioenwet. Het fonds voert de door cao-partijen overeengekomen pensioenregeling uit. Het fonds heeft ten doel het verlenen van pensioenen aan de deelnemers, de gewezen deelnemers, alsmede aan hun nagelaten betrekkingen.

De verplichtstelling van Stichting Pensioenfonds Wonen is per 1 januari 2018 ingetrokken, nadat de betrokken sociale partners in de Wonen branche in augustus 2017 het verzoek tot intrekking verplichtstelling hebben gedaan bij het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Op het moment van de intrekking was de beleidsdekkingsgraad van het fonds lager dan de vereiste beleidsdekkingsgraad op basis het MVEV. Dit betekent dat artikel 150 uit de Pensioenwet in werking is getreden en het pensioenfonds 'binnen een door de toezichthouder te stellen termijn over tot het verzekeren bij een verzekeraar, overdragen aan een verzekeraar of onderbrengen bij een pensioenfonds van de pensioenverplichtingen op basis van een procedure welke ter kennis en instemming van de toezichthouder wordt gebracht'. Het bestuur heeft een plan van aanpak opgesteld, en afgestemd met de toezichthouder, waarin de stappen tot een overdracht van rechten (of een fusie) worden beschreven.

Het bestuur richt zich daarmee op een collectieve waardeoverdracht en liquidatie binnen een nog vast te stellen termijn. In de tussentijd acteert het fonds als een normaal pensioenfonds en geeft het invulling aan haar missie, visie en strategie.

Actuariële en bedrijfstechnische nota

In de Actuariële en bedrijfstechnische nota (Abtn) van het fonds is vastgelegd op welke wijze het fonds uitvoering geeft aan het bepaalde in artikel 145 van de Pensioenwet en paragraaf 9 van het Besluit financieel toetsingskader pensioenfondsen.

Het fonds legt iedere wijziging in de Abtn binnen twee weken na de vaststelling door het bestuur over aan De Nederlandsche Bank (DNB).

Mate van detaillering

In deze Abtn wordt het huidige en voorgenomen beleid in strategische zin omschreven. De inhoud van de Abtn beoogt hiermee op hoofdlijnen inzicht te geven in het functioneren van het pensioenfonds op alle beleidsterreinen.

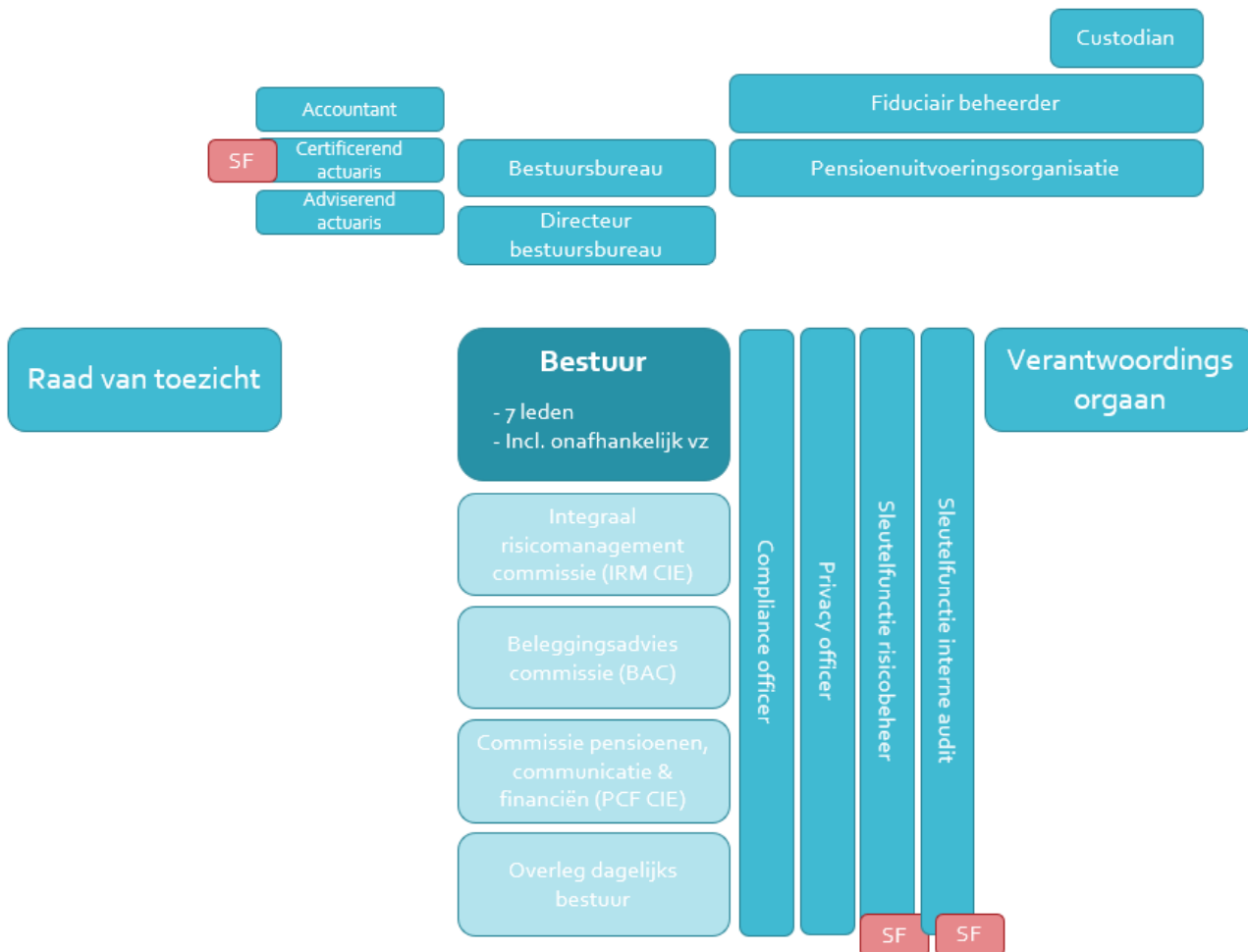
Daar waar in deze nota wordt gesproken van 'het fonds' wordt bedoeld: Stichting Pensioenfonds Wonen.

Deze Abtn is door het bestuur vastgesteld op 11 december 2020 en vervangt alle vorige nota's.

2. Organisatie en interne beheersing

2.1 Organisatie van het fonds

De organisatie van het fonds kan schematisch als volgt worden weergegeven:

Het fonds kent drie gremia:

- Bestuur;
- Raad van toezicht;
- Verantwoordingsorgaan.

Het bestuur kent vier bestuurlijke commissies:

- Integraal risicomanagement commissie (IRM CIE);
- Commissie pensioenen, communicatie & financiën (PCF CIE);
- Beleggingsadviescommissie (BAC);
- DB-overleg (dagelijks bestuur).

Met ingang van 2019 kent het bestuur drie sleutelfunctiehouders:

- Sleutelfunctiehouder actuariële functie
- Sleutelfunctiehouder risicobeheer
- Sleutelfunctiehouder interne audit

Bestuur

Het bestuur van het fonds is belast met het besturen van het fonds, waaronder mede te verstaan het beheren van de middelen van het fonds. Het bestuur is als zodanig eindverantwoordelijk voor alle activiteiten van het fonds.

Het bestuur is paritair samengesteld en bestaat uit zeven leden. De samenstelling is als volgt:

- Twee leden worden benoemd op voordracht van de werkgeversvereniging in de bedrijfstak;
- Twee leden worden benoemd op voordracht van de werknemersverenigingen in de bedrijfstak;
- Twee leden wordt benoemd op voordracht van de vertegenwoordiger van de pensioengerechtigden in het verantwoordingsorgaan;
- Eén lid wordt aangetrokken door het bestuur als onafhankelijk voorzitter.

Uit zijn midden kiest het bestuur een secretaris, een plaatsvervangend voorzitter en een plaatsvervangend secretaris.

De vertegenwoordigers van werkgeverszijde worden voorgedragen door de Vereniging INretail te Zeist; twee leden.

De vertegenwoordigers van werknemerszijde worden voorgedragen door FNV te Utrecht (één lid) en CNV Vakmensen te Utrecht (één lid).

Bestuursleden worden voor de duur van maximaal vier jaar benoemd en treden af volgens een door het bestuur op te maken rooster. Het bestuur kan de afgetreden bestuursleden maximaal twee maal herbenoemen. Indien daar gegronde redenen voor zijn, kan een bestuurslid meer dan twee keer worden herbenoemd.

Het bestuur stelt zich bij het uitoefenen van zijn taak onafhankelijk op en draagt er zorg voor dat het fonds uitsluitend handelt ten behoeve van alle belanghebbenden van het fonds. Het bestuur inventariseert daartoe jaarlijks de (neven)functies van de bestuurs- en commissieleden. Hierover wordt gerapporteerd in het bestuursverslag van het fonds en op de website.

De taken en bevoegdheden van het bestuur zijn bepaald in de statuten van het fonds.

Het bestuur heeft in de statuten vastgelegd langs welke procedure bestuursleden kunnen worden benoemd, geschorst of ontslagen.

Commissies

Het bestuur kan tijdelijke of permanente commissies instellen.

Het bestuur kan bevoegdheden geheel of gedeeltelijk mandateren aan een commissie. De commissie legt voor de uitoefening van haar taken verantwoording af aan het bestuur. Een commissie verantwoordt zich tegenover het plenaire bestuur aan de hand van de notulen van een commissievergadering, dan wel door het inbrengen van een behandelde notitie waaraan het commissieadvies is toegevoegd. Voor alle commissies geldt een reglement. Jaarlijks zal het bestuur de uitvoering van taken en de invulling van toegewezen verantwoordelijkheden aan commissies evalueren. Het bestuur heeft de volgende commissies ingesteld:

Overleg dagelijks bestuur (DB-overleg)

De onafhankelijk voorzitter, secretaris en plaatsvervangend voorzitter hebben zitting in deze commissie. Het DB-overleg heeft de volgende taken- en bevoegdheden:

- Voorbereiding van de bestuursvergadering de agenda van deze bestuursvergadering bespreken,
- De dagelijkse gang van zaken bespreken,
- Beleidsvraagstukken bespreken.

Beleggingsadviescommissie (BAC)

De leden van deze commissie worden benoemd vanuit het bestuur. De commissie wordt bijgestaan door een externe adviseur en een vertegenwoordiger van de fiduciair. De beleggingsadviescommissie bespreekt alle onderwerpen met betrekking tot het volledige beleggingsbeleid van het fonds en adviseert het bestuur over deze onderwerpen.

Integraal risicomanagement commissie (IRM CIE)

De leden van deze commissie worden benoemd vanuit het bestuur. De commissie wordt aangevuld met een extern lid. De IRM-commissie bereidt het integrale risicomanagementsysteem van het fonds voor, is belast met het (bestuurlijk) beheer van dit systeem, doet voorstellen aan het bestuur over het risicobeleid en bespreekt en beoordeelt de risicorapportages en jaarlijkse ISAE-rapportages van uitbestede partijen.

Commissie pensioenen, communicatie & financiën (PCF CIE)

De leden van deze commissie worden benoemd vanuit het bestuur. De PCF-commissie is bespreekt alle onderwerpen met betrekking tot de onderwerpen pensioenbeheer, communicatie en financiën.

Geschillencommissie

De geschillencommissie heeft tot taak het bestuur te adviseren over geschillen tussen de deelnemer en het pensioenfonds over de uitvoering van de pensioenregeling wegens een individuele beslissing die het bestuur jegens de belanghebbende heeft genomen. Met inachtneming van het bepaalde in het uitvoeringsreglement, is de geschillencommissie ook bevoegd tot het geven van advies in geschillen tussen de werkgever en het pensioenfonds over de uitvoering van de pensioenregeling. Een advies van de geschillencommissie is niet bindend. De geschillencommissie is niet bevoegd te adviseren over geschillen inzake vrijstellingsbesluiten.

Verantwoordingsorgaan

PF Wonen heeft een verantwoordingsorgaan. Het bestuur legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan over het gevoerde beleid en de wijze waarop het is uitgevoerd.

Het verantwoordingsorgaan bestaat uit vier leden en is als volgt samengesteld:

- twee leden vertegenwoordigen de deelnemers;
- één lid vertegenwoordigt de pensioengerechtigden;
- één lid vertegenwoordigt de werkgevers.

Het verantwoordingsorgaan heeft een reglement.

Raad van Toezicht

Het intern toezicht wordt uitgeoefend door de Raad van Toezicht. Deze bestaat uit drie leden die worden benoemd door het bestuur na bindend advies van het verantwoordingsorgaan. De leden zijn onafhankelijk en laten dit tot uiting komen in het toezicht.

Een samenvatting van het oordeel en de bevindingen van de Raad van Toezicht worden in het jaarverslag van het fonds opgenomen.

De Raad van Toezicht heeft tot taak toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het pensioenfonds. De Raad van Toezicht is ten minste belast met het toezien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging

door het bestuur en legt verantwoording af over de uitvoering van de taken en de uitoefening van de bevoegdheden aan het verantwoordingsorgaan en de werkgever, het belanghebbendenorgaan en in het bestuursverslag. De Raad van Toezicht staat het bestuur met raad ter zijde.

Sleutelfunctiehouders

De sleutelfunctiehouders zijn belast met een drietal aandachtsgebieden. Ieder afzonderlijk inhoudelijk verantwoordelijk voor hun deelgebieden. Het bestuur is en blijft eindverantwoordelijk. De sleutelfunctiehouders zijn natuurlijke personen. De sleutelfunctiehouders stellen zich bij het uitvoeren van hun taak onafhankelijk op en dragen er zorg voor dat het fonds uitsluitend handelt ten behoeve van alle belanghebbenden van het fonds. De sleutelfunctiehouders rapporteren hierover aan het bestuur en waar nodig aan anderen.

Taken en verantwoordelijkheden sleutelfunctiehouders

- Voor de sleutelfunctiehouder actuariële functie luiden de taken en werkzaamheden op hoofdlijnen als volgt:
 - o is verantwoordelijk voor een (kosten)effectieve uitvoering van de actuariële functie;
 - o houdt toezicht op de berekening van de technische voorzieningen;
 - o beoordeelt de betrouwbaarheid en adequaatheid van de berekening van de technische voorzieningen, waaronder in ieder geval wordt verstaan:
 - het beoordelen of de bij de berekening van de technische voorzieningen gehanteerde methodieken, onderliggende modellen en aannamen passend zijn;
 - het beoordelen of er voldoende gegevens worden gebruikt bij de berekening van technische voorzieningen en het beoordelen van de kwaliteit van die gegevens; en
 - het toetsen van de bij de berekening van technische voorzieningen gehanteerde aannames aan de praktijk;
 - het beoordelen van de algehele gedragslijn voor het aangaan van pensioenverplichtingen ingeval het fonds een dergelijke gedragslijn heeft;
 - het beoordelen van de adequaatheid van de verzekeringsregelingen ingeval het fonds dergelijke verzekeringsregelingen heeft;
 - o rapporteert op het gebied dat onder zijn verantwoordelijkheid valt rechtstreeks aan het bestuur (en de RvT) over eventuele materiële bevindingen en aanbevelingen om de beheerste en integere bedrijfsvoering te verbeteren. Een materiële bevinding zal in de regel betrekking hebben op significante fouten of risico's ten aanzien van het fonds;
 - o meldt materiële bevindingen aan de toezichthouder.

- Voor de sleutelfunctiehouder interne audit luiden de taken en werkzaamheden op hoofdlijnen als volgt:
 - o is verantwoordelijk voor een (kosten)effectieve uitvoering van de sleutelfunctie interne audit;
 - o stelt een meerjaren auditplan op en op basis hiervan jaarlijks een meer gedetailleerd auditjaarplan. In dit jaarplan komen tenminste aan de orde:
 - prioritering audit objecten;
 - risico-afweging;
 - capaciteit;
 - doorlooptijd;
 - frequentie en timing van de audit werkzaamheden;
 - o stemt het meerjaren auditplan af met de waarmede accountant van Pensioenfonds Wonen om de controleprocessen doelmatig en kosteneffectief te doorlopen;

- heeft periodiek overleg met de uitbestedingspartijen en de waarmerkend accountant van Pensioenfonds Wonen;
 - rapporteert op het gebied dat onder zijn verantwoordelijkheid valt rechtstreeks aan het bestuur (en de RvT) over eventuele materiële bevindingen en aanbevelingen om de beheerste en integere bedrijfsvoering te verbeteren. Een materiële bevinding zal in de regel betrekking hebben op significante fouten of risico's ten aanzien van het fonds;
 - De houder meldt materiële bevindingen aan de toezichthouder.
- Voor de slutelfunctiehouder risicobeheer luiden de taken en werkzaamheden op hoofdlijnen als volgt:
- is verantwoordelijk voor een (kosten)effectieve uitvoering van de risicobeheer functie;
 - stelt jaarlijks een risicomanagementjaarplan op waarin tenminste wordt vastgelegd:
 - de evaluatie van de eigenrisicobeoordeling;
 - de evaluatie van het integraal risicomanagementproces;
 - update van het IRM-beleid;
 - de update van de strategische risico's;
 - de toezichtthema's van DNB waarvoor Pensioenfonds Wonen Pensioen is geselecteerd en de wijze waarop hier opvolging aan wordt gegeven (voor zover de thema's (integraal) risicomanagement gerelateerd zijn);
 - heeft periodiek overleg met de eerstelijns risicomanagementfunctie en de risk- & compliance functie van de uitbestedingspartijen van Pensioenfonds Wonen;
 - stelt een risico-opinie op t.b.v. de te nemen strategische besluiten;
 - rapporteert op het gebied dat onder zijn verantwoordelijkheid valt rechtstreeks aan het bestuur (en de RvT) over eventuele materiële bevindingen en aanbevelingen om de beheerste en integere bedrijfsvoering te verbeteren. Een materiële bevinding zal in de regel betrekking hebben op significante fouten of risico's ten aanzien van het fonds;
 - meldt materiële bevindingen aan de toezichthouder.

Benoeming, schorsing en ontslag sluitelfunctiehouders

- **Benoeming**
- De sluitelfunctiehouders worden benoemd door het bestuur, voor een periode van maximaal vier jaar. En treden af volgens een door het bestuur op te maken rooster en kunnen maximaal twee keer worden herbenoemd. Voor maximaal een totale periode van twaalf jaar. De benoeming vindt plaats op basis van het, voor de desbetreffende sluitelfunctiehouder, geldende functieprofiel. Het bestuur informeert de Raad van Toezicht en het verantwoordingsorgaan over de benoeming van een sluitelfunctiehouder. Het bestuur meldt elke wijziging in sluitelfunctiehouder aan de toezichthouder en wordt niet doorgevoerd indien:
 - de toezichthouder binnen zes weken na ontvangst van de melding van de wijziging aan het fonds bekend maakt dat hij niet met de voorgenomen wijziging instemt; of
 - de toezichthouder om nadere gegevens of inlichtingen heeft verzocht en binnen zes weken na ontvangst van die gegevens of inlichtingen aan het fonds bekend maakt dat hij niet met de voorgenomen wijziging instemt.

Ontslag

- Het sleutelfunctiehouderschap eindigt door:
 - o periodiek aftreden;
 - o opzeggen door de sleutelfunctiehouder;
 - o overlijden;
 - o liquidatie of fusie van het pensioenfonds;
 - o een besluit van het bestuur om de betreffende sleutelfunctiehouder te ontslaan. Een sleutelfunctiehouder wordt ontslagen na het horen van de raad van toezicht over de procedure.
 - o Het bestuur stelt een procedure vast voor een jaarlijkse evaluatie van het functioneren van de sleutelfunctiehouders. Indien het bestuur na het volgen van deze procedure van oordeel is dat er sprake is van een situatie van disfunctioneren door een sleutelfunctiehouder, zal het bestuur, na het horen van de raad van toezicht schriftelijk en met redenen omkleed, de sleutelfunctiehouder ontslaan.

Schorsing

- Een functiehouder kan worden geschorst indien naar het oordeel van het bestuur de belangen van het fonds tijdelijk conflicteren met de belangen van de desbetreffende sleutelfunctiehouder. Gedurende de periode van schorsing kan de geschorste sleutelfunctiehouder de aan het sleutelfunctiehouderschap verbonden rechten niet uitoefenen. De schorsing zal worden opgeheven indien naar het oordeel van het bestuur niet langer sprake is van een belangenconflict.

Vergoeding sleutelfunctiehouders

- Het bestuur stelt een vergoeding voor de sleutelfunctiehouders vast. De vergoeding staat in redelijke verhouding tot de gedragen verantwoordelijkheid, de aan de functie gestelde eisen zoals vastgelegd in het functieprofiel.

Directeur

Het bestuur heeft de heer J. Suarez Menendez aangesteld als directeur bestuursbureau. De overeengekomen werkzaamheden en de beloning zijn vastgelegd in het contract.

2.2 Certificering en controle

Het boekjaar van het pensioenfonds is gelijk aan het kalenderjaar.

Waarmerkend actuaris

Het bestuur heeft mevrouw A. Plekker AAG, verbonden aan Willis Towers Watson, benoemd als onafhankelijk, bevoegd waarmerkend actuaris. En met ingang van de inwerkingtreding van IORP II als sleutelfunctiehouder actuariële functie.

De waarmerkend actuaris maakt een actuariële verslag waarin een verklaring wordt opgenomen van haar bevindingen bij de jaarlijkse verslagstaten, waarbij de fondsmiddelen worden getoetst en de vermogenspositie wordt beoordeeld. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de gegevens van de accountant.

De waarmerkend actuaris, die het actuariële verslag waarmerkt, is onafhankelijk van het pensioenfonds. In het kader van IORP II en met het oog op de onafhankelijke positie van de waarmerkend actuaris, is de sleutelfunctiehouder actuariële functie bij de waarmerkend actuaris belegd met ingang van 2019.

Accountant

Het bestuur heeft de heer N. Doets RA, verbonden aan PricewaterhouseCoopers Accountants N.V., benoemd als externe accountant.

De accountant verstrekt een controleverklaring bij de jaarlijkse verslagstaten, waarbij een oordeel wordt gegeven over de betrouwbaarheid van de gegevens, de grootte en samenstelling van het vermogen van het fonds en het resultaat ultimo het verslagjaar.

2.3 Beheersmaatregelen en interne controle

Het interne beheersingssysteem berust op de verantwoordelijkheden, de bevoegdheden en de onderlinge verhoudingen van de bij het fonds betrokken organen en instellingen. Voor wat betreft de organen van het fonds zijn deze vastgelegd in de statuten en reglementen. Met externe partijen waaraan activiteiten zijn uitbesteed en met de adviseurs zijn deze vastgelegd in overeenkomsten.

Geschiktheid

Het bestuur draagt er zorg voor dat wordt voldaan aan alle geschiktheidseisen die op basis van wet- en regelgeving worden gesteld. Het bestuur heeft hiertoe een geschiktheidsplan vastgesteld. Hiermee draagt het bestuur zorg voor een doorlopend programma om de geschiktheid van het bestuur op peil te houden en waar nodig te verbreden of te ontwikkelen (permanente educatie).

In het geschiktheidsplan wordt uiteengezet welke deskundigheden, competenties en professioneel gedrag van het bestuur en van de individuele bestuursleden worden verwacht en welke mogelijkheden daartoe worden aangereikt. Onderdeel daarvan is het te volgen opleidingstraject. In het geschiktheidsplan wordt verder aangegeven op welke wijze het fonds het functioneren van het bestuur (het collectief) en van de individuele bestuursleden (inclusief de deskundigheid) toetst. Tevens is het geschiktheidsplan een referentiepunt voor de geschiktheidstoets die DNB uitvoert.

Voor de geschiktheidsbevordering gaat het bestuur onder meer uit van de eisen die zijn vastgelegd in de Wet versterking bestuur pensioenfondsen, de Beleidsregel geschiktheid 2012 van DNB en AFM en de Handreiking geschikt pensioenfondsbestuur van de Pensioenfederatie.

Code Pensioenfondsen

De Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid hebben samen de Code Pensioenfondsen opgesteld. De code bevat normbepalingen over het functioneren van de verschillende bestuurlijke organen binnen een pensioenfonds en gaat ook uitgebreid in op daaraan gekoppelde thema's als benoemingen en zittingstermijnen. Onderwerpen als integraal risicomanagement, beloningen, diversiteit en verantwoord beleggen komen ook aan bod. Met de code wordt beoogd de verhoudingen binnen het pensioenfonds en de communicatie met de belanghebbenden transparanter te maken en bij te dragen aan het versterken van 'goed pensioenfondsbestuur'. In zijn bestuurlijk handelen volgt het bestuur in beginsel de normen uit de Code Pensioenfondsen.

Evaluatie

Het bestuur evalueert jaarlijks het eigen functioneren. Het bestuur komt als geheel bij elkaar om het functioneren van het bestuur te bespreken. Hierbij kan een externe persoon aanwezig zijn.

Beloningsbeleid

Het bestuur heeft een vergoedingsregeling voor bestuursleden alsmede voor leden van het verantwoordingsorgaan en de leden van de Raad van Toezicht.

Integriteitsbeleid

Voor het bestuur, het verantwoordingsorgaan en de Raad van Toezicht is een gedragscode opgesteld ter voorkoming van belangenconflicten en van misbruik en oneigenlijk gebruik van de bij het fonds aanwezige informatie.

Het fonds draagt zorg voor een systematische analyse van integriteitsrisico's, stelt aan de hand van die analyse een integriteitsbeleid vast, draagt zorg voor de uitvoering daarvan en heeft een compliance officer aangesteld. Onderdeel van het integriteitsbeleid zijn een incidenten- en klokkenluidersregeling en de voornoemde gedragscode. Het integriteitsbeleid is geformuleerd in een separaat document.

Het bestuur heeft de heer R. van der Mast van het Nederlands Compliance Instituut aangesteld als compliance officer. Er is een gedragscode opgesteld. De bijbehorende jaarlijkse verklaring wordt door de bestuursleden ondertekend. De overeengekomen werkzaamheden en de beloning zijn vastgelegd in het contract.

Risicobeleid

Het bestuur heeft in kaart gebracht welke risico's inherent zijn aan de activiteiten van het pensioenfonds. In het kader van IORP II heeft het bestuur met ingang van 2019 een sleutelfunctiehouder risicobeheer aangesteld. Deze rol wordt vanaf 2020 vervuld door B. Hulshof.

Communicatiebeleid

Het fonds stelt eenmaal per drie jaar een communicatiebeleidsplan op. Voor iedere doelgroep zijn communicatiedoelstellingen geformuleerd. Vanuit dit plan wordt jaarlijks een voorstel voor een jaarplan met een begroting ontwikkeld dat door het bestuur wordt vastgesteld. De basis van dit plan is de communicatie die verplicht is volgens de Pensioenwet en ingevolge de voorschriften van de AFM.

Het fonds heeft tevens correct en tijdig alle opgebouwde pensioenaanspraken aangemeld bij het Pensioenregister en meldt periodiek wijziging of aanvulling van die gegevens aan het Pensioenregister.

Aan nieuwe toetredende deelnemers wordt Pensioen 1-2-3 verstrekt en aan uittredende deelnemers een stopbrief. Aan actieve deelnemers wordt jaarlijks een UPO gestuurd en aan gewezen deelnemers eenmaal per vijf jaar. Gepensioneerden ontvangen jaarlijks een brief waarin hun actuele aanspraken zijn vastgelegd.

Het bestuursverslag wordt integraal op de website geplaatst zodat dit voor iedereen toegankelijk is.

Interne audit

In het kader van IORP II is met ingang van 2019 de heer H.J. Strang sleutelfunctiehouder interne audit.

Privacy officer

In het kader van de AVG-wetgeving, heeft het bestuur heeft mevrouw A. Jharap aangesteld als privacy officer van het fonds. De overeengekomen werkzaamheden en de beloning zijn vastgelegd in het contract.

3. Uitbesteding

Het bestuur van het fonds heeft een aantal activiteiten uitbesteed aan externe deskundige partijen. Ingeval van een vernieuwing van een uitbestedingsovereenkomst wordt altijd bij meerdere partijen een offerte opgevraagd.

3.1 Pensioenbeheer

Het fonds heeft een overeenkomst met TKP voor de uitvoering van het pensioenbeheer. Het betreft een overeenkomst voor twee jaar, met een optie voor een extra derde jaar. TKP verzorgt de pensioenadministratie van het fonds en verleent ondersteuning bij de administratieve, financiële, secretariële, actuariële en juridische werkzaamheden. Het fonds heeft aparte afspraken gemaakt met TKP over het niveau van de dienstverlening. Het bestuur van het fonds ontvangt periodiek rapportages over de manier waarop TKP invulling geeft aan de dienstverlening. Het bestuur beoordeelt de uitbesteding van diensten ook via de periodieke ISAE 3402-rapportage. Dit rapport beschrijft wat de beheersdoelstellingen en -maatregelen zijn en of deze in de praktijk ook werken. TKP benoemt een accountmanager. Deze manager legt verantwoording af aan het bestuur over de pensioenuitvoering.

3.2 Vermogensbeheer

Het bestuur heeft het vermogensbeheer uitbesteed aan Achmea Investment Management B.V. (Achmea IM). Het fonds en Achmea IM hebben de afspraken inzake uitbesteding vastgelegd in beheerovereenkomsten. In 2018 hebben het fonds en Achmea IM een nieuwe overeenkomst gesloten die ingaat op 1 januari 2019 voor onbepaalde duur. De overeenkomst kan steeds door één van de partijen bij aangetekende brief wordt opgezegd met inachtneming van een opzegtermijn van drie maanden.

Nadere afspraken over de kwaliteit van de dienstverlening zijn vastgelegd in dienstverleningsovereenkomsten. De overeenkomsten en de dienstverleningsovereenkomsten voorzien in een procedure om de bestaande dienstverlening aan te passen of nieuwe diensten toe te voegen. In overleg tussen het bestuur en de vermogensbeheerders worden daarover afspraken gemaakt en contractueel vastgelegd. Het bestuur toetst de uitbesteding van de diensten onder meer met behulp van de ISAE 3402-rapporten. In dit rapport wordt beschreven wat de beheersdoelstellingen en -maatregelen zijn en of deze ook functioneren. Tevens ontvangt het fonds op kwartaalbasis de risicorapportage niet-financiële risico's hiertoe. Voorts worden via de beleggingsadviescommissie de financiële risico's in kaart gebracht en gemonitord, waarbij de commissie ondersteund wordt door een onafhankelijke deskundige. Van Achmea IM ontvangt het fonds op maandbasis overzichten van de beleggingsportefeuille en de daarmee samenhangende risico's. Daarnaast ontvangt het bestuur van Achmea IM elk kwartaal uitgebreide rapportages.

Vanuit de vermogensbeheerder is voor het fonds een account CIO benoemd die verantwoording aflegt aan het bestuur over de uitvoering en de resultaten van de overeengekomen werkzaamheden.

Het fonds heeft een aparte overeenkomst met KAS BANK N.V. voor de uitvoering van de custodian werkzaamheden. Deze overeenkomst is aangegaan voor onbepaalde tijd.

Het bestuur heeft de heer H. Hoos benoemd als beleggingsadviseur. De beleggingsadviseur ondersteunt de beleggingsadviescommissie bij het adviseren van het bestuur over het beleggingsbeleid. Hij analyseert de voorstellen en rapportages van de vermogensbeheerder en brengt daarover advies uit. De werkzaamheden en beloning zijn vastgelegd in een overeenkomst.

3.3 Bestuursondersteuning

Het bestuur heeft ABB voor Pensioenfondsen aangesteld als bestuursbureau. In 2019 hebben het fonds en ABB een nieuwe overeenkomst gesloten per ingang van 1 januari 2020 tot en met 31 december 2020 of verlenging. De overeengekomen werkzaamheden en de beloning zijn vastgelegd in een contract.

3.4 Actuarieel adviseur

Het bestuur heeft de heer R. Meijer, verbonden aan Sprenkels & Verschuren B.V aangesteld als adviserend actuaris van het fonds. De overeengekomen werkzaamheden en de beloning zijn vastgelegd in een contract.

4. Pensioenregeling

4.1 Verplichtstelling

Per 1 januari 2018 is de verplichtstelling van Pensioenfonds Wonen ingetrokken. Vanaf deze datum vindt er geen actieve opbouw meer plaats binnen het fonds. Het fonds is daarmee gesloten.

4.2 Vrijwillige aansluiting

Door het intrekken van de verplichtstelling is het per 1 januari 2018 niet meer mogelijk om vrijwillig aan te sluiten bij Pensioenfonds Wonen.

4.3 Afkoop en flexibilisering

Het fonds voert een actief afkoopbeleid voor pensioenen die onder de wettelijke afkoopgrens liggen. Het aanbod van afkoop wordt in elk geval gedaan ter gelegenheid van een toekenning c.q. vaststelling bij ingang van een uitkering.

Het fonds kent diverse flexibiliseringsmogelijkheden voor uitruil tussen verschillende pensioensoorten en voor het ingangsmoment van het pensioen.

De flexibiliseringsfactoren en de afkoopfactoren worden jaarlijks door het bestuur als volgt vastgesteld:

- voor de periode van één kalenderjaar,
- op basis van de geldende actuariële grondslagen van het fonds voor het komende kalenderjaar,
- op basis van de rentetermijnstructuur voor pensioenfondsen zoals gepubliceerd door DNB per einde september in het voorgaande jaar,
- met wegingsfactoren voor seksneutraliteit, waarbij uitgegaan wordt van de verhouding tussen mannelijke en vrouwelijke deelnemers.

4.4 Uitvoeringsreglement

De inhoud van het Uitvoeringsreglement is opgenomen in Bijlage 2.

5. Financiële opzet

Het fonds voert de pensioenregeling uit conform het pensioenreglement. De pensioenaanspraken zijn volledig verzekerd in eigen beheer. Het fonds heeft derhalve geen herverzekeringscontracten afgesloten.

5.1 De waarderingsgrondslagen van de beleggingen

De waardering van de leningen op schuldbekentenis geschiedt tegen actuele waarde. Deze is bepaald aan de hand van toekomstige kasstromen. Deze zijn contant gemaakt tegen een bepaalde factor, waarbij rekening is gehouden met het risicoprofiel en de resterende looptijd

De aandelen, obligaties en beleggingen in onroerend goed beleggingsmaatschappijen zijn gewaardeerd tegen de beurskoers. Indien het fondsen betreft, die niet op de beurs zijn genoteerd, wordt gewaardeerd op de intrinsieke waarde.

Het onroerend goed wordt gewaardeerd op de actuele waarde. De taxaties worden gedaan door onafhankelijke deskundigen. Zie paragraaf 6.6 voor een uitgebreidere beschrijving van de waarderingsgrondslagen.

5.2 Technische voorzieningen

De technische voorzieningen van het fonds bestaan uit de Voorziening Pensioenverplichtingen. De Voorziening Pensioenverplichting wordt gesteld op de contante waarde van de reglementair tot de balansdatum verworven pensioenaanspraken, waarin begrepen de contante waarde van de toegekende toeslagen op deze pensioenaanspraken.

- Interest	Nominale rentetermijnstructuur (zero-coupon), zoals door De Nederlandsche Bank maandelijks op haar website wordt gepubliceerd.
- Sterfte	Prognosetafel AG 2020, waarbij de sterftetekansen zijn vermenigvuldigd met een factor om het verschil tussen de ervaringssterfte van het fonds en de algehele sterfte in de generatietafel tot uitdrukking te brengen. De door het fonds gehanteerde ervaringssterfte is gebaseerd op een inkomens ervaringssterftemodel en herijkt in 2020.
- Wezenpensioen	De lasten van nog niet ingegaan wezenpensioen zijn gesteld op 0,5% van de lasten van het nog niet ingegaan partnerpensioen; bij de vaststelling van de lasten ter zake van ingegaan wezenpensioen wordt verondersteld dat het pensioen moet worden uitgekeerd tot de 18-jarige leeftijd, waarbij geen rekening wordt gehouden met sterftetekansen.
- Leeftijdsverschil	De leeftijd van de partner van de mannelijke deelnemer is 3 jaar lager gesteld dan die van de deelnemer. De leeftijd van de partner van de vrouwelijke deelnemer is 2 jaar lager gesteld dan die van de deelnemer.
- Partnerfrequentie	Voor de berekening van de Voorziening Pensioenverplichtingen voor nog niet ingegane nabestaandenpensioenen wordt een partnerfrequentie volgens de partnerfrequenties CBS 2020 incl. samenwonend gehanteerd, met uitzondering van de

leeftijden 62 tot en met 67. Voor deze leeftijden wordt 100% gehanteerd. Na pensionering wordt uitgegaan van de werkelijke partnersituatie en wordt de voorziening derhalve vastgesteld op basis van het bepaalde partnersysteem.

- Premievrijstelling invaliditeit	Voor (gewezen) deelnemers is 100% van de contante waarde van de toekomstige pensioenopbouw in de Voorziening Pensioenverplichtingen opgenomen.
- Voorziening toekomstige premievrijstelling (IBNR)	Deze komt overeen met de opslag in de premie voor toekomstige premievrijstelling van vorig jaar en van het huidige jaar. De IBNR-voorziening is verhoogd naar € 650.000.
- Opslag voor toekomstige kosten	De kostenvoorziening voor de dekking van toekomstige kosten is 2,6% van de netto technische voorziening. .
- Afronding leeftijden	De leeftijden worden met ingang van boekjaar 2018 vastgesteld op maanden nauwkeurig.
- Voorziening niet opgevraagd pensioen	Voor pensioen dat nog niet is ingegaan (ouderdomspensioen vanaf pensioeningangsdatum en partnerpensioen van reeds overleden deelnemers) omdat de deelnemer/partner onvindbaar is of niet reageert, wordt de reservering vanaf de beoogde ingangsdatum vijf jaar volledig in stand gehouden en daarna in tien jaar tijd lineair afgebouwd naar nul.

De toe te passen grondslagen worden periodiek door het bestuur opnieuw onderzocht.

Daarnaast heeft het bestuur in 2019 een beleidscyclus actuariële grondslagen vastgesteld.

Grondslag	Laatste evaluatie	Standaard beleid	Opnieuw evalueren
Rekenrente	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Overlevingstafel	2020	Max. 2 jaar	2022
Fondsspecifieke ervaringssterfte	2020	Max. 4 jaar	2024
Lasten van nog niet ingegaan wezenpensioen	2020	Max. 4 jaar	2024
Leeftijdsverschil hoofdverzekerden / meeverzekerden	2020	Max. 4 jaar	2024
Partnerfrequenties	2020	Max. 4 jaar	2024
Voorziening toekomstige premievrijstelling (IBNR)	2020	Max. 4 jaar	2024
Opslag voor toekomstige kosten (kostenvoorziening)	2020	Max. 4 jaar	2024

5.3 Reserves

Het fonds kent de volgende reserves:

- Beleidsreserve
- Bestemmingsreserve Beleggingen
- Bestemmingsreserve AOP

Doel van de reserves:

- De Beleidsreserve is bedoeld om alle niet-beleggingsrisico's op te vangen. Tevens dient deze reserve eventueel voor het verbeteren van de pensioenregeling in onder andere de vorm van het verlenen van toeslagen.
- De Beleggingsreserve is bedoeld om koersdalingen in de beleggingsportefeuille op te kunnen vangen.
- De AOP-reserve is bedoeld om toekomstige tegenvallers in de AOP-regeling te kunnen uitvoeren.

De reserves worden als volgt vastgesteld:

- De Beleidsreserve wordt gevoed door het resultaat, nadat de overige bestemmingsreserves op het juiste niveau zijn gebracht.
- De Bestemmingsreserve Beleggingen is gelijk aan de Vereiste reserve, zoals deze wordt bepaald conform de methodiek in hoofdstuk 5.4.2.
- De Bestemmingsreserve AOP wordt gevoed door het resultaat op de AOP-regeling

Het fondsvermogen is in het vervolg gedefinieerd als de som van de Voorziening Pensioenverplichtingen en de reserves, zoals beschreven in dit hoofdstuk.

5.4 Vermogen

5.4.1 Minimaal vereist vermogen

Op grond van artikel 131 van de Pensioenwet dient het fonds een minimaal vereist eigen vermogen (MVEV) vast te stellen. Het MVEV bepaalt de ondergrens waarbij de vermogenspositie van het pensioenfonds zich in een situatie van dekkingstekort bevindt. Het MVEV wordt jaarlijks vastgesteld overeenkomstig artikel 11 van het Besluit financieel toetsingskader en voldoet daarmee aan de daaromtrent gestelde wettelijke eisen. Het MVEV wordt bepaald door het al dan niet aanwezig zijn van beleggingsrisico's en door beheerlasten en risico's die voortkomen uit de pensioenregeling, waaronder nabestaanden- en arbeidsongeschiktheidspensioen.

Het MVEV bedraagt 4,0% (naar de stand per 1 januari 2020 van de Voorziening Pensioenverplichtingen voor risico van het fonds). De minimaal vereiste dekkingsgraad is derhalve gelijk aan 104,0%.

Indien de beleidsdekkingsgraad lager is dan de minimaal vereiste dekkingsgraad, bestaat er een dekkingstekort. Als er sprake is van een dekkingstekort dan licht het fonds direct DNB in over de ontstane situatie. In het herstelplan staat beschreven welke maatregelen genomen kunnen worden om uit de situatie van dekkingstekort (en reservetekort) te herstellen.

Indien de beleidsdekkingsgraad gedurende vijf jaar achtereenvolgend zich in een situatie van een dekkingstekort bevindt én op het laatste meetmoment (einde van enig kwartaal) de actuele dekkingsgraad eveneens lager is dan de minimaal vereiste dekkingsgraad, dient het fonds onmiddellijk een onvoorwaardelijke korting door te voeren. Na doorvoeren van deze onvoorwaardelijke korting is de actuele dekkingsgraad van het pensioenfonds gelijk aan de minimaal vereiste dekkingsgraad. Deze korting mag uitgesmeerd worden over een periode van maximaal tien jaar.

5.4.2 Vereist eigen vermogen

Het bestuur streeft ernaar om het aanwezige vermogen in het fonds ten minste gelijk te laten zijn aan de technische voorzieningen plus het Vereist Eigen Vermogen (VEV).

Het VEV is een buffer voor het opvangen van de financiële risico's waaraan het fonds blootstaat. De hoogte van het VEV is gelijk aan het vereiste (totale) vermogen dat in evenwichtssituatie behoort bij het fonds, verminderd met de Voorziening Pensioenverplichtingen. Het fonds beschikt in deze situatie over door DNB gewenste solvabiliteit. Het uitgangspunt is om het VEV zodanig te bepalen dat met een zekerheid van 97,5% wordt voorkomen dat het pensioenfonds binnen een periode van één jaar over minder waarden beschikt dan de hoogte van de technische voorzieningen.

Voor de bepaling van het VEV ontwikkelde DNB een standaardmodel (solvabiliteitstoets). Het fonds hanteert het standaardmodel, waarbij wordt aangetekend dat het standaardmodel is aangepast. De standaard methode onderkent een aantal risico's waaraan het fonds bloot staat. Per risico wordt de vereiste buffer bepaald. Vervolgens worden deze buffers aan de hand van een voorgeschreven formule gecombineerd tot een totaal vereist vermogen. Dit wordt vertaald in de vereiste dekkingsgraad en is nodig om te toetsen of aan de zekerheidsmaatstaf wordt voldaan.

In het standaard model worden nu de volgende risicofactoren onderscheiden:

- Renterisico (S_1) Het renterisico wordt bepaald aan de hand van het voor het pensioenfonds in termen van netto verlies meest negatieve scenario van een rentestijging c.q. rentedaling op basis van de rentefactoren opgenomen in artikel 1 van bijlage 3 van het document Regeling Pensioenwet en Wet verplichte beroepspensioenregeling van 19 december 2006.
- Risico zakelijke waarden (S_2) Het aandelen- en vastgoedrisico wordt bepaald aan de hand van een daling van de waarde van de beleggingen in:
 - aandelen ontwikkelde markten en indirect vastgoed met 30%;
 - aandelen opkomende markten met 40%;
 - niet-beursgenoteerde aandelen met 40%; en
 - direct vastgoed met 15%

Bij de bepaling van het totale risico zakelijke waarden wordt rekening gehouden met een correlatie tussen de diverse categorieën van 0,75. Hiertoe wordt de volgende formule gehanteerd:

$$S_2 = \sqrt{S_{2a}^2 + S_{2b}^2 + S_{2c}^2 + S_{2d}^2 + 2 * 0,75 * (S_{2a} * S_{2b} + S_{2a} * S_{2c} + S_{2a} * S_{2d} + S_{2b} * S_{2c} + S_{2b} * S_{2d} + S_{2c} * S_{2d})}$$

- Valutarisico (S_3) Het valutarisico wordt bepaald aan de hand van een daling van de waarde van de beleggingen in andere valuta dan de euro. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen ontwikkelde markten (een daling van 20%) en opkomende markten (een daling van 35%). De correlatie tussen individuele valuta in ontwikkelde markten is gelijk aan 0,50, de correlatie tussen individuele valuta in opkomende markten is 0,75. De correlatie tussen het valutarisico voor ontwikkelde markten en opkomende markten is 0,25.
- Grondstoffen risico (S_4) Het grondstoffenrisico wordt bepaald aan de hand van een daling van de waarde van de beleggingen in grondstoffen met 35%.
- Kredietrisico (S_5) Het kredietrisico wordt berekend aan de hand van een scenario waarbij wordt uitgegaan van een stijging van de creditspread van de

- kredietgevoelige beleggingen van het fonds. De hoogte van de stijging is afhankelijk van de ratingklasse van de beleggingsinstrumenten.
- Verzekeringstechnisch risico (S₆) Het verzekeringstechnisch risico wordt bepaald volgens een door DNB aangereikt model. Hierin worden drie risicofactoren betrokken die verband houden met sterfte te weten procesrisico, TSO en NSA. Het procesrisico neemt af naarmate het deelnemersbestand toeneemt, omdat het sterfteproces dan beter kan worden geschat. De risicofactoren TSO en NSA houden respectievelijk rekening met de onzekerheid in de sterftetrend en met de negatieve stochastische afwijkingen.
 - Liquiditeitsrisico (S₇) Dit risico wordt marginaal geacht en wordt bij de berekening op 0 gesteld. Er is geen sprake van beperkte beschikbaarheid van goed verhandelbare beleggingen om de verwachte kasstromen uit hoofde van de verplichtingen te dekken.
 - Concentratierisico (S₈) Dit risico wordt marginaal geacht en wordt bij de berekening op 0 gesteld. In de vaststelling van het vereist eigen vermogen voor concentratierisico op basis van de Regeling Pensioenwet wordt ervan uitgegaan dat dit risico bij pensioenfondsen thans niet tot een vermogensrisico leidt.
 - Operationeel risico (S₉) Dit risico wordt marginaal geacht en wordt bij de berekening op 0 gesteld. TKP beschikt over een ISAE 3402-certificering, een kwaliteitswaarborg voor procesbeheersing en dienstverlening. Op basis hiervan is geen aanleiding om te veronderstellen dat er een verhoogd operationeel risico is.
 - Actief beheer risico (S₁₀) Het risico van actief beheer is gelijk aan het maximale verlies door actief beheer dat met een waarschijnlijkheid van 2,5% binnen een jaar kan optreden. Dit verlies wordt bepaald met behulp van de ex-ante tracking error. In de berekening worden eveneens de kosten met betrekking tot actief beheer expliciet meegenomen.

De effecten S1 tot en met S10 worden gecombineerd tot het VEV aan de hand van onderstaande formule:

$$VEV = \sqrt{S_1^2 + S_2^2 + 2 * 0,40 * S_1 * S_2 + S_3^2 + S_4^2 + S_5^2 + 2 * 0,40 * S_1 * S_5 + 2 * 0,50 * S_2 * S_5 + S_6^2 + S_7^2 + S_8^2 + S_9^2 + S_{10}^2}$$

Indien het aldus vastgesteld VEV minder bedraagt dan het hiervoor aangegeven minimaal vereist eigen vermogen (MVEV), dan wordt het VEV gelijk gesteld aan het MVEV.

Het VEV bedraagt 20,0% (stand per 31 december 2019) van de voorziening pensioenverplichtingen van het fonds. De vereiste dekkingsgraad is derhalve gelijk aan 119,4% (stand per 31 december 2019).

Er is sprake van een reservetekort als de beleidsdekkingsgraad lager is dan de vereiste dekkingsgraad. Indien einde enig kwartaal sprake is van een reservetekort, meldt het fonds dit onverwijld aan DNB en wordt er binnen drie maanden of zoveel eerder als DNB bepaalt ter instemming bij DNB een herstelplan ingediend, waarin wordt aangetoond dat het fonds in maximaal 12 jaar (overgangsregeling: maximaal 12 jaar in 2015 en maximaal 11 jaar in 2016 en maximaal 10 jaar vanaf 2017) herstelt tot de vereiste dekkingsgraad.

In dit herstelplan wordt rekening gehouden met de gedempte kostendekkende premie, eventuele opslagen, het verwachte fondsrendement en het niet toekennen van toeslagen.

Het een en ander op basis van de uitgangspunten die zijn opgenomen in de regelgeving krachtens de Pensioenwet. Na goedkeuring door DNB wordt dit herstelplan uitgevoerd.

5.5 Dekkingsgraden

Door het fonds worden vier soorten dekkingsgraden gedefinieerd: de actuele dekkingsgraad, de beleidsdekkingsgraad, de indexatiedekkingsgraad en de reële dekkingsgraad.

5.5.1 Actuele dekkingsgraad

Deze dekkingsgraad is gelijk aan het fondsvermogen gedeeld door de technische voorzieningen.

5.5.2 Beleidsdekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad betreft de dekkingsgraad waarop beleidsmaatregelen gebaseerd zullen worden. Deze beleidsdekkingsgraad wordt berekend als een voortschrijdend gemiddelde van de actuele dekkingsgraden over voorliggende 12 maanden.

5.5.3 Indexatiedekkingsgraad

De indexatiedekkingsgraad is de beleidsdekkingsgraad welke vereist is voor voorwaardelijke toeslagverlening ter hoogte van de minimale verwachtingswaarde voor de groeivoet van het prijsindexcijfer.

5.5.4 Reële dekkingsgraad

De reële dekkingsgraad is gelijk aan de beleidsdekkingsgraad gedeeld door de indexatiedekkingsgraad (op basis van het prijsindexcijfer).

Het fonds stelt maandelijks zowel de actuele als de beleidsdekkingsgraad vast. Jaarlijks worden de door het fonds vastgestelde actuele, beleids- en reële dekkingsgraad per 31 december en de (minimaal) vereiste dekkingsgraad geverifieerd door de externe accountant en de externe actuaris.

5.6 Herstelplan

Primo 2020 lag de beleidsdekkingsgraad lager dan de dekkingsgraad behorende bij het vereist vermogen. Het fonds verkeerde dus in een situatie van reservetekort. Het fonds heeft daarom het lopende herstelplan moeten actualiseren. Zolang het fonds een reservetekort heeft, zal er jaarlijks een nieuw herstelplan worden opgesteld. De herstelperiode bedraagt 10 jaar. De eventuele te nemen “voorwaardelijke” kortingen zullen worden uitgesmeerd over een periode van 10 jaar.

De beleidsdekkingsgraad lag primo 2020 eveneens lager dan de dekkingsgraad behorende bij het minimaal vereist eigen vermogen. Het fonds verkeerde dus in een situatie van dekkingstekort. Indien het fonds zich 5 achtereenvolgende jaren in een dekkingstekort bevindt, zal er een korting worden doorgevoerd om het dekkingstekort op te heffen. Het eerste meetmoment hiervoor is de dekkingsgraad primo 2020, omdat er primo 2019 geen dekkingstekort was.

Uit het herstelplan van 2020 blijkt dat er geen korting hoeft te worden toegepast om in 2023 uit reservetekort te herstellen.

5.7 Financiering

5.7.1 Premie

Door de intrekking van de verplichtstelling en het worden van een gesloten fonds per 1 januari 2018, vindt er geen actieve opbouw meer plaats binnen het fonds. Het fonds heft hierdoor geen premie meer.

5.8 Sturingsmiddelen

Het bestuur heeft onder andere de volgende sturingsmiddelen:

- het beleggingsbeleid;
- het toeslagbeleid;
- het korten van pensioenaanspraken en -rechten;
- het herstellen van gemiste indexaties en verleende kortingen.

Doordat PF Wonen een gesloten pensioenfonds is per 1 januari 2018, is het premiebeleid geen sturingsmiddel meer.

In het crisisplan staat beschreven hoe het bestuur de bovenstaande sturingsmiddelen inzet ten tijde van een crisissituatie. Het crisisplan is opgenomen in de Bijlage 5.

5.8.1 Beleggingsbeleid

In hoofdstuk 6 wordt nader ingegaan op het beleggingsbeleid.

5.8.2 Toeslagbeleid

Het fonds had tot 2015 géén concrete ambitie uitgesproken om jaarlijks toeslagen te verlenen op pensioenaanspraken en pensioenrechten. Het fonds stelde, gehoord de actuaris én als de middelen van het fonds dit toelieten, jaarlijks de verhoging van de pensioenaanspraken van actieve en gewezen deelnemers en van de ingegane pensioenen vast.

Vanaf 2016 is handhaving van de koopkracht het uitgangspunt. Het bestuur van het fonds streeft er naar om binnen het raam van de daartoe beschikbare middelen, op de pensioenaanspraken van actieve en gewezen deelnemers en van de ingegane pensioenen een toeslag te verlenen ter compensatie van de prijsinflatie.

Toeslagambitie

Het fonds ambieert de pensioenaanspraken van actieve en gewezen deelnemers en van de ingegane pensioenen aan te passen aan het door het Centraal Bureau voor de Statistiek gepubliceerd consumentenprijsindexcijfer alle bestedingen afgeleid. Voor de vaststelling van de ontwikkeling van deze Consumentenprijsindex zal uitgegaan worden van het prijsindexcijfer van de maand september direct voorafgaand aan de toeslagdatum en het daaraan voorafgaande jaar.

Basis voor de toeslag vormen de pensioenaanspraken en pensioenrechten ingevolge dit pensioenreglement, zoals deze laatstelijk op 31 december voorafgaand aan de toeslag zijn vastgesteld.

Voorwaardelijke toeslag

Alleen als en voor zover de middelen van het fonds toereikend zijn voor een toeslag, wordt deze toegekend. Er is echter geen recht op aanpassing en het is voor de langere termijn niet zeker of en in hoeverre aanpassing zal plaatsvinden. De toezegging van aanpassing is dus voorwaardelijk en is mede afhankelijk van de financiële positie van het fonds. Voor deze

voorwaardelijke toeslagverlening is geen reserve gevormd en wordt geen premie betaald. De toeslagverlening wordt uit het vrije vermogen gefinancierd.

Het bestuur beslist jaarlijks of en in hoeverre de pensioenaanspraken worden aangepast. Met betrekking tot de mate van de toekenning hanteert het bestuur de onderstaande beleidsstaffel als leidraad. Deze beleidsstaffel is gebaseerd op de maximale indexatie die kan worden gegeven op basis van de rekenregels voor toekomstbestendige toeslagverlening zoals neergelegd in artikel 15 van het Besluit FTK. De hoogte van de toeslag is daarmee afhankelijk van de beleidsdekkingsgraad, de toeslagambitie en de bovengrens toeslag (indexatiedekkingsgraad).

De inhoud van de beleidsstaffel luidt als volgt:

- Indien de beleidsdekkingsgraad lager is dan 110%, wordt geen toeslag toegekend.
- Bij een beleidsdekkingsgraad van meer dan 110%, maar minder dan de indexatiedekkingsgraad, wordt de geambieerde toeslag naar rato toegekend.
- Bij een beleidsdekkingsgraad hoger dan de indexatiedekkingsgraad kan de geambieerde toeslag volledig worden toegekend.

De beleidsstaffel geldt slechts als uitgangspunt; bij de jaarlijkse besluitvorming zal het bestuur andere relevante omstandigheden eveneens in ogenschouw nemen. Hierbij kijkt het bestuur onder andere naar het verloop van de (beleids)dekkingsgraad gedurende het jaar en wordt tevens rekening gehouden de actuele economische omstandigheden (zoals bijvoorbeeld rente, economische vooruitzichten, bestandsontwikkelingen) en een visie van het bestuur inzake deze onderwerpen op de toekomst. Het bestuur behoudt zich uitdrukkelijk het recht voor van de leidraad af te wijken als omstandigheden hiertoe aanleiding geven.

Procedure en tijdstip vaststelling toeslagen na deelneming

Feitelijke toekenning van toeslagen zal altijd eerst plaatsvinden na een daartoe door het bestuur genomen besluit. Uiterlijk in de laatste bestuursvergadering in een kalenderjaar neemt het bestuur een besluit over de toeslagverlening per 1 januari van het komende kalenderjaar.

Het bestuur houdt zich het recht voor om het toeslagbeleid aan te passen. Toekomstige wijzigingen zijn verbindend voor alle deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden.

Verwachte realisatie toeslagbeleid

Jaarlijks wordt een haalbaarheidstoets uitgevoerd om de waarschijnlijkheid van de toeslagverlening vast te stellen en op basis hiervan te communiceren met de betrokken belanghebbenden. Er is gekozen voor een maximaal en toekomstbestendig indexatiebeleid, waarbij de indexatiemaatstaf voor alle deelnemers de prijsinflatie is. Dit houdt in dat het fonds alleen een toeslag verleent als de beleidsdekkingsgraad per 1 januari van het boekjaar zich boven 110% bevindt. De hoogte van de toeslag is afhankelijk van de beleidsdekkingsgraad en de prijsinflatie.

5.8.3 Korten van pensioenaanspraken en -rechten

Wanneer de financiële positie van het fonds daartoe aanleiding geeft, kan het fonds de aanspraken en rechten van de (gewezen) deelnemers en andere aanspraakgerechtigden naar evenredigheid korten. Er wordt onderscheid gemaakt tussen twee soorten kortingen:

Onvoorwaardelijke korting:

Deze korting wordt onvoorwaardelijk en onherroepelijk toegepast als de beleidsdekkingsgraad vijf jaar achtereen onder de minimaal vereiste dekkingsgraad (MVDG) blijft en de actuele dekkingsgraad in het vijfde jaar ook onder de minimaal vereiste dekkingsgraad is. De korting vindt zodanig plaats dat de actuele dekkingsgraad in het vijfde

jaar gelijk is aan de minimaal vereiste dekkingsgraad. Deze korting kan uitgesmeerd worden over een periode van maximaal 10 jaar.

Voorwaardelijke korting:

Deze korting wordt toegepast indien het fonds niet in staat is binnen de maximale hersteltermijn te herstellen tot de vereiste dekkingsgraad zonder dat de belangen van deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden, andere aanspraakgerechtigden of de werkgevers onevenredig worden geschaad en alle overige beschikbare sturingsmiddelen, met uitzondering van het beleggingsbeleid, zijn ingezet om de tekortsituatie op te lossen. Het bestuur zal zich daarbij uiteraard houden aan de voorschriften van wet- en regelgeving. Deze korting mag over een periode van maximaal 10 jaar uitgesmeerd worden. De benodigde korting wordt echter ten minste tijdsevenredig en onvoorwaardelijk doorgevoerd in het eerste jaar.

Alle betrokkenen worden onverwijld geïnformeerd over een besluit tot korten. De vermindering kan op z'n vroegst een maand nadat de (gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden, werkgever en DNB hierover zijn geïnformeerd.

5.8.4 Herstellen van gemiste indexaties en verleende kortingen

Op basis van de bepalingen over toeslagverlening in het pensioenreglement, kan het voorkomen dat in één of meer jaren onvolledige toeslagverlening in relatie tot de toeslagambitie en/of korting van nominale pensioenaanspraken en –rechten plaatsvindt.

Onvolledige toeslagverlening en korting hangen samen met de financiële positie van het fonds waarbij sprake kan zijn van een herstelplan. Na voldoende herstel van de financiële positie kan het bestuur besluiten niet toegekende toeslagen alsnog te verlenen en/of gekorte pensioenaanspraken en -rechten geheel of gedeeltelijk te herstellen. Uitgangspunt hierbij is dat herstel plaatsvindt door het toekennen van inhaaltoeslagen die zijn gedefinieerd als percentages van de actuele pensioenaanspraken en -rechten.

Indien na de toeslagverlening de beleidsdekkingsgraad hoger is dan de bovengrens waarbij maximale toeslag verleend mag worden (gebaseerd op toekomstbestendige indexatie) kunnen deze inhaaltoeslagen worden toegekend. Het verschil tussen het feitelijk aanwezige eigen vermogen (afgemeten aan de beleidsdekkingsgraad) en het vermogen behorende bij de bovengrens (125% per 1 januari 2016) kan voor een vijfde deel worden aangewend voor inhaaltoeslagen. Er geldt een maximumtermijn van 10 jaar waarbinnen teruggekeken wordt naar de gemiste toeslagen en gegeven kortingen.

Het hierboven omschreven beleid kan te allen tijde door het bestuur voor alle deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden worden aangepast.

5.9 Haalbaarheidstoets

Met de haalbaarheidstoets monitort het fonds of het verwachte pensioenresultaat en het pensioenresultaat in het slechtweerscenario (zoals voorgeschreven in de Pensioenwet) in lijn zijn met de door het fonds zelf gekozen ondergrenzen hiervoor. Deze zelf gekozen ondergrenzen moeten passen binnen de door het fonds vastgestelde risicohouding (artikel 102a Pw).

De kwantitatieve normen die worden gehanteerd bij de haalbaarheidstoets zijn gerelateerd aan de beschreven risicohouding in paragraaf 5.10. Deze kwantitatieve normen zijn vastgesteld door het bestuur van het pensioenfonds in samenspraak met de sociale partners en het verantwoordingsorgaan. De ondergrens van het verwachte pensioenresultaat op fondsniveau vanuit de feitelijke financiële positie is in dat kader gesteld op minimaal 83%. Daarnaast is de maximale afwijking van dit pensioenresultaat op fondsniveau in het

slechtweersscenario gesteld op 48%. Vanuit het vereist eigen vermogen bedraagt de ondergrens van het pensioenresultaat minimaal 90%.

Uit de haalbaarheidstoets 2020 blijkt dat het verwachte pensioenresultaat op fondsniveau gelijk is aan 95,9%. De afwijking van het verwacht pensioenresultaat in het slechtweersscenario is 36,3%.

Deze uitkomsten passen binnen de vastgestelde risicohouding.

Procedure jaarlijkse haalbaarheidstoets en aanvangshaalbaarheidstoets

De haalbaarheidstoets bestaat uit de aanvangshaalbaarheidstoets en de jaarlijkse haalbaarheidstoets. De aanvangshaalbaarheidstoets is begin 2015 voor het eerst uitgevoerd en vastgesteld naar aanleiding van invoering van het nieuwe FTK per 1 januari 2015. De aanvangshaalbaarheidstoets is daarna niet opnieuw uitgevoerd. De rapportagedatum is 1 januari van het boekjaar waarin de nieuwe regeling wordt ingevoerd of de wijziging van de huidige plaatsvindt, en de resultaten worden bij DNB ingediend maximaal één maand nadat het fonds heeft besloten tot invoering van de nieuwe regeling of wijziging van de huidige regeling. De jaarlijkse haalbaarheidstoets wordt jaarlijks uitgevoerd en vastgesteld en heeft eveneens als rapportagedatum 1 januari. De jaarlijkse haalbaarheidstoets wordt uitgevoerd op basis van de gegevens die ten grondslag liggen aan de staten en wordt tegelijkertijd met die staten ingediend bij DNB. Indiening bij DNB vindt plaats via staat J702.

De ondergrenzen gehanteerd in de aanvangshaalbaarheidstoets van 2015 zijn vastgesteld in overleg met de sociale partners en het verantwoordingsorgaan.

Bij eventueel toekomstig uit te voeren aanvangshaalbaarheidstoetsen zullen deze ondergrenzen opnieuw worden vastgesteld. Voorafgaand zal overleg gevoerd worden met de sociale partners, de Raad van Toezicht en het verantwoordingsorgaan.

Indien uit de jaarlijkse haalbaarheidstoets blijkt dat de ondergrenzen worden overschreden, informeert het bestuur de sociale partners en het verantwoordingsorgaan en treedt met hen in overleg om tot passende maatregelen te komen.

5.10 Risicohouding

De risicohouding van het fonds, bedoeld in artikel 102a van de Pensioenwet wordt gedefinieerd als:

- de mate waarin het fonds, na overleg met sociale partners en het verantwoordingsorgaan, bereid is risico's te lopen én
- de mate waarin het fonds risico's loopt gegeven de kenmerken van het fonds.

De risicohouding van het fonds voldoet aan de prudent person regel en komt voor de lange termijn tot uitdrukking in de door het fonds gekozen ondergrenzen in het kader van de haalbaarheidstoets en voor de korte termijn in de hoogte van het vereist eigen vermogen of een bandbreedte hiervoor.

In eerste instantie is de risicohouding in meer algemene zin met de sociale partners besproken, dus uitdrukkelijk zonder zich daarbij direct te storten op uitgebreide financiële prognoses en ingewikkelde kansberekeningen. Sociale partners zijn concreet drie vragen gesteld: Welke pensioenregeling wenst u? Wat is de gewenste financiering? Wat als bepaalde scenario's zich voordoen?

Met de beantwoording van deze vragen hebben sociale partners richting gegeven aan de risicohouding. Een richting waarmee het fonds uitdrukkelijk rekening heeft gehouden bij de formulering van het premie-, indexatie-, herstel- en beleggingsbeleid, als beschreven in de financiële opzet in deze Abtn.

Voor de lange termijn (de ondergrenzen)

De aanvangshaalbaarheidstoets, uitgevoerd in 2015, geeft de volgende uitkomsten:

- De mediaan van het verwacht pensioenresultaat op fondsniveau startend vanuit een dekkingsgraad die gelijk is aan de vereiste dekkingsgraad bedraagt 97,1%. Dit ligt hoger dan de vastgestelde ondergrens van 90%.
- Het verwacht pensioenresultaat op fondsniveau startend vanuit de feitelijke dekkingsgraad bedraagt 91,5%. Dit ligt hoger dan de vastgestelde ondergrens van 85%.
- Het verwacht pensioenresultaat op fondsniveau startend vanuit de feitelijke dekkingsgraad bedraagt in slecht weer (5% percentiel) 53,3%. De afwijking van de mediaan bedraagt daarmee 41,8% en is kleiner dan de maximaal toegestane afwijking van 45%.

De afgesproken ondergrenzen hebben uitdrukkelijk een signaalfunctie. Worden de ondergrenzen overschreden dan geeft dit aanleiding tot nieuw overleg tussen bestuur en sociale partners.

Voor de korte termijn (bandbreedte VEV)

Het korte termijn risico, gemeten door middel van het vereist eigen vermogen (VEV) bij het strategische beleggingsbeleid bedraagt eind 2015 20,9%. Het bestuur heeft een bandbreedte rond deze VEV bepaald van 3%-punt naar boven en naar beneden. De bandbreedte is tot stand gekomen na analyses omtrent de beweeglijkheid van het VEV bij het strategische beleggingsbeleid. De bandbreedte rondom het vereist eigen vermogen is bedoeld om uitvoering te geven aan het feitelijke beleggingsbeleid binnen de toegestane bandbreedtes rondom het strategische beleid en rekening houdend met de floating benchmark.

Indien het VEV wijzigt door een aanpassing van de berekeningsmethodiek van de DNB RTS dan zullen de bandbreedtes navenant meebewegen. Op deze wijze zal een autonome daling of stijging van de DNB RTS niet van invloed zijn op het doorbreken van de bandbreedtes.

Procedure vereist eigen vermogen en bandbreedtes

Ieder kwartaal rapporteert het fonds de vereiste dekkingsgraad op basis van de feitelijke beleggingsmix en op basis van de strategische beleggingsmix aan DNB. Op basis van deze rapportage zal het fonds toetsen of het vereist eigen vermogen op de feitelijke beleggingsmix binnen de toegestane bandbreedte valt. Indien het vereist eigen vermogen buiten de bandbreedte valt zal het bestuur dit melden aan het verantwoordingsorgaan, de Raad van Toezicht en de sociale partners. Na overleg zal besloten worden of het nodig is om beleid aan te passen of dat deze situatie (tijdelijk) gemotiveerd wordt toegestaan. Aanpassing van het beleid kan onder andere door de beleggingsmix aan te passen of door de bandbreedtes te vergroten waardoor de risicohouding wordt aangepast.

6. Beleggingsbeleid

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt het beleggingsbeleid beschreven.

Het fonds belegt vanuit de 'prudent person'. Hierbij moeten de beleggingen voldoen aan kwalitatieve beginselen van veiligheid, kwaliteit en spreiding van risico's. Dit houdt onder andere in dat het beleggingsbeleid wordt afgestemd op de verplichtingenstructuur van het fonds tegen marktwaarde. Hierbij wordt rekening gehouden met de wettelijke eisen die onder het financieel toetsingskader aan het beleggingsbeleid en risicomangement worden gesteld. DNB houdt hier toezicht op.

Het beleggingsbeleid bestaat enerzijds uit de strategische afweging tussen rendement en risico die resulteert in de keuze van de vermogenscategorieën, de omvang van die categorieën en het beperken van financiële risico's. Anderzijds bestaat het beleggingsbeleid uit het beheer van het vermogen binnen iedere vermogenscategorie. Dit vindt plaats binnen richtlijnen die met de uitvoerder zijn afgesproken.

Het bestuur hanteert de volgende beleidsprincipes:

- Het bestuur onderbouwt het jaarlijks te voeren beleggingsbeleid.
- Het bestuur evalueert het gevoerde beleggingsbeleid jaarlijks en stelt het beleggingsbeleid zo nodig bij.

Ter invulling van het prudentpersonbeleid ziet het bestuur erop toe dat niet meer dan 10% van het totale vermogen van het pensioenfonds bestaat uit beleggingen in bijdragende ondernemingen. Hiervoor wordt jaarlijks aan de fiduciair beheerder gevraagd om op basis van de lijst van bijdragende ondernemingen te controleren of hieraan wordt voldaan.

Verwezen wordt tevens naar de als bijlage bij de Abtn opgenomen 'Verklaring inzake beleggingsbeginselen'. Hierin zijn de investment beliefs opgenomen. Deze vormen de algemene overtuiging van het fonds ten aanzien van beleggen en de houding ten aanzien van de risico's. De beliefs worden gebruikt als uitgangspunt ten aanzien van de uitwerking van het beleggingsbeleid.

6.2 Beleggingsdoelstelling

Teneinde de beoogde pensioenuitkeringen op korte en lange termijn veilig te stellen, wenst het bestuur de toevertrouwde middelen op een verantwoorde en solide wijze te beleggen. Hoewel het rendement op de portefeuille een hoge prioriteit heeft, staan een defensief karakter van het beleggingsbeleid en een voorzichtige afweging van risico en rendement voorop.

Het fonds voert een "passief, tenzij..." beleggingsstijl, dat wil zeggen: het fonds kiest in beginsel voor passieve beleggingen, tenzij in voldoende mate kan worden aangetoond dat een actief beleid op termijn waarde kan toevoegen. Onder actief beleid wordt verstaan het binnen de in dit hoofdstuk vastgestelde restricties, op basis van een marktvisie behalen van een hoger rendement dan de performance van de benchmark.

6.3 Beleggingsorganisatie

De verdeling van verantwoordelijkheden omtrent de inrichting en uitvoering van het beleggingsbeleid kent grofweg drie lagen: het bestuur, de fiduciair beheerder en de

operationele vermogensbeheerders.

Het bestuur van het fonds is verantwoordelijk voor vaststelling van het strategische balans- en beleggingsbeleid. Hieronder wordt onder meer verstaan het doel en de stijl van het beleggingsbeleid, de beleggingsbeginselen, de jaarlijks vast te stellen normportefeuille en bandbreedtes, de benchmarks en het proces rond selectie en aanstelling van de operationele vermogensbeheerders. Hierbij laat het bestuur zich primair adviseren door de beleggingsadviescommissie welke zich laat adviseren door een extern adviseur en door de fiduciair beheerder, Strategisch Portfolio Advies (SPA) van Achmea IM. De selectie voor externe operationele vermogensbeheerders wordt uitgevoerd door de afdeling Externe Managers van Achmea IM. Monitoring van Achmea IM managers geschiedt door Quality Assurance. Dit houdt in dat de directie van Achmea IM aantoonbaar en periodiek beoordeelt of de kwaliteit van de dienstverlening aan alle criteria voldoet. Deze criteria zijn dezelfde die worden gehanteerd bij de beoordeling van externe managers.

De fiduciair beheerder is verantwoordelijk voor:

- Advies rond balans- en beleggingsbeleid.
- Integrale aansturing, beheersing en rapportage van de portefeuille binnen het gegeven mandaat.
- Rapportage van risico's en performance totale portefeuille.
- Risicomanagement.
- Bewaken van restricties en mandaatcompliance.

De operationele vermogensbeheerders zijn verantwoordelijk voor uitvoering van het operationeel beleggingsbeleid binnen het aan hen gegeven mandaat. De operationele vermogensbeheerders rapporteren aan de fiduciair beheerder. Het fonds beschikt over diverse operationele managers waarvan de naam per mandaat/beleggingsfonds is vastgelegd in de beleggingsrichtlijnen van het fonds. Aanpassingen van de beleggingsrichtlijnen kunnen alleen door het bestuur worden aangebracht, welke wordt geadviseerd door de beleggingsadviescommissie.

Het bestuur heeft Achmea IM aangesteld als vermogensbeheerder om binnen de in het beleggingsplan opgestelde doelstellingen en restricties het tactische en operationele beleggingsbeleid uit te voeren.

Een gedeelte van de beleggingen wordt niet door Achmea IM beheerd, maar is opgedragen aan externe beheerders. Deze uitvoerders worden geselecteerd en gemonitord door de afdeling Externe Managers van Achmea IM. Deze afdeling werkt op basis van een onafhankelijkheidsverklaring als selecteur van managers. De door Externe Managers opgemaakte due diligence rapporten staan ter beschikking van het fonds. Bij de selectie van externe managers wordt een vastgestelde selectieprocedure doorlopen van "long list" naar "short list" en de uiteindelijke selectie van de manager(s). Voor een uitgebreidere beschrijving wordt verwezen naar bijlage 6.

Achmea IM is verantwoordelijk voor het verzamelen, administreren en rapporteren over de beleggingen aan bestuur en beleggingsadviescommissie.

6.4 Strategisch balans- en beleggingsbeleid

In deze paragraaf wordt het balans- en beleggingsbeleid beschreven zoals vastgelegd in het jaarlijks vastgestelde beleggingsplan en de beleggingsrichtlijnen. Deze zijn mede gebaseerd op de investment beliefs van het fonds en op een ALM studie die in 2018 is uitgevoerd. De beleggingsrichtlijnen zijn integraal als bijlage bij deze Abtn gevoegd.

De regelgeving van het FTK maakt de economische risico's (verbonden aan aandelen, valuta, rente, etc.) die in pensioenfondsen aanwezig zijn expliciet en vertaalt deze naar vereiste reserveposities en dekkingsgraden. Hiermee worden pensioenfondsen gedwongen te overwegen welk totaal risiconiveau het fonds kan of wil accepteren. Vervolgens wordt dat risico zo ingezet dat het rendement van het vermogen wordt gemaximeerd. Het bestuur van het fonds is verantwoordelijk voor dit strategische beleggings- en risicobeleid. Daarmee wordt aansluiting tussen het beleggingsbeleid, de pensioenverplichtingen en de overige sturingsmiddelen bereikt. De basis hiervoor is de ALM-studie die periodiek door het fonds wordt uitgevoerd.

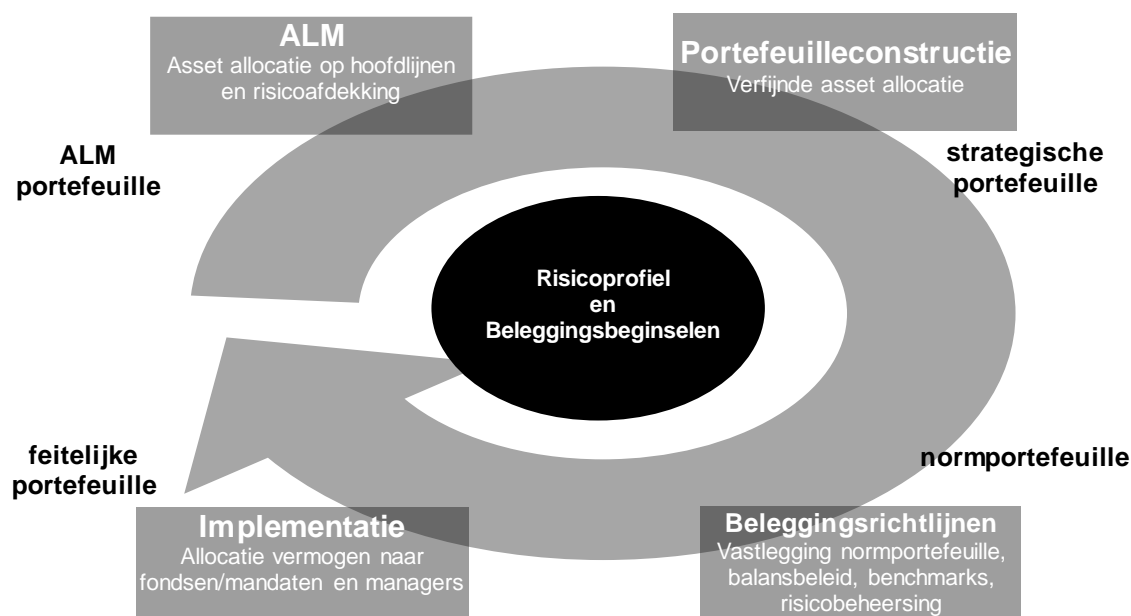
Onder het strategisch beleggingsbeleid wordt verstaan de vaststelling van de risico's die het fonds wenst te accepteren, de jaarlijks vast te stellen normportefeuille, bandbreedtes en de beleggingsrichtlijnen. Het bestuur wordt hierbij geadviseerd door de afdeling SPA van Achmea IM.

In 2017 heeft het fonds alle beleggingscategorieën geëvalueerd aan de hand van de vastgestelde investment beliefs. Het beleggingsplan en de beleggingsrichtlijnen 2018 zijn hierop aangescherpt. Ook is in 2018 een nieuwe ALM-studie uitgevoerd. Hierbij is vastgesteld dat de risicohouding ongewijzigd is, de strategische beleggingsmix ongewijzigd is en het huidige beleggingsbeleid gehandhaafd wordt. In 2019 is voor elke beleggingscategorie een investment case opgesteld.

6.5 Beleggingsproces

Beleggingscyclus en beleggingsplan

Het beleggingsbeleid van het fonds is gebaseerd op het risicoprofiel en de investment beliefs die door het fonds zijn vastgesteld. Deze zijn opgenomen in de Verklaring beleggingsbeginselen die is opgenomen als bijlage bij deze Abtn. Het beleggingsproces bestaat uit de stappen zoals afgebeeld in de onderstaande figuur.

ALM-studie

Het bestuur stelt het strategische beleggingsbeleid vast aan de hand van een ALM-studie. Het doel van een Asset Liability Management (ALM)-studie is het verkrijgen van inzicht in de mogelijke financiële ontwikkelingen en de risico's, en daarbij het optimale beleggingsbeleid te vinden. Door een ALM-studie wordt inzicht verkregen in de strategische beleggingskeuzes die het best passen bij het risicoprofiel. Bovendien wordt in een ALM-studie inzichtelijk

gemaakt welke invloed de overige beleidskeuzes (zoals, toeslagverlening en de pensioenregeling) hebben op de toekomstige solvabiliteit en de toeslagcapaciteit van het fonds.

De ALM-studie wordt eenmaal in de drie jaar uitgevoerd, tenzij grote wijzigingen in marktomstandigheden of de situatie van het fonds hebben plaatsgevonden. Dan kan het bestuur besluiten de uitvoer van de studie te vervroegen.

Het uitvoeren van een ALM-studie wordt uitbesteed aan een specialist, overeenkomstig de werkwijze en criteria die in het uitbestedingsbeleid zijn opgenomen.

De beleggingsadviescommissie zal de inputvariabelen, de te hanteren scenario's en de methodiek van de ALM-studie beoordelen. De beoordeling zal ondersteund worden door een vergelijking te maken met informatie, die aangeleverd is door andere marktpartijen. Uiteindelijk bepaalt het bestuur, na advies van de beleggingsadviescommissie, op welke wijze en met welke karakteristieken in de ALM-studie wordt gerekend.

De uitkomst van de ALM-studie ten aanzien van het beleggingsbeleid is een strategische assetallocatie op hoofdniveau. Deze allocatie zal met een portefeuilleconstructiestudie worden verfijnd.

Alle stappen van het ALM-proces worden uitgebreid gedocumenteerd en de overwegingen van het bestuur bij besluiten vastgelegd.

De laatste ALM-studie is in 2018 uitgevoerd.

Portefeuilleconstructie

Op basis van de uitkomst van de ALM-studie wordt een verfijning naar beleggingscategorieën gemaakt. Dit gebeurt op zowel kwalitatieve als kwantitatieve gronden. Van alle potentiële beleggingscategorieën is een kwalitatieve afweging gemaakt wat het mogelijke doel is in de beleggingsportefeuille en hoe deze zich verhouden tot de beleggingsbeginselen. Onderwerpen die daarbij aan de orde komen zijn:

- Welke vermogenscategorieën en type financiële instrumenten zijn acceptabel gezien de specifieke situatie van het fonds?
- Hoe wordt het vermogen over de verschillende beleggingscategorieën verdeeld (de strategische portefeuille)?
- Wat zijn de risico's van de beleggingscategorieën en zijn deze acceptabel?
- Hoe worden de beleggingen geografisch gespreid?
- Hoe luiden de benchmarks van de verschillende marktportefeuilles en – waar relevant de daarbij behorende duration?

De uitkomst van de portefeuilleconstructie is de strategische beleggingsmix.

Beleggingsplan en -richtlijnen

De uitkomsten en mandatering van het balans- en beleggingsbeleid worden vastgelegd in het beleggingsplan en -richtlijnen. Onderwerpen die daarbij aan de orde komen zijn:

- Wat is de jaarlijkse normportefeuille voor categorieën en regio's?
- Is er ruimte voor tactisch beleid of niet?
- Hoe wordt het rente- en valutahedgebeleid geïmplementeerd en hoe wordt de risicoruimte ervan effectief begrensd?
- Wat is de doelstelling en benchmark van de operationele uitvoerders?
- Hoe worden financiële risico's beheerst?

- Voor welke beleggingstitels en instrumenten gelden eventuele restricties ten aanzien van de kredietwaardigheid?
- Hoe wordt verantwoord beleggen geïmplementeerd?
- Wat zijn de onderwerpen op de beleggingsagenda van het bestuur voor het komende jaar?

Implementatie

Gegeven de normportefeuille wordt door operationele managers invulling gegeven aan de beleggingen. De selectie en monitoring van de operationele managers is uitbesteed aan Achmea IM. Voor de selectie- en monitoring wordt een vastomlijnd proces gevolgd. Dit proces is vastgelegd in de Procedure Selecteren, aanstellen, monitoren, evalueren en ontslaan van vermogensbeheerders. Onderwerpen die daarbij aan de orde komen zijn:

- Wat zijn de exacte mandaatrichtlijnen per operationele manager en hoe sluiten deze aan op de beleggingsrichtlijnen van het fonds?
- Wat is de risicoruimte voor de operationele uitvoerders en hoe wordt deze effectief begrensd?
- Op welke wijze wordt gerapporteerd zodanig dat bestuur van het fonds goede (stuur)informatie heeft.
- Wat zijn de criteria die gehanteerd worden bij de evaluatie van categorieën, operationeel beheerders en fiduciair beheerder?

6.6 Resultaatsevaluatie

De vermogensbeheerder dient zorg te dragen voor een volledige administratie van de beleggingsportefeuille en alle daarop betrekking hebbende transacties. Minimaal per kwartaal worden de volgende zaken vastgelegd.

Voor elke beleggingscategorie en de totale portefeuille:

- portefeuilleoverzichten in marktwaarden begin en einde periode op transactiebasis inclusief lopende rente in euro;
- aan- en verkopen op transactiebasis in euro;
- waarde vermogenswinst of -verlies in euro;
- portefeuille- en benchmarkrendement in procenten;
- attributieanalyse.

Voor totale portefeuille:

- beknopte toelichting op het gevoerde beleggingsbeleid;
- verwachtingen voor de komende periode;
- overzicht van valuta-, rating-, duration- en looptijdverdeling voor totale vastrentende portefeuille en vastrentende benchmark;
- overzicht van regio- en sectorenverdeling voor de totale aandelenportefeuille en aandelen benchmark.

Daarnaast wordt gerapporteerd over:

- de ontwikkeling van de dekkingsgraad gedurende het kwartaal;
- een toelichting en beoordeling van de operationele managers.

Elke maand wordt door Achmea IM eveneens een risicorapportage verstrekt.

6.7 Waarderingsgrondslagen

6.7.1 Algemeen

In overeenstemming met de Pensioenwet worden beleggingen gewaardeerd op reële waarde. Participaties in beleggingspools en -instellingen, die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen, worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor die onderliggende beleggingen (look-through benadering).

Vorderingen en schulden uit beleggingen welke samenhangen met een specifieke beleggingscategorie worden onder beleggingsdebiteuren dan wel -crediteuren opgenomen in de betreffende beleggingscategorie.

6.7.2 Vastgoedbeleggingen

Beleggingen in direct vastgoed worden gewaardeerd tegen de reële waarde. De reële waarde wordt gebaseerd op taxatiewaarde.

De taxaties worden verricht door onafhankelijke deskundigen. Indien daartoe aanleiding is, wordt bij de waardering rekening gehouden met de feitelijke verhuursituatie en/of renovatieactiviteiten.

Beursgenoteerde vastgoedfondsen worden gewaardeerd tegen de reële waarde, zijnde de beurskoers per balansdatum. Niet-beursgenoteerde beleggingen in vastgoedfondsen worden gewaardeerd op het aandeel in de reële waarde van de onderliggende beleggingen. Indien de waarderingsgrondslagen van vastgoedfondsen afwijken van de waarderingsgrondslagen van het fonds, wordt de waardering zo mogelijk aangepast aan de waarderingsgrondslagen van het pensioenfonds.

Onroerend goed in ontwikkeling wordt gewaardeerd op basis van kostprijs of lagere marktwaarde. De kostprijs zijn de gedane uitgaven, inclusief bouwrente. Na oplevering worden (her)ontwikkelde objecten naar reële waarde geherwaardeerd.

6.7.3 Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd op reële waarde. De reële waarde is de beursnotering per balansdatum.

De reële waarde van niet beursgenoteerde participaties is bepaald op basis van de laatst bekende intrinsieke waarde. Dit is het aandeel in het zichtbare eigen vermogen.

Private equity beleggingen worden gewaardeerd op marktwaarde, zijnde de intrinsieke waarde. Deze waarde wordt ontleend aan de meest recente rapportages van de fundmanagers en de fund-of-fund-managers, gecorrigeerd voor kasstromen in de periode tot balansdatum. Daarnaast wordt bij de waardering rekening gehouden met eventuele negatieve gevolgen van materiële gebeurtenissen in het verslagjaar na ontvangst van deze rapportages. De managers bepalen de intrinsieke waarde op basis van lokale wet- en regelgeving.

6.7.4 Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd op marktwaarde. De marktwaarde is de per balansdatum geldende beurskoers, onder toevoeging van opgelopen rente.

Leningen worden gewaardeerd tegen reële waarde. Deze waarde wordt bepaald door de te ontvangen kasstromen (rente, aflossingen en verwachte boeterente bij vervroegde aflossingen) contant te maken op basis van geldende markttrente, waarin opgenomen een opslag voor debiteurenrisico en liquiditeitsrisico.

Deposito's en vorderingen op banken worden gewaardeerd op nominale waarde.

6.7.5 Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd op reële waarde, zijnde de marktwaarde van het contract. Voor beursgenoteerde contracten is dit de beurskoers per balansdatum. Voor niet-beursgenoteerde contracten is de waardering gebaseerd op beschikbare marktinformatie als input voor gehanteerde waarderingsmodellen.

Creditposities in derivaten worden separaat verantwoord onder de overige schulden.

6.7.6 Overige beleggingen

Beleggingen in commodities zijn veelal niet-beursgenoteerde derivatencontracten. Voor niet-beursgenoteerde contracten is de waardering gebaseerd op beschikbare marktinformatie als input voor de gehanteerde waarderingsmodellen.

Niet-beursgenoteerde belangen in infrastructuur beleggingen worden gewaardeerd op het aandeel in de reële waarde van de onderliggende beleggingen, de overige onderliggende activa en de onderliggende verplichtingen.

Geldmarktbeleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde, zijnde de contante waarde van de toekomstige kasstromen (rente en aflossing). Posities in rekening courantsaldi worden tegen nominale waarde gewaardeerd.

7. Risicoparagraaf

Zie bijlage 9: IRM-paragraaf.

8. Toekomstvisie

De verplichtstelling van Stichting Pensioenfonds Wonen is per 1 januari 2018 ingetrokken, nadat de betrokken sociale partners in de Wonen branche in augustus 2017 het verzoek tot intrekking verplichtstelling hebben gedaan bij het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Op het moment van de intrekking was de beleidsdekkingsgraad van het fonds lager dan de vereiste beleidsdekkingsgraad op basis het MVEV. Dit betekent dat artikel 150 uit de Pensioenwet in werking is getreden en het pensioenfonds 'binnen een door de toezichthouder te stellen termijn over tot het verzekeren bij een verzekeraar, overdragen aan een verzekeraar of onderbrengen bij een pensioenfonds van de pensioenverplichtingen op basis van een procedure welke ter kennis en instemming van de toezichthouder wordt gebracht'. Het bestuur heeft een plan van aanpak opgesteld, en afgestemd met de toezichthouder, waarin de stappen tot een overdracht van rechten worden beschreven.

Het bestuur richt zich daarmee op een collectieve waardeoverdracht en liquidatie of fusie. In de tussentijd acteert het fonds als een normaal pensioenfonds en geeft het invulling aan haar missie, visie en strategie.

Aldus vastgesteld 11 december 2020

A.H.M. Wouters, voorzitter

J.P.O.M. Van Herpen, secretaris

Bijlage 1 Kenmerken pensioenregeling

Deze pensioenregeling geldt tot de datum van 1 januari 2018.

Vanaf 1 januari is 2018 is PF Wonen een gesloten fonds.

De pensioenregeling voor deelnemers die geboren zijn na 1949 luidt in hoofdlijnen als volgt:

- Regeling	Uitkeringsovereenkomst in de vorm van een middelloonregeling;
- Toetredingsleeftijd	20 jaar;
- Pensioenleeftijd	67 jaar;
- Pensioengrondslag	Alle componenten in het loon in de zin van hoofdstuk 3 van de Wet financiering sociale verzekeringen met uitzondering van: a. uitkeringen en verstrekkingen ingevolge de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering, de Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen of de Werkloosheidswet en hierop door de werkgever verstrekte aanvullingen; b. het genot van een door de werkgever ter beschikking gestelde auto; c. het loon dat betrekking heeft op de periode vanaf de eerste dag van de maand waarin de 67-jarige leeftijd wordt bereikt; d. de uitkering van levenslooptegoed. rekening houdend met het in deze wet genoemde maximum, verminderd met de voor het loontijdvak van toepassing zijnde franchise in verhouding tot het aantal gewerkte (betaalde) uren.
- Franchise	€ 12.658 (2016), op fulltime basis. De franchise wordt jaarlijks aangepast met de wijziging van de franchise voor het Bedrijfstakpensioenfonds Detailhandel.
- Opbouwpercentage ouderdomspensioen	1,75% van de pensioengrondslag;
- Ouderdomspensioen	Het ouderdomspensioen is gelijk aan de som van de jaarlijks vastgestelde pensioengrondslagen (inclusief eventueel verleende indexaties) vermenigvuldigd met de relevante opbouwpercentages;
- Partnerpensioen	70% van het te bereiken ouderdomspensioen;
- Wezenpensioen	Voor ieder kind 20% van het partnerpensioen, met een maximum van vijf;

- ANW-pensioen

Nabestaanden, die geboren zijn in of na 1950 én op de dag van overlijden van de deelnemer of gepensioneerde geen ongehuwd kind dan wel een niet als partner geregistreerd kind onder de 18 hebben en niet tenminste 45% arbeidsongeschikt zijn, ontvangen een ANW-pensioen van (2016) € 7.980. Parttimers krijgen een uitkering naar rato van het parttimepercentage dat de overleden deelnemer werkte. De duur van de uitkering is afhankelijk van de leeftijd van de nabestaande bij ingang van het pensioen.

- Arbeidsongeschiktheidspensioen

Het arbeidsongeschiktheidspensioen is gelijk aan het zogenaamde WAO-gat (verschil tussen loondervings- en vervolguitkering). Bij gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid wordt een evenredige uitkering verleend;

- Premievrijstelling

Bij een arbeidsongeschiktheid (WAO of WIA) van 35% of meer wordt de pensioenopbouw premievrij geheel of gedeeltelijk voortgezet; bij een arbeidsongeschiktheid

 - tussen 65% en 100% een opbouw van 100%;
 - tussen 45% en 65% een opbouw van 50%;
 - tussen 35% en 45% een opbouw van 25%;

In geval van een WAO-uitkering, bij een arbeidsongeschiktheid

 - tussen 25% en 45% een opbouw van 25%;

- Toeslagen

Het bestuur beslist jaarlijks of en in hoeverre de ingegane pensioenen, de opgebouwde pensioenaanspraken en de voorwaardelijke pensioenaanspraken inkoop verleden diensttijd worden verhoogd door middel van een toeslag. Een toeslag wordt alleen verleend als de beschikbare financiële middelen van het fonds dit naar het oordeel van het bestuur toelaten.

Voor alle deelnemers is de toeslag maximaal gelijk aan het CBS-consumentenprijsindexcijfer alle bestedingen afgeleid. Voor de vaststelling van de ontwikkeling van deze Consumentenprijsindex zal uitgegaan worden van het prijsindexcijfer van de maand september direct voorafgaand aan de toeslagdatum en het daaraan voorafgaande jaar.

De toeslagen worden gefinancierd uit het vrije vermogen. De premie bevat dus geen opslag voor toeslagen. Voor de voorwaardelijke toeslagen is geen reserve gevormd en wordt geen premie betaald.

- Uitrustmogelijkheden

Op de pensioneringsdatum heeft de (gewezen) deelnemer het recht zijn partnerpensioen geheel of

gedeeltelijk om te ruilen in een hoger
ouderdomspensioen;

De (gewezen) deelnemer kan het
ouderdomspensioen eerder of later laten ingaan en
de hoogte hiervan laten variëren.

Daarnaast heeft de (gewezen) deelnemer het recht
een deel van het ouderdomspensioen uit te ruilen in
partnerpensioen bij beëindiging van de deelneming
en op pensioneringsdatum. Na uitruil bedraagt het
partnerpensioen maximaal 70% van het
ouderdomspensioen.

- Overgangsmaatregel

Voor deelnemers die zijn geboren in de periode 1950
tot en met 1975 en onafgebroken deelnemer en
werknemer waren vanaf 31 december 2000 geldt
een aanvullende overgangsmaatregel. Onder
voorwaarden wordt een verhoging van de aanspraak
ouderdomspensioen over verleden diensttijd
toegekend, tot aan het niveau van de nieuwe
regeling. De inkoop vindt plaats per 31-12-2020 bij
eerder pensioneren op de pensioneringsdatum of bij
het bereiken van de 65-jarige leeftijd indien dit
eerder plaatsvindt dan de pensioneringsdatum.

Bijlage 2 Uitvoeringsreglement

Dit uitvoeringsreglement geldt tot de datum van 1 januari 2018.

Vanaf 1 januari 2018 is PF Wonen een gesloten fonds.

Uitvoeringsreglement

Het uitvoeringsreglement bevat bepalingen die betrekking hebben op de verhouding tussen een verplicht aangesloten werkgever en het pensioenfonds. Hier volgen de hoofdlijnen, voor zover deze hoofdlijnen niet al elders in deze Abtn worden beschreven.

Premievaststelling, premiebetaling en niet nakomen premieverplichtingen

De premie wordt door het bestuur, na overleg met CAO-partijen, vastgesteld en zo nodig gewijzigd. Voor iedere deelnemer wordt jaarlijks premie geheven voor de financiering van de verplichte pensioenregeling. Deze premie is een doorsneepremie uitgedrukt in een percentage van de pensioengrondslag van de deelnemer. De doorsneepremie is voor alle deelnemers gelijk. De premie is door de werkgever verschuldigd. De werkgever kan een gedeelte van de premie op het loon van de deelnemer inhouden.

De premie is voor 2017 vastgesteld op 22,2% van de pensioengrondslag, waarvan de werkgever 6,105% (27,5% van de doorsneepremie) op het loon van de werknemer kan inhouden. Van de premie van 22,2% is 21,2% van de pensioengrondslag bestemd voor het ouderdomspensioen, nabestaandenpensioen en ANW-pensioen. 1% is bestemd voor de regeling inkoop verleden diensttijd als bedoeld in artikel 57 lid 4 van het pensioenreglement voor deelnemers geboren na 1949.

Geen premie is verschuldigd over de periode waarover de pensioenopbouw wordt voortgezet wegens arbeidsongeschiktheid.

De premie wordt niet lager vastgesteld dan de kostendekkende premie. De kostendekkende premie wordt door het fonds vastgesteld op de manier als omschreven in deze nota. Een wijziging van de premie wordt doorgevoerd met ingang van de eerste januari van een kalenderjaar. Indien de kostendekkende premie hoger dreigt te worden dan de geldende vastgestelde premie, treedt het fonds tijdig in overleg met CAO-partijen. Als de premie hoger is vastgesteld dan de kostendekkende premie, kan het fonds het surplus benutten voor extra buffervorming voor herstel, of als kapitaaldeckingsopslag voor toekomstige toeslagverlening of voor andere doelen als omschreven in deze nota. Als de kostendekkende premie hoger is dan voor CAO-partijen acceptabel is, kunnen CAO-partijen de pensioenovereenkomst aanpassen.

Premieheffing vindt plaats op voorschotbasis; aan de hand van de definitieve loonopgaven van het voorgaande kalenderjaar wordt de premie voor het lopende jaar geschat. De premie wordt in vier kwartaaltermijnen in rekening gebracht. Binnen zes maanden na afloop van een kalenderjaar vindt aan de hand van de jaaropgaven definitieve afrekening over dat jaar plaats. Vanaf 1 januari 2012 bestaat de mogelijkheid tot een koppeling van het salarissysteem met het premiesysteem van Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V. Als die koppeling tot stand is gebracht vindt premieberekening en betaling op maandbasis plaats.

Bij overschrijding van de betalingstermijn kan het pensioenfonds de wettelijke rente en vergoeding van andere kosten vorderen.

Als een werkgever met de betaling in gebreke blijft, maakt het fonds gebruik van de hem ter beschikking staande rechtsmiddelen. Zo kan het pensioenfonds een dwangbevel uitbrengen, beslag laten leggen op goederen van de werkgever, het faillissement van de werkgever aanvragen of de bestuurders van de werkgever aansprakelijk stellen. Ook is het

pensioenfonds bevoegd om als uiterste middel de actieve deelnemers in dienst van een werkgever te informeren over een betalingsachterstand van die werkgever.

Informatie

De werkgever is verplicht alle deelnemers bij het pensioenfonds aan te melden en de gegevens volledig, juist en tijdig te verstrekken. Deze gegevens dienen in uniform formaat elektronisch via Pensioenaangifte te worden aangeleverd op de wijze die door het fonds wordt verlangd. Een werkgever moet het pensioenfonds inzage verlenen in zijn administratie voor zover dat noodzakelijk is voor een goede uitvoering van de pensioenregeling.

Indien een werkgever geen of onjuiste gegevens verstrekt voor de voorschotnota of de definitieve afrekening, is het pensioenfonds bevoegd deze naar beste weten zelf vast te stellen. Het fonds kan dan ook een boete opleggen.

Het pensioenfonds zorgt ervoor dat de deelnemers over de pensioenregeling worden geïnformeerd overeenkomstig artikel 21 van de Pensioenwet.

Toeslagverlening

Vanaf 1 juli 2015 is handhaving van de koopkracht het uitgangspunt. Het bestuur van het fonds streeft er naar om binnen het raam van de daartoe beschikbare middelen, op de pensioenaanspraken van actieve en gewezen deelnemers en van de ingegane pensioenen een toeslag te verlenen ter compensatie van de prijsinflatie.

Het fonds ambieert de pensioenaanspraken van actieve en gewezen deelnemers en van de ingegane pensioenen aan te passen aan het door het Centraal Bureau voor de Statistiek gepubliceerd consumentenprijsindexcijfer, alle bestedingen afgeleid. Voor de vaststelling van de ontwikkeling van deze Consumentenprijsindex zal uitgegaan worden van het prijsindexcijfer van de maand september direct voorafgaand aan de toeslagdatum en het daaraan voorafgaande jaar.

Basis voor de toeslag vormen de pensioenaanspraken en pensioenrechten ingevolge dit pensioenreglement, zoals deze laatstelijk op 31 december voorafgaand aan de toeslag zijn vastgesteld.

Alleen als en voor zover de middelen van het fonds toereikend zijn voor een toeslag, wordt deze toegekend. Er is echter geen recht op aanpassing en het is voor de langere termijn niet zeker of en in hoeverre aanpassing zal plaatsvinden. De toezegging van aanpassing is dus voorwaardelijk en is mede afhankelijk van de financiële positie van het fonds. Voor deze voorwaardelijke toeslagverlening is geen reserve gevormd en wordt geen premie betaald. De toeslagverlening wordt uit het vrije vermogen gefinancierd.

Het bestuur beslist jaarlijks of en in hoeverre de pensioenaanspraken worden aangepast. Met betrekking tot de mate van de toekenning hanteert het bestuur een beleidsstaffel als leidraad. Deze beleidsstaffel is gebaseerd op de maximale indexatie die kan worden gegeven op basis van de rekenregels voor toekomstbestendige toeslagverlening zoals neergelegd in artikel 15 van het Besluit FTK. De hoogte van de toeslag is daarmee afhankelijk van de beleidsdekkingsgraad, de toeslagambitie en de bovengrens toeslag.

De beleidsstaffel geldt slechts als uitgangspunt; bij de jaarlijkse besluitvorming zal het bestuur andere relevante omstandigheden eveneens in ogenschouw nemen. Hierbij kijkt het bestuur onder andere naar het verloop van de (beleids)dekkingsgraad gedurende het jaar en wordt tevens rekening gehouden met de actuele economische omstandigheden (zoals bijv. rente, economische vooruitzichten, bestandsontwikkelingen) en een visie van het bestuur

inzake deze onderwerpen op de toekomst. Het bestuur behoudt zich uitdrukkelijk het recht voor van de leidraad af te wijken als omstandigheden hiertoe aanleiding geven.

Korting van pensioenaanspraken en pensioenrechten

Wanneer de financiële positie van het fonds daartoe aanleiding geeft, kan het fonds de aanspraken en rechten van de (gewezen) deelnemers en andere aanspraakgerechtigden onder voorwaarden naar evenredigheid korten.

Premiekorting

Bij premiekorting neemt het pensioenfonds artikel 129 van de Pensioenwet in acht. Van de wettelijke mogelijkheid van terugstorting maakt het pensioenfonds geen gebruik.

Vrijwillige voortzetting

Bij beëindiging van de verplichte deelneming heeft de gewezen deelnemer de mogelijkheid de deelneming op bepaalde voorwaarden vrijwillig voort te zetten. De voorwaarden zijn vastgelegd in het pensioenreglement. De volledige pensioenpremie is verschuldigd door de gewezen deelnemer zelf, tenzij aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan en de premie geheel of gedeeltelijk voor rekening van het fonds komt.

Vrijstelling

In het uitvoeringsreglement worden de voorwaarden aangegeven waaronder een werkgever voor zijn werknemers vrijstelling kan worden verleend van de verplichte deelneming in het pensioenfonds; het betreft de wettelijke voorwaarden van het Vrijstellingsbesluit Wet Bpf 2000.

Klachten en geschillen

De voor de werkgever geldende klachtenprocedure is beschreven in het uitvoeringsreglement. De voor de werkgever geldende geschillenprocedure is beschreven in het Reglement Geschillencommissie.

Vrijwillige aansluiting

Het fonds biedt werkgevers die niet onder de werkingssfeer van het fonds vallen de mogelijkheid zich op vrijwillige basis bij het fonds aan te sluiten. Vrijwillige aansluiting is alleen mogelijk indien de werkgever aan één van de onderstaande voorwaarden voldoet:

- de loonontwikkeling bij deze werkgever is ten minste gelijk aan die volgens de cao Wonen en de werkgever draagt premie af aan de Stichting Sociaal Fonds Wonen;
- er is sprake van een groepsverhouding tussen de werkgever die zich vrijwillig wil aansluiten en een andere werkgever die onder de werkingssfeer van het fonds valt; of
- de aansluiting gebeurt aansluitend aan een periode waarin de werkgever wel onder de werkingssfeer van het fonds viel.

De op de vrijwillige aansluiting van toepassing zijnde voorwaarden zijn opgenomen in het pensioenreglement en de door werkgever en het fonds opgestelde uitvoeringsovereenkomst. Het uitvoeringsreglement is van toepassing op de vrijwillige aansluiting als het uitvoeringsreglement expliciet van toepassing is verklaard in de uitvoeringsovereenkomst.

Aanvullende pensioenregeling

Het fonds biedt werkgevers de mogelijkheid om naast de verplichte pensioenregeling van het fonds een aanvullende pensioenregeling bij het fonds onder te brengen. Deze regeling en de van toepassing zijnde voorwaarden zijn opgenomen in het pensioenreglement en de door werkgever en het fonds opgestelde uitvoeringsovereenkomst. Het uitvoeringsreglement is van toepassing op de aanvullende pensioenregeling als het uitvoeringsreglement expliciet van toepassing is verklaard in de uitvoeringsovereenkomst.

Bijlage 3 Uitbestedingsbeleid

Inleiding

Stichting Pensioenfonds Wonen (verder: het pensioenfonds) heeft (delen van) haar bedrijfsprocessen en -activiteiten uitbesteed aan andere partijen. Onder uitbestede activiteiten verstaat het fonds in ieder geval uitbesteding van de pensioenuitvoering, uitbesteding van het vermogensbeheer, vastgoedbeheer en (incidentele) uitbesteding van alle overige activiteiten waarvan het bestuur van het pensioenfonds het zinvol acht om daarop onderhavig uitbestedingsbeleid te betrekken.

Aan uitbesteding is voor het pensioenfonds een aantal risico's verbonden. Het bestuur van het fonds heeft daarom beleid vastgesteld met betrekking tot de beheersing van risico's die samenhangen met de uitbesteding van (delen van) bedrijfsprocessen en -activiteiten. Het bestuur van het fonds is en blijft te allen tijde verantwoordelijk voor de beheersing van het te voeren beleid, ook voor het gedeelte van de werkzaamheden dat is uitbesteed. Het uitbestedingsbeleid van het fonds is in overeenstemming met artikel 34, 105, 143 en 145 van de Pensioenwet (PW), de artikelen 12, 13 en 14 van het Besluit uitvoering Pensioenwet en Wet verplichte beroepspensioenregeling (Besluit PW). Alsmede met de artikelen 18, 19, 20, 21, 21a en 29 van het Besluit financieel toetsingskader pensioenfondsen (Besluit FTK).

1. Definities

- Uitbesteden/uitbesteding: het onderbrengen van (delen van) een bedrijfsproces of bedrijfsactiviteit die behoort bij de uitvoering van de pensioenregeling van het pensioenfonds bij een externe partij.
- Belanghebbenden: de bij het pensioenfonds betrokken deelnemers, gewezen deelnemers, andere aanspraakgerechtigden, pensioengerechtigden en werkgevers.
- Uitbestedingsrelatie: de natuurlijke- of rechtspersoon aan wie het pensioenfonds heeft uitbesteed.

2. Overwegingen voor een uitbestedingsbeleid

- Bij het pensioenfonds is de uitvoering van de pensioenregeling ondergebracht. Een deel van de bedrijfsprocessen en -activiteiten dat nodig is voor deze uitvoering, heeft het pensioenfonds uitbesteed aan externe partijen.
- Aan uitbesteding zijn voor het pensioenfonds risico's verbonden. Het pensioenfonds moet en wil zicht hebben op de risico's van uitbesteding. Het pensioenfonds wil zorgen voor een permanente beheersing van de aan uitbesteding verbonden risico's.
- Het pensioenfonds acht het daarom van belang dat op voorhand criteria worden vastgesteld die bij de selectie van de uitbestedingsrelaties gelden en dat de normen zijn vastgelegd die bij de bewaking van de kwaliteit van de uitvoering van de uitbestede werkzaamheden gelden.

3. Doel van het uitbestedingsbeleid

Het bestuur streeft de doelstellingen van het pensioenfonds na inzake betrouwbaarheid, integriteit en kwaliteit van de dienstverlening. Het doel van het uitbestedingsbeleid is het waarborgen van de continuïteit en de constante kwaliteit van de dienstverlening. Hiermee blijven de reputatie en de integriteit van het fonds gewaarborgd. De belangen van belanghebbenden mogen geen gevaar lopen doordat het pensioenfonds delen van haar bedrijfsprocessen en/of -activiteiten heeft uitbesteed.

4. Reikwijdte van het uitbestedingsbeleid

Het uitbestedingsbeleid is van toepassing op alle naar het oordeel van het bestuur uitbestede bedrijfskritische of belangrijke activiteiten en processen van het pensioenfonds. Het uitbestedingsbeleid is van toepassing op alle bestaande en/of nieuwe uitbestedingsovereenkomsten gedurende de gehele looptijd van deze overeenkomsten. Het pensioenfonds behoudt zich het recht voor om bij incidentele uitbesteding en/of uitbesteding van minder omvangrijke (deel)activiteiten het uitbestedingsproces aan te passen.

Voor het selecteren van vermogensbeheerders is een separate procedure opgesteld: Selecteren, aanstellen, monitoren, evalueren en ontslaan van vermogensbeheerders.

5. Werkzaamheden die niet uitbesteed mogen worden

De volgende werkzaamheden mogen op grond van artikel 34 van de PW en artikel 12 van het besluit PW niet worden uitbesteed:

- a. taken en werkzaamheden van personen die het dagelijks beleid bepalen, daaronder mede verstaan het vaststellen van beleid en het afleggen van verantwoording over het gevoerde beleid;
- b. werkzaamheden waarvan de uitbesteding de verantwoordelijkheid van de uitvoerder voor de organisatie en beheersing van bedrijfsprocessen en het toezicht daarop kan ondermijnen;
- c. indien de uitbesteding een belemmering kan vormen voor een adequaat toezicht op de naleving van het bij of krachtens de van toepassing zijnde wet- en regelgeving bepaalde.

6. Verantwoordelijkheid bestuur

Het bestuur van het pensioenfonds blijft eindverantwoordelijk voor en behoudt volledige zeggenschap over de uitbestede activiteiten of processen. Dit geldt ook onverminderd wanneer uitbesteding plaatsvindt van derden aan weer andere partijen.

7. Uitgangspunten bij uitbesteding

- Het pensioenfonds gaat over tot uitbesteding van bedrijfsprocessen en/of bedrijfsactiviteiten indien hierdoor de bedrijfsvoering van het pensioenfonds effectiever en efficiënter wordt.
- Het pensioenfonds legt vast welke werkzaamheden structureel en incidenteel zijn uitbesteed en de overwegingen die daaraan ten grondslag liggen. Via het jaarverslag is informatie over de structurele uitbesteding beschikbaar voor belanghebbenden.
- Uitbesteding verlegt de plaats van uitvoering van werkzaamheden, maar niet de eindverantwoordelijkheid daarvoor. Die blijft altijd bij het pensioenfonds.
- Het pensioenfonds behoudt te allen tijde de volledige zeggenschap over de uitbestede werkzaamheden en heeft te allen tijde de mogelijkheid om wijzigingen aan te brengen in de wijze waarop de uitvoering van de uitbestede werkzaamheden geschiedt.
- Het pensioenfonds houdt zich bij de uitbesteding aan de daarvoor geldende wet- en regelgeving en ziet er op toe dat ook de uitbestedingsrelatie zich houdt aan de wet- en regelgeving die voor de uitvoering van de uitbestede werkzaamheden geldt.
- Het pensioenfonds selecteert een uitbestedingsrelatie op basis van objectief vast te stellen criteria zoals kwaliteit, prijs en marktconformiteit.
- Bij de keuze van een uitbestedingsrelatie houdt het pensioenfonds rekening met de toekomstige ontwikkelingen van het fonds.
- De uitbestedingsrelatie voldoet aan de in dit document gestelde criteria. Het pensioenfonds laat de uitkomst van het selectieproces zo nodig toetsen door een onafhankelijke externe adviseur.
- Het uitbestedingsbeleid wordt bij wijziging vooraf getoetst en eenmaal in de twee jaar getoetst door de compliance officer van het pensioenfonds.
- Het uitbestedingsbeleid wordt elke twee jaar door het bestuur geëvalueerd. Bij de evaluatie zal tevens worden nagegaan of de uitvoerder nog voldoet aan de oorspronkelijk gestelde eisen, zoals vermeld in paragraaf 12;
- Er worden afspraken gemaakt over de wijze waarop een overeenkomst wordt beëindigd, en over de wijze waarop wordt gewaarborgd dat het pensioenfonds de werkzaamheden

na beëindiging van een overeenkomst weer zelf kan uitvoeren of door een andere derde kan laten uitvoeren;

- Bij het afscheid van een uitbestedingsrelatie wordt een exitgesprek gevoerd.
- Niet uitbesteed worden bestuurlijke taken en werkzaamheden, zoals het vaststellen van het (dagelijks) beleid en het afleggen van verantwoording daarover (zie paragraaf 5).

8. Risicoanalyse

Alvorens activiteiten of processen worden uitbesteed, voert het pensioenfonds een systematische analyse uit van de risico's die met de uitbesteding samenhangen en legt deze vast. In deze analyse wordt minstens opgenomen:

- a. een beschrijving van de uit te besteden bedrijfsactiviteiten of -processen;
- b. de te verwachten impact van uitbesteding van de bedrijfsactiviteiten of -processen;
- c. een kosten-batenanalyse van de uitbesteding van die bedrijfsactiviteiten of -processen;
- d. een analyse van de financiële en niet-financiële risico's en de vereiste toezichtmaatregelen;
- e. afspraken over de wijze waarop de uit te besteden activiteiten of processen worden uitgevoerd.

9. Scheiding van functies

Bij iedere uitbesteding is het uitgangspunt dat werkzaamheden op het gebied van strategische advisering, uitvoering, monitoring en controle bij verschillende onafhankelijk van elkaar opererende professionele partijen neergelegd worden. Op basis van een bestuursbesluit kan het bestuur tijdelijk afwijken van dit uitgangspunt mits deze afwijking vooraf is gegaan aan een governance-risicoanalyse en er adequate maatregelen worden geïmplementeerd om de kans op en/of negatieve impact hiervan te voorkomen.

In afwijking van bovengenoemd uitgangspunt accepteert het bestuur dat de fiduciair beheerder meerdere werkzaamheden uitvoert. Volledige scheiding zou de aansturing van verschillende partijen door het pensioenfonds en de controle op de stappen in de beleggingscyclus complexer maken. In het reglement van de beleggingsadviescommissie heeft het bestuur opgenomen dat de leden van deze commissie de uitvoering van de werkzaamheden door de fiduciair beheerder kritisch beoordelen, met de beperkte scheiding van functies in het achterhoofd.

10. Belangenverstrengeling

Bij besluitvorming omtrent uitbesteding wordt artikel 3 van de gedragscode in acht genomen met betrekking tot het melden van een (potentieel) belangenconflict. Hiermee wordt voorkomen dat een besluit wordt genomen op basis van andere belangen dan die van het pensioenfonds, of de schijn hiervan wordt gewekt.

11. Selectieproces

Het pensioenfonds waarborgt een effectief selectieproces. Dit proces omvat in ieder geval de volgende onderdelen:

- a. Risicoanalyse;
- b. Longlist;
- c. Request for Information (RfI);
- d. Shortlist;
- e. Request for Proposal (RfP);

- f. Selectiebesluit;
- g. Onderhandelingen;
- h. Opstellen overeenkomst.

12. Criteria voor selectie

De uitbestedingsrelatie voldoet, mits relevant, in ieder geval aan de volgende eisen:

- is aantoonbaar financieel gezond;
- beschikt over de vereiste operationele en technische vaardigheden, kwaliteitsnormen, goede naam en competenties;
- waarborgt continuïteit van dienstverlening;
- beschikt over een ISAE 3402-verklaring of een gelijkwaardige certificering of een gelijkwaardige zekerheid. Deze dient van toepassing te zijn op de uitbestede processen;
- beschikt over de benodigde vergunningen;
- voldoet aan de algemene kwaliteitsnormen geldend voor de specifieke beroepsgroep;
- kan en wil het pensioenfonds in staat stellen om blijvend te voldoen aan het bij of krachtens de van toepassing zijnde wet- en regelgeving bepaalde;
- op verzoek van de toezichthouder(s) van het pensioenfonds worden relevante gegevens ter beschikking gesteld aan deze toezichthouder(s) en informeert het bestuur van het pensioenfonds hierover;
- de mogelijkheid voor de toezichthouder(s) om onderzoek ter plaatse te doen of te laten doen;
- beschikt over een adequate eigen integriteitsregeling, klokkenluidersregeling en gedragscode die voldoet aan de eisen van het pensioenfonds en heeft een beloningsbeleid vastgesteld dat in overeenstemming is met de daarvoor geldende wet- en regelgeving of de door de toezichthoudende instantie geldende eisen of normen.

13. Waarborgen kwaliteit en continuïteit

Het pensioenfonds legt vast voor welke uitbestedingsrelatie het heeft gekozen en welke overwegingen daaraan ten grondslag liggen. De kaders waarbinnen de werkzaamheden zijn uitbesteed, zijn vastgelegd in een uitbestedingsovereenkomst, waarin een heldere en expliciete taak- en rolverdeling is opgenomen.

Gedurende de periode van uitbesteding dient het uitbestedingsproces te worden gecontroleerd, zodat de kwaliteit en continuïteit zijn gewaarborgd. Waarborging van het proces vindt plaats door gelijktijdig met het afsluiten van de uitbestedingsovereenkomst een dienstverleningsovereenkomst (DVO) op te stellen. In deze DVO worden de specifieke taken, bemensing, op te leveren producten, kwaliteits- en serviceniveau, tijdsafspraken en boetebedingen opgenomen. Ten aanzien van specifieke werkzaamheden (pensioenbeheer, vermogensbeheer, vastgoedbeheer, custodian) kunnen de te leveren prestaties nog nader in de bijlagen van de DVO omschreven zijn.

In de DVO zijn in ieder geval de volgende voorwaarden opgenomen:

- a. vertrouwelijke gegevens, waaronder persoonsgegevens, worden conform wettelijke voorschriften gewaarborgd;
- b. informatieverstrekking naar verschillende opdrachtgevers vindt gescheiden plaats;
- c. gegevens en bestanden van het fonds worden beveiligd en toegangsrechten en autorisaties worden op adequate wijze aan betrokken medewerkers verstrekt;
- d. de inrichting van de systemen is zodanig dat de continuïteit van de dienstverlening niet in gevaar komt en dat bij onvoorziene omstandigheden een adequaat noodstelsel in werking treedt;
- e. indien de overeenkomst niet nagekomen wordt door één van de partijen treedt een procedure in werking met betrekking tot de niet-nakoming van de overeenkomst, zoals in het contract of de dienstverleningsovereenkomst is vastgelegd;
- f. de omstandigheden, waaronder de overeenkomst beëindigd kan worden en het financieel en uitvoeringstechnisch waarborgen van die beëindiging.

14. Toetsing en evaluatie

Het pensioenfonds toetst periodiek of de wijze waarop de uitbestede bedrijfsactiviteiten en -processen worden uitgevoerd in overeenstemming zijn met de gemaakte afspraken. Deze toetsing gebeurt door:

- het monitoren van de uitvoerders via het laten uitvoeren van periodieke audits bij de uitvoerder of te laten rapporteren over de stand van zaken met betrekking tot de aanbevolen verbeteringen in de ISAE 3402-verklaring of een daarmee vergelijkbare verklaring;
- maandelijkse en kwartaalrapportages van de uitvoerder, waarin naast de gebruikelijke informatie ook wordt gerapporteerd over klachten, incidenten en uitzonderingen;
- het actuariael rapport van de certificerend actuaaris;
- rapportages van de accountant;
- periodiek overleg en evaluatie met de uitvoerder over de uitvoering van de (bijgestelde) processen.

Het bestuur van het pensioenfonds spreekt de uitbestedingsrelatie aan als de afspraken niet of onvoldoende worden nagekomen. Het bestuur neemt adequate maatregelen als de uitbestedingsrelatie of een door hem ingeschakelde derde onvoldoende presteert, de overeenkomst niet naleeft, schade veroorzaakt door handelen of nalaten.

15. Beëindiging van de uitbesteding

In de uitbestedingsovereenkomst worden afspraken gemaakt over de wijze waarop een overeenkomst wordt beëindigd en over de wijze waarop wordt gewaarborgd dat het pensioenfonds de werkzaamheden na beëindiging van de overeenkomst zelf kan uitvoeren of door een andere derde kan laten uitvoeren.

16. Overeenkomst

Het pensioenfonds legt de afspraken met betrekking tot de uit te besteden activiteiten vast in een overeenkomst. In de overeenkomst wordt in ieder geval het volgende geregeld:

- aard, omvang en beschrijving van de uitbestede werkzaamheden, alsmede de voorwaarden waaronder de uitbesteding plaatsvindt;

- heldere en expliciete taak- en rolverdeling (beschrijving rechten en verplichtingen) tussen pensioenfonds en uitvoerder;
- eisen ten aanzien van financiële stabiliteit, solvabiliteit, certificering, risicomanagement, integriteit, ketenuitbesteding, incidentmanagement en continuïteit van de uitvoerder;
- afspraken over aansprakelijkheid en eigendom van vermogen, gegevens en systemen;
- de mogelijkheid voor het pensioenfonds om te allen tijde wijzigingen aan te brengen in de wijze waarop de uitvoering van de werkzaamheden door de uitvoerder geschiedt;
- afspraken over rapportage, monitoring en controle van de uit te voeren werkzaamheden door de uitvoerder, alsmede afspraken over de wijze van informatie-uitwisseling, monitoring en controle;
- afspraken over eventuele dooruitbesteding door de uitvoerder en diensten van derden;
- de verplichting voor de uitvoerder om informatie waar de toezichthouder ter uitvoering van zijn wettelijke taak om vraagt rechtstreeks aan de toezichthouder ter beschikking te stellen;
- de verplichting voor de uitvoerder om het pensioenfonds in staat te stellen blijvend te voldoen aan het bij of krachtens de Pensioenwet bepaalde;
- de mogelijkheid voor de toezichthouder om onderzoek ter plaatse te doen of te laten doen bij de uitvoerder;
- afspraken met betrekking tot periodieke evaluatie van de uitvoerder, herziening van de overeenkomst, consequenties van niet-nakoming van de overeenkomst door de uitvoerder;
- de wijze waarop de overeenkomst wordt beëindigd, en de wijze waarop wordt gewaarborgd dat het pensioenfonds de werkzaamheden na beëindiging van de overeenkomst weer zelf kan uitvoeren of door een andere derde kan laten uitvoeren;
- een bepaling waaruit blijkt dat de uitvoerder beschikt over een gedragscode die ten minste gelijkwaardig is aan die van het pensioenfonds;
- een standaardbepaling waaruit blijkt dat de uitvoerder zijn medewerkers verplicht in te stemmen om te handelen overeenkomstig alle geschreven compliance procedures en andere wettelijke vereisten opgelegd door overheids- en andere regelgevende instanties en dwingt de naleving van dergelijke verplichtingen en vereisten af;
- welk recht van toepassing is;
- overzicht van de kosten;
- geldigheidsduur van de overeenkomst.

17. Inhuurbeleid

- De inhuur van adviseurs en/of ondersteunende diensten kan enkel plaatsvinden na een voorafgaand goedkeurend bestuursbesluit.
- Een verzoek tot inhuur wordt door bestuursleden en/of commissies gedaan bij het DB. Het DB zal het bestuursbesluit voorbereiden in samenwerking met de PCF CIE.
- Bij een verzoek tot inhuur dient een motivatie en toelichting opgenomen te worden betreffende:
 - de inhoudelijke hulpvraag;
 - een onderbouwing van de noodzaak hulp in te huren;
 - de indicatie omvang van de inhuur, uitgedrukt in FTE;
 - de indicatie looptijd van de inhuur, uitgedrukt in uren;
 - de indicatie kosten van de inhuur, uitgedrukt in EUR + BTW;
 - een voorstel voor een in te huren partij + perso(o)n(en);
 - een onderbouwing van het voorstel voor de in te huren partij. Waaronder een toelichting op: de inhoudelijke kwaliteit van de partij, de relevante en recente ervaring die de partij heeft met de aan te bieden hulp, de continuïteitsborging van dienstverlening van de partij en een onafhankelijke referentie ten aanzien van de partij en de specifieke hulp die wordt gevraagd.
 - indien de kostenindicatie hoger is dan EUR 50.000 + BTW per jaar, dient een selectieproces plaats te vinden conform de paragrafen 11 en 12 van het uitbestedingsbeleid. Hierbij kunnen de criteria in paragraaf 12 aangepast worden naar aanleiding van de aard van de specifieke hulpvraag. Voorstaande met uitzondering van de criteria genoemd in de eerste drie opsommingstekens van paragraaf 12.

18. Inwerkingtreding

Dit uitbestedingsbeleid is door het bestuur van het pensioenfonds in de bestuursvergadering van 11 december 2020 vastgesteld.

Bijlage 4 Verklaring beleggingsbeginselen

1. Inleiding

Voor u ligt de ‘Verklaring inzake de beleggingsbeginselen’ (hierna: ‘de verklaring’). Hierin kunt u lezen wat het beleggingsbeleid is van het pensioenfonds Wonen (hierna: ‘het pensioenfonds’). Pensioenfonds zijn volgens de Europese Pensioenrichtlijn verplicht om zo’n verklaring op te stellen. De Europese Pensioenrichtlijn regelt de werkzaamheden van en het toezicht op pensioenfonds. In Nederland is de richtlijn verwerkt in de Pensioenwet. Hierdoor zijn de Nederlandse pensioenfonds voortaan verplicht de verklaring op te nemen in hun zogenaamde Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (Abtn).

Het pensioenfonds stelt de verklaring op verzoek beschikbaar aan alle (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden. Ook is de verklaring terug te vinden op de website van het fonds: www.pensioenwonen.nl.

Hoofdstuk 2 gaat over de pensioenregeling en de organisatie van het pensioenfonds.

Hoofdstuk 3 gaat over het beleggingsbeleid.

Hoofdstuk 4 gaat over de uitvoering van het beleggingsbeleid.

2. Organisatie en regeling

2.1 Organisatie

Het doel van het pensioenfonds is pensioenrechten administreren, pensioenuitkeringen verzorgen en pensioengelden beleggen. TKP voert de pensioenregeling uit.

2.2 Pensioenfonds bestuur

Het bestuur van het pensioenfonds is eindverantwoordelijk voor het beleggingsbeleid. Zij stelt het strategisch beleid vast en houdt toezicht op de uitvoering ervan. De verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de betrokkenen zijn helder gescheiden:

- Een beleggingsadviescommissie van het pensioenfonds adviseert het bestuur. In de commissie zitten vertegenwoordigers van het bestuur ondersteund door specialisten van Achmea Investment Management (hierna Achmea IM) en een externe adviseur. De taak van de beleggingsadviescommissie is het voorbereiden, ondersteunen en adviseren bij het financiële management van het pensioenfonds.
- Achmea IM is verantwoordelijk voor het financiële pensioenmanagement en -advies. Dit houdt in:
 - o Advisering over beleggingstechnische zaken,
 - o Beleidsondersteuning op beleggingstechnische onderwerpen,
 - o Coördinatie van werkzaamheden van externe adviseurs,
 - o Uitvoering van door het bestuur gedelegeerde verantwoordelijkheden zoals:
 - 1) de pensioengelden beleggen binnen de kaders die het bestuur heeft vastgesteld en 2) externe vermogensbeheerders aanstellen.

Achmea IM legt periodiek verantwoording af aan de beleggingsadviescommissie en/of het bestuur.

2.3 Pensioenfonds en deelnemers

Eind 2019 bestond het totale deelnemers bestand van het fonds uit 125.263slapers en 17.343gepensioneerden.

2.4 Pensioenregeling

Vanaf 1 januari 2018 is PF Wonen een gesloten fonds. Er vindt geen actieve opbouw meer plaats.

De pensioenregeling is een zogenaamde middelloonregeling. Een deelnemer heeft recht op pensioen bij ouderdom, arbeidsongeschiktheid en voor zijn of haar nabestaanden een nabestaandenpensioen. De pensioenregeling staat uitvoerig beschreven in het pensioenreglement en de Abtn. In de Abtn staat gedetailleerde informatie over de pensioenregeling, grondslagen van het fonds en samenhang tussen premie-, beleggings- en indexatiebeleid. De Abtn vindt u op www.pensioenfondswonen.nl.

2.5 Gedragscode

Om belangenverstremgeling te voorkomen, hebben zowel het pensioenfondsbestuur als de directie en medewerkers van Achmea IM een gedragscode ondertekend. De gedragscode geldt ook voor externe adviseurs, zoals vermogensbeheerders, accountants en actuarissen. Het pensioenfonds zorgt ervoor dat medewerkers tijdens het hele beleggingsproces over professionele kwaliteit en expertise beschikken. De controle op naleving van de gedragscode wordt door de voorzitter van het bestuur van het pensioenfonds uitgevoerd. Periodiek wordt door deze compliance officer getoetst of de gedragscode wordt nageleefd.

3. Beleggingsbeleid van het pensioenfonds

3.1 Algemeen

Het pensioenfonds ontving tot 1 januari 2018 pensioenpremies om de pensioenen in de toekomst te kunnen uitkeren. Het fonds heeft verplichtingen en ambities, onder andere op het gebied van de pensioenpremie en inflatiecompensatie (voor een uitgebreidere beschrijving hiervan verwijzen wij naar de Abtn). Om die verplichtingen en ambities te kunnen realiseren, heeft het fonds verschillende sturingsmiddelen. Een van die middelen is het beleggingsbeleid. Om op de lange termijn voldoende middelen te hebben om aan de verplichtingen te kunnen voldoen en ambities waar te kunnen maken, belegt het fonds de premies in aandelen, obligaties en andere beleggingsvormen waarover rendement wordt behaald.

Zulke beleggingen brengen echter ook het risico met zich mee dat de verwachte rendementen niet worden gehaald. Het fonds brengt de risico's daarom regelmatig in kaart met een zogenaamde Asset Liability Management-studie (ALM) en een haalbaarheidstoets. In een ALM wordt berekend hoe de financiële positie van het fonds zich op lange termijn kan ontwikkelen, binnen verschillende economische scenario's. Met de haalbaarheidstoets, toetst het fonds of er ook op lange termijn binnen de risicohouding van het fonds gehandeld wordt. Op korte termijn monitort het fonds het risico budget middels het VEV en de tracking error van de portefeuille.

Ook de toezichthouder van de pensioenfondsen, De Nederlandsche Bank (DNB), speelt een belangrijke rol bij het strategisch beleggingsbeleid. DNB heeft een belangrijk onderdeel van haar regelgeving uitgewerkt in het Financieel Toetsingskader ('FTK'). Daardoor heeft risicomanagement een veel prominentere rol gekregen binnen het financiële management van een pensioenfonds. Hierbij is het van belang om de risico's in het licht van de integrale balans te bekijken.

DNB beschrijft in haar regelgeving de risico's voor een pensioenfonds. De belangrijkste risico's zijn renterisico, valutarisico en het risico van aandelen en onroerend goed. DNB beoordeelt regelmatig hoe hoog de risico's zijn en of het fonds voldoende buffers heeft om tegenvallende ontwikkelingen te kunnen verwerken. Het fonds richt zich daarom ook op het beheersen van deze risico's.

Bij alle beleggingsactiviteiten gelden algemene uitgangspunten:

- het pensioenfonds hanteert het voorzichtigheidsbeginsel (het vermogen wordt op zo'n manier belegt dat de veiligheid, kwaliteit en liquiditeit van de middelen voldoende zijn gewaarborgd);
- het vermogen wordt belegt in het belang van de (gewezen) deelnemers;
- het vermogensbeheer wordt op deskundige en zorgvuldige wijze uitgevoerd;
- de belegde middelen worden op voldoende wijze gediversifieerd;
- het pensioenfonds sluit in beginsel geen enkele beleggingscategorie, -techniek of -instrument uit¹.

3.2. Vaststellen beleggingsbeleid

Het bestuur bepaalt in overleg met de beleggingsadviescommissie van het pensioenfonds, die ondersteund wordt door adviseurs, welke financiële risico's acceptabel zijn. Zij kijkt daarbij naar de ALM, regelgeving en algemene uitgangspunten, de beleggingsbeginselen. Centrale doelstelling is om het risico dat niet aan de verplichtingen kan worden voldaan (risico op onderdekking) en het risico op een reservetekort te beheersen.

¹ Zie verder ook paragraaf 4.4

Daarna bepaalt het bestuur het strategisch (meerjaren) beleggingsbeleid. De belangrijkste beleggingskeuzes daarbij zijn:

- Welke vermogenscategorieën en soorten financiële instrumenten zijn acceptabel gezien de specifieke situatie van het fonds?
- Hoe wordt het vermogen over de verschillende beleggingscategorieën verdeeld (de zogenaamde normportefeuille)?
- Hoe worden de beleggingen geografisch verdeeld?
- Wat is de ruimte om (tijdelijk) af te wijken van de strategische portefeuille?
- Hoe zijn de financiële risico's te beheersen, in relatie tot de risicohouding van het fonds.
- Voor welke beleggingstitels gelden eventuele restricties ten aanzien van de kredietwaardigheid?
- Het te voeren valutabeleid?

Het bestuur stelt het strategische beleggingsbeleid voor een langere periode vast, in beginsel voor een periode van maximaal drie jaar. Bij grote wijzigingen, in marktomstandigheden of de situatie van het fonds, kan het bestuur het beleid ook tussentijds aanpassen.

De beleggingsbeginselen vormen de algemene overtuiging van het pensioenfonds ten aanzien van beleggen en de houding ten aanzien van de risico's. Bij het bepalen van ons beleggingsbeleid hanteren wij de volgende uitgangspunten:

A. Overtuigingen over de financiële markten

1. De risicorendementsverhouding van de portefeuille verbetert door diversificatie.
2. Passief beheer is het vertrekpunt. Het bestuur past, enkel na onderbouwing, actief beheer toe bij beleggingscategorieën waarbij dit passend is.

B. Overtuigingen over het beleggingsproces

3. Het pensioenfonds neemt bewust weloverwogen risico's om het benodigde rendement te kunnen realiseren. Door de lange verplichtingen van het fonds achten wij dit verantwoord. Daarbij dienen de belangen op de middellange termijn niet uit het oog verloren te worden.
4. De strategische asset allocatie is de belangrijkste keuze voor het rendement. Deze dient weloverwogen te worden gemaakt na een uitgebreide kwantitatieve studie. Afwijken van het strategisch beleid dienen dan ook alleen voor te komen na een uitgebreide portefeuillestudie of in extreme omstandigheden.
5. Het bestuur heeft geen kortetermijnvisie op markt-, rente- of valutaontwikkelingen en verwacht ook niet dat hier toegevoegde waarde mee kan worden gerealiseerd. Renterisico en valutarisico worden op de lange termijn gezien als een onbeloofd risico. Om redenen van diversificatie, liquiditeit, renteversillen en/of kosten kan een onvolledige afdekking toch het meest geschikt zijn.
6. Bij de invulling van een beleggingscategoriestrategie spelen kosten een belangrijke rol in onze afwegingen: kosten zijn zeker, verwachte rendementen onzeker.
7. Complexiteit van de beleggingen moet in overeenstemming zijn met de kennis en governance binnen de organisatie van het fonds.
8. Bij het maken van beleggingskeuzes zijn transparantie en begrijpelijkheid essentieel.

9. Het bestuur streeft ernaar om aan alle stakeholders van het fonds het beleggingsbeleid te kunnen uitleggen in termen van rendement, risico, kosten en transparantie.

C. Overtuigingen over duurzaam / maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB)

10. Wij hebben de overtuiging dat ESG-integratie op de lange termijn zorgt voor een betere risicorendementsverhouding van beleggingen.
11. De belangrijkste drijfveren voor het voeren van het MVB-beleid zijn: het maatschappelijk perspectief, het reputatiebeheersingsperspectief en het risico-rendementsperspectief.
12. Wij vinden het belangrijk om de beleggingsportefeuilles te vrijwaren van maatschappelijk onwenselijke activiteiten en accepteren (binnen grenzen) rendementsafwijkingen als gevolg van gevoerd MVB-beleid.

3.3 Risicobeleid

Een belangrijk onderdeel van het beleggingsbeleid is het beheersen van beleggingsrisico's. Het pensioenfonds onderscheidt de volgende risico's:

- **Renterisico:** het risico dat een rentebeweging de financiële situatie van het pensioenfonds negatief beïnvloedt. Dit risico bestaat doordat beleggingen en verplichtingen niet in dezelfde mate gevoelig zijn voor rentebewegingen. Het renterisico neemt af naarmate de looptijd van de beleggingen meer overeenkomt met de looptijd en opbouw van de verplichtingen. Het beleid van het pensioenfonds is om een belangrijk deel van dit risico af te dekken.
- **Aandelen- en onroerend goed risico:** dit is voornamelijk het koersrisico bij de beleggingen in de verschillende onroerend goed- en aandelenmarkten. Door dit risico te lopen wordt een extra rendement gehaald wat bijdraagt aan de doelstellingen van het fonds. Dit risico wordt beheerst doordat in de uitvoering wordt gezorgd voor een goede selectie van aandelen en spreiding over regio's en sectoren. Met het risico dat uiteindelijk overblijft, wordt rekening gehouden in de ALM studie.
- **Inflatierisico:** het risico dat inflatie de waarde van de beleggingen aantast (in termen van koopkracht). Inflatie is een wezenlijk onderdeel van ALM-studies, gezien de impact van inflatie op de koopkracht van het pensioen. Hoewel binnen de regeling al rekening wordt gehouden met inflatie zal in de nabije toekomst nader worden onderzocht of er voor het inflatierisico binnen de beleggingsportefeuille verdere beheersmaatregelen nodig zijn. In de ALM-studie is het indexatiebeleid van het pensioenfonds meegenomen.
- **Tegenpartij-/kredietrisico:** het risico dat de tegenpartij niet (meer) aan zijn verplichtingen kan voldoen, bijvoorbeeld door liquiditeits- of solvabiliteitsproblemen. Om dit risico te beheersen wordt voor bijna de gehele beleggingsportefeuille in effecten met een "investment grade" kredietwaardigheid belegd. Daarnaast worden transacties over meerdere aanbieders gespreid en wordt in sommige gevallen onderpand vereist.
- **Liquiditeitsrisico:** het risico dat een positie niet tijdig tegen een redelijke prijs kan worden geliquideerd. Ook dit risico wordt beheerst doordat de uitvoerder de beleggingsportefeuille op zo'n manier opzet dat het naar verwachting aan de liquiditeitsbehoefte van het fonds kan voldoen. Daarom is bijvoorbeeld een groot deel van de portefeuille belegd in effecten die worden verhandeld op openbare gereguleerde markten. Ook zijn eisen gesteld aan de minimale marktkapitalisatie van effecten.
- **Valutarisico:** het risico dat wisselkoersschommelingen de waarde van een belegging beïnvloeden. Dit risico is voor het pensioenfonds beperkt. Het grootste gedeelte van de beleggingsportefeuille is namelijk belegd in euro's genoteerde waarden, daarnaast wordt

het valutarisico van de belangrijkste valuta (Amerikaanse dollar, Britse pond, Japanse yen) voor 75% afgedekt (met uitzondering van het valuta exposure op obligaties).

- **Operationele risico's:** het pensioenfonds beheerst operationele risico's zoveel mogelijk door eisen te stellen aan de dienstverleners van het fonds. Daarbij kan worden gedacht aan regels voor procuratie, functiescheiding, 'chinese walls', enzovoort. Achmea IM heeft een zogenaamde ISAE 3402-certificering gekregen, een kwaliteitswaarborg voor de procesbeheersing en de dienstverlening.

3.4 Beleggingsrichtlijnen

Aansluitend op de ALM-studie wordt gebruik gemaakt van een 'portefeuilleconstructie'-studie, waarbij wordt onderzocht of binnen het beschikbare risicobudget het rendement-/risicoprofiel van de ALM-uitkomst kan worden verbeterd. Hieruit volgt de verdeling van het vermogen over de verschillende categorieën en regio's. In de beleggingsrichtlijnen wordt vastgelegd binnen welke grenzen de vermogensbeheerder het vermogen dient te beheren. De beleggingsrichtlijnen voor het fonds in 2021 zijn in hoofdlijnen:

Beleggingscategorie	Strategische portefeuille	Parkeer regels	Markt visie	Norm 2021
Aandelen	27,5%	0,5%	2,0%	30,0%
Opkomende Markten	5,0%		2,0%	7,0%
Ontwikkelde Markten	22,5%	0,5%		23,0%
Obligaties	53,0%		-2,0%	51,0%
Staatsobligaties	22,5%		-2,0%	20,5%
Niet-Staatsobligaties	13,5%			13,5%
Hypotheken	5,0%			5,0%
High Yield	5,0%		-1,0%	4,0%
EMD LC	5,0%		1,0%	6,0%
EMD HC	2,0%			2,0%
Vastgoed	10,0%			10,0%
Vastgoed	10,0%			10,0%
Alternatieve beleggingen	9,5%	-1,0%		8,5%
Grondstoffen	5,0%			5,0%
Infrastructuur	2,5%	-0,5%		2,0%
Private Equity	2,0%	-0,5%		1,5%
Liquiditeiten		0,5%		0,5%
Liquiditeiten		0,5%		0,5%

Naast bovengenoemde verdeling staan in de beleggingsrichtlijnen verdere beleggingsinstructies over de manier waarop door de vermogensbeheerder mag worden belegd. Deze instructies kunnen variëren per categorie, regio en operationele vermogensbeheerder.

Het doel van het beleggingsbeleid van het pensioenfonds is: de beleggingsresultaten binnen de vastgestelde grenzen optimaliseren, zodat zij op de lange termijn aan de verplichtingen en ambities van het fonds kan voldoen.

3.5 Jaarlijkse update: optimalisatie beleggingsbeleid

Het pensioenfonds evalueert de beleggingsrichtlijnen tenminste jaarlijks. Ieder jaar wordt een beleggingsplan opgesteld waarin, voor zover nodig, voorstellen worden gedaan voor aanpassing van de richtlijnen. De beleggingsadviescommissie van het pensioenfonds bereidt deze nota voor. In de nota staat ook hoe het strategisch beleggingsbeleid er het komende jaar uitziet. Daarbij houden zij rekening met gewijzigde marktomstandigheden, marktverwachtingen of veranderingen in de situatie van het fonds.

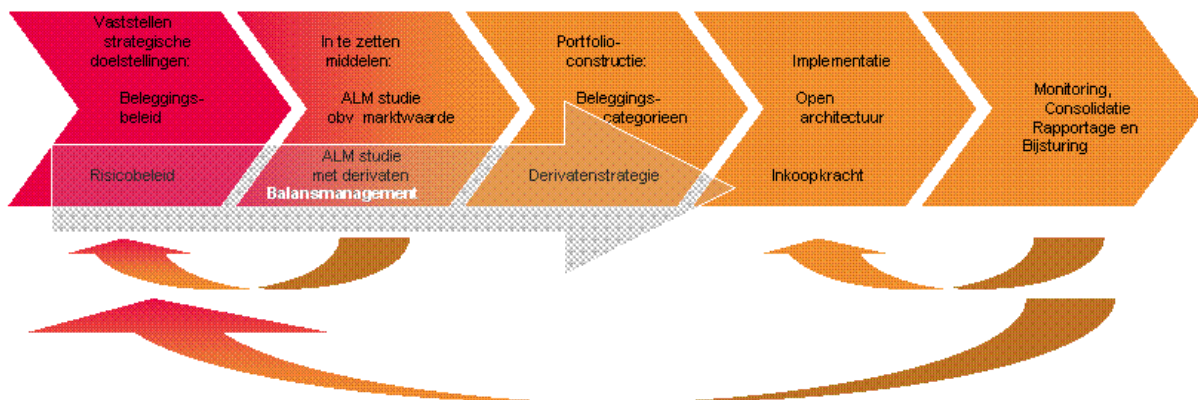
De beleggingsnota dient als richtlijn voor het betreffende jaar: hoe vullen we de beleggingsportefeuille in en hoe stellen we de bandbreedte per beleggingscategorie vast? Zijn de veranderingen in de situatie van het fonds of de markt aanzienlijk, dan kan het fonds besluiten om tussentijds een nieuwe ALM uit te voeren. Ook bij ingrijpende ontwikkelingen tijdens het jaar zal het fonds de beleggingsrichtlijnen opnieuw bekijken en updaten.

4. Uitvoering

4.1 Uitbesteding Beleggingsbeleid

Het financiële pensioenmanagement en -advies is door het bestuur gedelegeerd aan Achmea IM waarbij gebruik wordt gemaakt van de dienstverlening fiduciair beheer (FB). De FB-dienstverlening houdt in dat het bestuur wordt geadviseerd en ondersteund bij beslissingen over:

- Strategie.
- Risicobeleid / balansmanagement.
- Beleggingsbeleid.
- Portefeuilleconstructie.

Hierbij hoort ook het beoordelen en selecteren van vermogensbeheerders. Het bestuur heeft voor die beoordeling kaders en objectieve criteria vastgesteld. Daarbij kunt u denken aan de stijl van de manager, performance, maatschappelijk verantwoord opereren, omvang en kosten.

De keuze om het operationele vermogensbeheer al dan niet door een of meerdere externe vermogensbeheerders te laten uitvoeren vindt altijd plaats tegen de achtergrond van rendementsoptimalisatie binnen risico's die aanvaardbaar worden geacht.

Met de FB-dienstverlening beschikt het pensioenfonds over voldoende beoordelings- en controlemechanismen om uitbestedingsrisico's te beheersen. De beleggingsadviescommissie houdt daarbij toezicht, rapporteert aan het bestuur en stuurt indien nodig bij.

4.2 Rapportage en verantwoording

In opdracht van het bestuur wordt de hele beleggingsportefeuille geadmistreerd en geconsolideerd door Achmea IM als uitvoerder. Die stemt in dit kader ook af met externe partijen, zoals de bewaarbanken.

De bezittingen van het pensioenfonds worden op dagbasis tegen actuele waarde gewaardeerd, waarbij mogelijk de beurswaarde wordt gehanteerd. Als beleggingen niet tegen actuele waarde kunnen worden gewaardeerd, bijvoorbeeld vanwege illiquiditeit worden deze beleggingen gewaardeerd tegen algemeen geaccepteerde waarderingsgrondslagen (aan de hand van toekomstige kasstromen, contant gemaakt tegen een bepaalde factor, waarbij rekening is gehouden met het risicoprofiel en de resterende looptijd).

De uitvoerder rapporteert periodiek aan het pensioenfonds, zowel schriftelijk als mondeling in de vergadering van het bestuur. In een zogenaamde SLA staat aan welke eisen de rapportages moeten voldoen. Door de rapportages kunnen het bestuur en de beleggingsadviescommissie voldoende toezicht houden en indien nodig bijsturen.

4.3 Maatschappelijk verantwoordelijk beleggen (MVB)

Het pensioenfonds heeft ervoor gekozen om een verantwoord beleggingsbeleid toe te passen. De aandelenportefeuille van het pensioenfonds wordt voor een deel belegd in beleggingsinstellingen beheerd door Achmea IM. Binnen deze beleggingsinstellingen wordt door Achmea IM een maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid gevoerd.

Het fonds neemt met betrekking tot MVB-dienstverlening uitsluiting controversiële wapens op het creditsmandaat af bij Achmea IM. Daarnaast wordt binnen het Achmea IM Wereldwijd Aandelenfonds, waarin het fonds participeert, ook een MVB-beleid door Achmea IM uitgevoerd. Dit beleid bestaat uit corporate governance, stemmen, uitsluiting (controversiële wapens en schenders UN Global Compact), engagement (thematisch en normatief) en ESG-integratie. PF Wonen heeft besloten dit beleid te willen continueren na de transitie van aandelen wereld – ontwikkelde markten naar een volledig passief mandaat. De MVB-dienstverlening aan het fonds zal dan bestaan uit: corporate governance, stemmen, uitsluiting (controversiële wapens en schenders UN Global Compact) en engagement (thematisch en normatief) op aandelen en credits (voor zover relevant).

Uitsluitingsbeleid

Uitsluitingen worden vormgegeven vanuit het maatschappelijk verantwoord beleggen beleid. De volgende uitsluitingen gelden voor de discretionair beheerde vastrentende waarden portefeuille.

Controversiële wapens: De uitsluitingen hebben betrekking op producenten van controversiële wapens. De uitsluitingen zijn van toepassing op de door Achmea IM beheerde vastrentende waarden portefeuilles. Op basis van het controversiële wapens criterium wordt elk halfjaar de lijst van uitgesloten ondernemingen vastgesteld. Dit aan de hand van de onderzoeksresultaten van een onafhankelijk onderzoeksbureau. Aanpassingen in de lijst worden gecommuniceerd aan het bestuur van het pensioenfonds middels de halfjaarrapportage verantwoord beleggen.

In aanvulling op de MVB-overtuigingen heeft het bestuur in 2018 het IMVB-convenant ondertekend en onderstaande punten geformuleerd in het kader van de MVB-ambitie:

- Wij zijn eerder een volger dan een koploper in relatie tot MVB (ontwikkelingen), mede gezien de verwachte bestaanshorizon van ons als zelfstandig pensioenfonds.
- MVB-kenmerken van (toekomstige) beleggingsoplossingen zijn een belangrijk selectiecriterium voor ons.
- Wij zien ruimte om naast financieel rendement in sommige gevallen ook werkelijke impact op maatschappelijk/milieu vlak na te streven.

Bijlage 5 Crisisplan

Separaat toegevoegd.

5a: Financieel crisisplan

5b: Acut crisisplan.

Bijlage 6 Selecteren, aanstellen, monitoren, evalueren en ontslaan van vermogensbeheerders

1. Inleiding

Stichting Pensioenfonds Wonen (hierna 'Wonen' of 'het fonds') heeft beleid opgesteld voor het aan derden uitbesteden van bedrijfsprocessen en –activiteiten ('Uitbestedingsbeleid'). Onder uitbestede activiteiten verstaat het fonds in ieder geval uitbesteding van de pensioenuitvoering, vermogensbeheer en vastgoedbeheer. In het Uitbestedingsbeleid zijn uitgangspunten vermeld, en zijn het selectieproces en criteria voor de selectie beschreven.

Het bestuur van het fonds heeft in het verleden besloten het vermogensbeheer geheel uit te besteden aan gespecialiseerde organisaties. Daarbij is besloten niet alleen het operationele beheer, maar ook het selectie- en monitoringproces uit te besteden. Hiervoor is een fiduciair manager aangesteld.

De fiduciar beheerder is aangesteld op basis van de selectiecriteria, die opgenomen zijn in het Uitbestedingsbeleid. De basis voor de samenwerking tussen Wonen en de fiduciair beheerder is de uitbestedingsovereenkomst die tussen beide partijen is gesloten.

Om de toevertrouwde middelen op een verantwoorde en solide wijze te beleggen, dient er onder andere een duidelijk en consistent proces te bestaan van het selecteren, aanstellen, monitoren, evalueren en eventueel ontslaan van vermogensbeheerders. Dit beleidsdocument dient als basis voor de beleidsmatige aspecten van dit specifieke proces en moet gezien worden als een verdieping van het Uitbestedingsbeleid.

Dit document bevat eisen ten aanzien van de uitvoering van het selectie-, monitoring- en evaluatieproces van vermogensbeheerders door de fiduciair beheerder. De opgenomen eisen en controles ten aanzien van de selectie en monitoring van vermogensbeheerders stellen Wonen in staat om voldoende grip te houden op deze processen en om te waarborgen dat de uitbestede activiteiten een verlengde zijn van de verantwoordelijkheid van het bestuur.

Het doel van dit document is om het proces transparant te maken zodat op basis daarvan intern en extern informatie over dit proces kan worden uitgewisseld, de verwachtingen van de diverse partijen worden beheerst en dat verantwoordelijkheden duidelijk zijn belegd. Deze handelwijze borgt dat uitvoeringshandelingen aansluiten op strategisch beleid.

Dit document is een momentopname. Het hier beschreven proces wordt in de praktijk steeds verbeterd en aangepast, niet alleen als gevolg van veranderende wet- en regelgeving, maar ook door toepassing van 'good practices' en opgedane kennis en ervaring tijdens de uitvoering. Tweejaarlijks vindt daarom herijking plaats.

2. Beleggingsproces

Na het vaststellen door het bestuur van het beleggingsbeleid in ABTN en Beleggingsplan, en het bepalen van de risicohouding zal een ALM-studie en een risicobudgetstudie uitgevoerd worden. Hieruit kan volgen dat een nieuwe beleggingscategorie toegevoegd wordt of dat een categorie wordt verwijderd. Deze keuze impliceert een aanstelling of afscheid van een vermogensbeheerder.

Ook kan naar aanleiding van de monitoring en evaluatie van een categorie of vermogensbeheerder het bestuur besluiten, na advies van de beleggingsadviescommissie, dat een wijziging aangebracht moet worden in de beleggingsportefeuille.

Voor het selecteren en aanstellen stelt het fonds, na advies van de fiduciair beheerder en eventueel andere adviseurs, het mandaat voor de vermogensbeheerder op. Het mandaat is een beschrijving van de doelstelling (categorie, benchmark/stijl, verwachte outperformance en risiconiveau) en welke beleggingsbeleid is toegestaan om deze doelstelling te verwezenlijken (toegestane instrumenten, maximale risico's en overige restricties).

De fiduciair beheerder zal de uitvoering van de werkzaamheden door de aangestelde vermogensbeheerders monitoren en hierover rapporteren aan het fonds.

Op jaarbasis zal het fonds de categorieën en de vermogensbeheerders evalueren op basis van de selectiecriteria, investment beliefs, ALM-uitgangspunten, performance en kosten.

3. Governance

In de processen ten aanzien van het selecteren, aanstellen, monitoren, evalueren en ontslaan van vermogensbeheerders dragen verschillende gremia verantwoordelijkheden:

Besluit

Het bestuur is eindverantwoordelijk voor de algehele gang van zaken binnen het fonds. Het bestuur is beslissingsbevoegd en vertegenwoordigingsbevoegd. Het bestuur verleent de fiduciair beheerder een mandaat tot vertegenwoordiging binnen de grenzen die de uitbestedingsovereenkomst stelt. Het bestuur besluit of aanleiding bestaat om een selectie- of ontslagproces voor een vermogensbeheerder in gang te zetten. Het bestuur betreft daarin de informatie die voortvloeit uit de monitoring en evaluatie, en de adviezen van de beleggingsadviescommissie en fiduciair beheerder, in haar besluitvorming.

Uitvoering

Het bestuur heeft de uitvoering van selectie of ontslag gemandateerd aan de fiduciair beheerder, met dien verstande dat de fiduciair beheerder enkel handelt na besluit van het bestuur. De beleggingsadviescommissie wordt door de fiduciair beheerder tijdig en volledig geïnformeerd over alle onderdelen van het proces. De beleggingscommissie informeert vervolgens het bestuur over de stand van zaken.

Het bestuur behoudt de mogelijkheid te oordelen dat een handeling niet moet worden uitgevoerd door de fiduciair beheerder.

De fiduciair beheerder kan bij de uitvoering externe adviseurs (bijvoorbeeld investment consultants, juristen, transitie managers) inzetten.

Advies

De beleggingsadviescommissie adviseert het bestuur over strategische beleidskeuzes. De leden en adviseurs van de beleggingsadviescommissie beoordelen vanuit vaktechnisch en beleidsmatig perspectief het proces en de keuzes die leiden tot het voorstel.

Verantwoording

De monitoring en evaluatie van vermogensbeheerders wordt opgesteld door de fiduciair beheerder. Deze documenten worden beoordeeld en besproken in de beleggingsadviescommissie. Vervolgens wordt er verantwoording afgelegd aan het bestuur. Dit gebeurt met behulp van de rapportages en notities.

Risicomanagement

De IRM-commissie beoordeelt tijdens het proces of selectie en ontslag overeenkomt met het opgestelde beleid. Hierbij worden de gedragscode en het integriteitsbeleid betrokken.

4. Selecteren en aannemen van vermogensbeheerders

Het selecteren van externe vermogensbeheerders is het sluitstuk van een uitgebreid proces. Eerder zijn de doelstellingen en randvoorwaarden beschreven waaraan beheerders moeten voldoen en is een specifieke zoekopdracht geformuleerd. Het selectieproces wordt vastgelegd in een selectierapport.

4.1 Basisprincipes en fundamentele uitgangspunten

Het fonds heeft basisprincipes en fundamentele uitgangspunten geformuleerd. Alles keuzes binnen het selectieproces dienen hiermee in lijn te zijn.

Wonen heeft drie basisprincipes gedefinieerd voor het selectieproces:

- De selectie van een vermogensbeheerder dient te geschieden in het belang van de (gewezen) deelnemers en gepensioneerden;
- De keuze voor een vermogensbeheerder zal primair gemaakt worden op basis van kwaliteit en verwacht netto financieel resultaat bij een passend risico;
- Het fonds kan besluiten (een deel van) het vermogen te laten beleggen door een entiteit die verbonden is aan de fiduciair beheerder, mits deze keuze aantoonbaar leidt tot een beter netto financieel resultaat.

De fundamentele uitgangspunten bevatten de volgende dimensies: explicitering van de financiële doelstelling, actief versus passief beheer en acceptatie van beheer door de fiduciair beheerder. In alle gevallen, dient de keuze gemaakt te worden in lijn met de basisprincipes.

Explicitering van de financiële doelstelling

De primaire doelstelling van de deelnemer van het pensioenfonds is een financiële doelstelling. Het pensioenfonds is in beginsel opgericht om pensioenpremies te beleggen om rendement te genereren, zodanig dat tegen een acceptabel risico in de toekomst een zo hoog mogelijke pensioenuitkering kan worden gedaan. In de lijn met die doelstelling dient een vermogensbeheerder geselecteerd te worden die naar verwachting het beste financiële resultaat behaalt tegen een passend risico en beschouwd in samenhang met andere vermogensbeheerders. Secundaire doelstellingen zijn in dit raamwerk dus altijd van ondergeschikt belang aan de primaire financiële doelstellingen.

Het gewenste financiële resultaat is afhankelijk van het doel van een categorie. Zo is een goed resultaat in het geval van de renteoverlayportefeuille een rendement dat zo goed mogelijk samenhangt met de waardeverandering van de pensioenverplichtingen. Voor de returnportefeuille is een goed resultaat vaker een rendementsdoelstelling, het bijdragen aan goede spreiding of het leveren van stabiele inkomsten.

Dit leidt ertoe dat voorafgaand aan het selectieproces het doel om te beleggen wordt vastgelegd.

Actief versus passief beheer

De investment beliefs vormen de algemene overtuiging van het pensioenfonds ten aanzien van beleggen en de houding ten aanzien van risico's.

De volgende beliefs zijn van belang bij de keuze tussen actief en passief beheer:

- Passief beheer is het vertrekpunt. Het bestuur past, enkel na onderbouwing, actief beheer toe bij beleggingscategorieën waarbij dit passend is. (*'Passend' is vertaald als: aansluitend bij alle investment beliefs, en dan met name transparantie, uitlegbaarheid, complexiteit en kosten*).
- De lange termijn strategische mix is leidend en er wordt slechts in beperkte mate van afgeweken.
- Kosten spelen een belangrijke rol in onze afwegingen: kosten zijn zeker, verwachte rendementen onzeker.
- Complexiteit van de beleggingen moeten in overeenstemming zijn met de kennis en governance binnen de organisatie van het fonds.
- Bij het maken van beleggingskeuzes zijn transparantie en begrijpelijkheid essentieel.

Uit de beliefs kan worden afgeleid dat in principe de strategische mix wordt gevolgd, de categorieën passief worden ingevuld en dat de invulling begrijpelijk moet plaatsvinden. Afwijking van deze beliefs moet onderbouwd worden.

De beliefs geven duidelijk aan dat passief beheer de voorkeur heeft. Anders gezegd wordt actief beheer toegestaan, indien passief beheer niet kan of extra risico's met zich meebrengt. En dan alleen nog indien actief beheer past bij de andere beliefs.

Beheer door fiduciair beheerder

De fiduciair beheerder (beter gezegd: een entiteit verbonden aan de fiduciair beheerder) wordt niet uitgesloten bij de selectie, maar zeker ook niet voorgetrokken. De juiste methode om dit te bewerkstelligen is door de financiële doelstelling centraal te stellen. Dit is in lijn met de tweede basisprincipe.

Bij het selecteren van een vermogensbeheerder dient de fiduciair beheerder te worden vergeleken met alle andere kandidaten. Bij de uiteindelijke selectie staan de vaardigheden en de kwaliteit van de vermogensbeheerder centraal. Bij een vergelijkbaar kwalitatief niveau van de uitvoering van het mandaat, dient het mandaat te worden vergeven aan de kandidaat die naar verwachting het beste netto financiële resultaat weet te realiseren.

Indien de voorkeur uitgaat naar beheer door een entiteit, die verbonden is aan de fiduciair beheerder, dan zal de fiduciair beheerder duidelijk moeten aangeven hoe zij de functie- en financiële scheiding binnen de eigen organisatie waarborgt.

Om alle schijn van belangenverstrengeling te vermijden, dient een advies van de beleggingsadviescommissie voor vermogensbeheer door de fiduciair beheerder expliciet te worden vergezeld van een oordeel door de IRM-commissie.

4.2 Selectieproces

Bij de selectie van vermogensbeheerders worden de volgende zes stappen doorlopen:

1. Formuleren van een zoekopdracht (t.b.v. fiduciair beheerder)
2. Samenstellen long list
3. Samenstellen short list
4. Opstellen selectiedocument
5. Operationele en juridische due diligence
6. Aanstellen

Zoekopdracht

De afdeling Externe Managers van de fiduciair beheerder stemt de doelstelling, de verwachtingen en de voorwaarden af, die samen de zoekopdracht voor het selectieproces vormen. De selectiecriteria die in het Uitbestedingsbeleid van Wonen beschreven staan, de basisprincipes en de fundamentele uitgangspunten zijn hier onderdeel van.

Long list

De eerste stap is het in kaart brengen en filteren van het volledige universum van kandidaten. Gebruik wordt gemaakt van het netwerk van de fiduciair beheerder, databases en consultants om een breed en goed overzicht van het universum te verkrijgen. Dit totale universum kan effectief worden gefilterd op een aantal criteria om tot een lijst van geschikte kandidaten te komen: de long list. Deze criteria zijn overwegend kwantitatief en objectief zoals beleggingsstijl, belegd vermogen, omvang van het team en een korte evaluatie van het track record.

Short list

De kandidaten op de long list ontvangen een uitgebreide vragenlijst (RfP: Request for Proposal). Op basis van de antwoorden en aanvullende informatie worden de kandidaten beoordeeld en gescoord op vijf pijlers. De gewichten ten behoeve van de beoordeling staan tussen haakjes vermeld.

- Organisatie (15%)
 - Kwaliteit organisatie en cultuur
 - Commitment naar strategie
 - Integratie ESG in organisatie
- Beleggingsproces en filosofie (35%)
 - Onderscheidend vermogen
 - Constructie en besluitvorming
 - Integratie ESG in beleggingsproces
- Personeel (25%)
 - Kwantiteit en kwaliteit team
 - Stabiliteit
 - Beloningsbeleid
- Performance (15%)
 - Lange termijn performance, inclusief peer group vergelijking
 - Stabiliteit performance
 - Performance attributie
- Risicomanagement (10%)
 - Risicomanagement systemen
 - Interactie
 - Onafhankelijkheid

De uitkomsten hiervan bepalen een voorlopige voorkeurslijst: de short list.

Selectiedocument

De kandidaten op de short list worden bezocht voor nader onderzoek waarbij een breed spectrum aan onderwerpen aan bod komt en waar met diverse functionarissen wordt gesproken. Dit is bedoeld om verificatie en verdieping te verkrijgen van de antwoorden en eerdere evaluaties. Op basis van de RfP, het bezoek en aanvullende informatie wordt een aanbeveling opgesteld door de fiduciair beheerder. Waar relevant wordt de rol en toegevoegde waarde van vermogensbeheerders binnen een portefeuillecontext geanalyseerd.

Het hele selectieproces met scores en advies wordt in een adviesnotitie vastgelegd en besproken in de beleggingsadviescommissie. Alle verkregen informatie (inclusief gespreksverslagen) wordt vastgelegd en vormt een duidelijke en transparante "audit trail".

Operationele en juridische due diligence

Nadat Wonen een voorlopige keuze heeft gemaakt wordt een due diligence gedaan om te toetsen of de organisatie en het product voldoet aan de operationele en juridische standaarden.

In deze laatste fase worden ook afspraken over fees, restricties en rapportages gemaakt en vastgelegd.

De uitkomsten en conclusies worden door de fiduciair beheerder vastgelegd en voorgelegd aan Wonen voor definitieve besluitvorming (via de beleggingsadviescommissie naar het bestuur).

Aanstellen

Het team Externe managers van de fiduciair beheerder is verantwoordelijk voor het aanstellen en een snelle en effectieve implementatie waarbij het voorkomen van fouten en beheersen van (transactie)kosten centraal staat.

Na de definitieve keuze door het bestuur onderhandelt de fiduciair beheerder met de geselecteerde kandidaat over de beheerovereenkomst en worden de overeengekomen beleggingsrichtlijnen, rapportagevereisten en fees vastgelegd.

Waar nodig wordt gebruik gemaakt van gespecialiseerde transitimanagers om bestaande portefeuilles zo goed en goedkoop mogelijk om te zetten.

5. Monitoren

Een frequente en transparante monitoring is essentieel voor het beoordelen of een vermogensbeheerder voldoet aan doelstellingen en verwachtingen, en aangesteld kan blijven. Een gestructureerd monitoringproces draagt bij aan adequate sturing van en scherpte bij de externe vermogensbeheerder.

Het jaarlijks evalueren van categorieën en vermogensbeheerders heeft tot doel te beoordelen of nog steeds aangesloten wordt bij de selectiecriteria, de investment beliefs en het Uitbestedingsbeleid.

5.1 Monitoringsproces

Om de kwaliteit en consistentie te behouden worden bij het monitoringsproces dezelfde vijf pijlers gebruikt om het eindoordeel te onderbouwen. Hierdoor ligt de nadruk op het monitoren van actuele ontwikkelingen in Organisatie, Personeel, Beleggingsproces, Performance en Risk management. Daarnaast wordt ook op portefeuilleniveau gecontroleerd of de combinatie van de vermogensbeheerders voldoet aan de doelstellingen en verwachtingen. Vanzelfsprekend worden hierbij ook marktomstandigheden, concurrenten en andere ontwikkelingen gevolgd die relevant zijn voor de categorie en vermogensbeheerder.

Het monitoren van vermogensbeheerders is een proces dat bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Verzamelen van informatie
2. Vastleggen van informatie
3. Resultaat van de monitoring
4. Communicatie

Verzamelen van informatie

De afdeling Externe managers van de fiduciair beheerder volgt de ontwikkelingen van de vermogensbeheerders en de markt op een aantal manieren:

- Ontwikkelingen worden continu gevolgd op basis van een combinatie van onderliggende posities, rendementcijfers, rapportage, en marktontwikkelingen. Indien nodig wordt contact opgenomen met de vermogensbeheerder.
- Op maand- en kwartaalbasis worden rendement, risico en attributie geëvalueerd op basis van de beschikbare rapportage.
- Jaarlijks vindt een volledige evaluatie plaats waarin alle criteria worden beoordeeld en een peer group analyse plaatsvindt.
- Een aantal keer per jaar vindt een bespreking met de vermogensbeheerder plaats (telefonisch of fysiek). Ook zijn opvallende ontwikkelingen aanleiding voor nader onderzoek.

Vastleggen van informatie

Rapportages, aanvullende communicatie en analyses en verslagen van gesprekken met de vermogensbeheerders worden opgeslagen en aangevuld met monitoringsverslagen, waarin de vermogensbeheerder op de 5 pijlers wordt geëvalueerd.

Bij de selectie worden de onderdelen gescoord met een cijfer om de relatieve verschillen aan te duiden, maar bij de monitoring worden alle pijlers beoordeeld met een kleur:

- Groen: er zijn geen noemenswaardige aandachtspunten
- Oranje: er zijn enkele aandachtspunten
- Rood: er zijn urgente aandachtspunten die actie vereisen

De kleuren van de pijlers onderbouwen vervolgens het oordeel dat door middel van een verkeerslicht wordt weergegeven.

Resultaat van de monitoring

De scores van de 5 pijlers bepalen een totaaloordeel voor de vermogensbeheerder via het verkeerslicht:

Pijlers	Verkeerslicht	Gevolg
allen Groen	Groen	
1 pijler Oranje	Groen	
2 pijlers Oranje	Oranje	Verscherpt toezicht
3 of pijlers Oranje	Rood	Actie vereist
1 of meer pijlers Rood	Rood	Actie vereist

Rapportage

De fiduciair beheerder levert de volgende rapportages over de monitoring en de verkeerslichten:

- Bij verandering van het verkeerslicht wordt een notitie geschreven met de achtergrond, motivatie en vervolgstappen. Deze notitie wordt besproken in de beleggingsadviescommissie en daarmee in de notulen vastgelegd.
- Op kwartaalbasis wordt een korte toelichting geschreven inclusief verkeerslicht en veranderingen daarin.

6. Evalueren

Wonen evalueert jaarlijks de beleggingscategorieën en vermogensbeheerders.

Categorieën

Bij de evaluatie van de categorieën wordt gekeken naar de actuele economische omgeving en de impact hiervan op het verwachte rendement en risico per beleggingscategorie. Hiermee wordt getoetst of de categorie nog voldoet aan de oorspronkelijke doelstelling van opname in de portefeuille. Tevens worden de categorieën getoetst aan de investment beliefs.

De categorieën worden geëvalueerd op basis van de volgende criteria:

- Kenmerken beleggingscategorie
 - Doelstelling
 - Benchmark
 - Invulling door vermogensbeheerders
- Rendement
 - Categorie: verwachting en realisatie (5 en 15 jaars horizon)
 - Vermogensbeheerder(s): verwachting en realisatie (1, 5 jaars en peer group)
- Vermogensbeheerder beoordeling
 - Stoplicht per vermogensbeheerder
- Risico en spreiding
 - Standaarddeviatie, maximum drawdown en correlatie (5 en 15 jaars horizon)
 - Liquiditeit
 - Concentratie
 - Valutarisico
- Investment beliefs
 - Passief beheer
 - Transparantie en begrip van belegging
 - Beperkte complexiteit
 - MVB
 - Kostenniveau in relatie tot verwacht rendement
 - Beperkte leverage
 - Functioneel derivatengebruik

In het Beleggingsplan wordt van de in de strategische portefeuille opgenomen categorieën voor vier criteria (doelstelling, rendement, risico&spreiding en investment beliefs) de score vermeld en een toelichting gegeven. De score kan +, - of = zijn, waarbij geldt:

+ : positief of in lijn met het beleid van Wonen

= : neutraal of past in voldoende mate in het beleid van Wonen

- : negatief of past in onvoldoende mate in het beleid van het pensioenfonds.

Vermogensbeheerders

Jaarlijks wordt per vermogensbeheerder een uitgebreide evaluatie geschreven inclusief peer group analyse, scores op de 5 pijlers en het verkeerslicht.

Deze evaluatie zal besproken worden in de vergadering van de beleggingsadviescommissie.

De fiduciair beheerder heeft ten aanzien van beheer dat binnen de eigen organisatie plaatsvindt een 'Quality Assurance' programma opgezet. De doelstelling van Quality Assurance (QA) is het periodiek en aantoonbaar beoordelen van de kwaliteit van de dienstverlening en het streven naar verbeteringen waar dit noodzakelijk wordt geacht. QA heeft als expliciet doel voorts het afleggen van verantwoording over het voorgaande aan Wonen.

Ieder kwartaal beoordeelt een QA comité de vermogensbeheeractiviteiten op basis van een aantal criteria.

Criteria	Subcriteria
Team	<ul style="list-style-type: none"> • Omvang • Kwaliteit en beleggingscultuur • Stabiliteit en motivatie • Beloningsbeleid en educatie • Commitment naar strategie • Ontwikkeling beheerd vermogen
Strategie & Proces	<ul style="list-style-type: none"> • Beleggingsfilosofie • Besluitvormingsproces en portefeuilleconstructie • Implementatie • Research en innovatie • Integratie Maatschappelijk Verantwoord Beleggen
Performance	<ul style="list-style-type: none"> • Lange termijn performance • Peergroup analyse • Stabiliteit performance • Performance attributie
Risicomanagement	<ul style="list-style-type: none"> • Risicomanagement systemen • Interactie en onafhankelijkheid • Incidenten en breaches

7. Ontslaan van vermogensbeheerders

Wanneer het beleggingsbeleid van Wonen zodanig verandert dat een vermogensbeheerder daar niet meer bij past of wanneer een vermogensbeheerder niet aan de verwachtingen voldoet dan is het de verantwoordelijkheid van het bestuur van Wonen om deze vermogensbeheerder te ontslaan en eventueel een nieuwe te laten selecteren.

Ontslag bij gewijzigd beleggingsbeleid

Zonder dat een vermogensbeheerder onderpresteert kunnen veranderingen in het beleggingsbeleid aanleiding geven deze vermogensbeheerder te vervangen. Dit kan bijvoorbeeld volgen uit een ALM- of risicobudgetstudie, of door:

- een herallocatie van vermogen;
- een verandering van beleggingsstijl;
- een aanpassing in het mandaatrichtlijnen.

Ontslag bij onderpresteren van een beheerder

Ontslag van de vermogensbeheerder volgt in principe als het stoplicht de kleurcode rood voor een vermogensbeheerder aangeeft. De beleggingsadviescommissie zal in een dergelijke situatie het bestuur adviseren over te nemen maatregelen.

7.1 Stappen

De fiduciair beheerder stelt een notitie op over het voorgenomen ontslag van een vermogensbeheerder. Het doel van de notitie is de beleggingsadviescommissie en het bestuur in staat te stellen een weloverwogen besluit te nemen betreffende de voorgenomen actie van het fonds richting de vermogensbeheerder.

De beleggingsadviescommissie beoordeelt de notitie van de fiduciair beheerder en adviseert het bestuur.

Indien het bestuur besluit tot ontslag licht de fiduciair beheerder in een gesprek met de vermogensbeheerder het besluit van het bestuur toe en worden vervolgafspraken vastgelegd. Die vervolgafspraken leggen in ieder geval vast of en zo ja op welke manier het risico in het mandaat wordt teruggenomen zolang de beheerder mandaat behoudt (tot de transitie). Indien besloten is om vervolgens een andere vermogensbeheerder te selecteren treedt het selectieproces in werking. Wonen streeft er hierbij naar om de tijd die zit tussen het aanzeggen van ontslag en het aanstellen van de nieuwe vermogensbeheerder zo kort mogelijk te houden.

8. Inwerkingtreding

Dit beleid is vastgesteld door het bestuur op 17 oktober 2017.

Bijlage 7 Indicatieve lijst ondernemingen betrokken bij clustermunitie

Op 1 januari 2013 is in Nederland het wettelijk verbod op aantoonbare directe investeringen in de productie, verkoop en distributie van clustermunitie of cruciale onderdelen in werking getreden. De regeling is een nadere uitwerking van het in de Wet op het financieel toezicht neergelegde principe van integere bedrijfsvoering. De handhaving van het verbod start op 1 april 2013.

Het verbod richt zich op financiële ondernemingen, zoals deze term wordt gedefinieerd in de Wet op het financieel toezicht. Hieronder vallen naast banken, verzekeraars en vermogensbeheerders ook pensioenfondsen.

Het door de AFM te verrichten toezicht zal primair gericht zijn op de 'AO/IC' van de onder toezicht staande instellingen. Marktpartijen en brancheorganisaties hebben per 1 januari 2021 de volgende indicatieve lijst met 'verboden' ondernemingen opgesteld.

- Hanwha Corporation (Zuid-Korea);
- Poongsan Corporation (Zuid-Korea);
- Anhui GreatWall Military Industry Co., Ltd. (China);
- LIG Nex1 Co Ltd. (Zuid-Korea).

Bijlage 8 Beleggingsrichtlijnen

Separaat toegevoegd.

8a: Beleggingsrichtlijnen (11 december 2020)

8b: Mandaatrichtlijnen (11 december 2020)

Inleiding

De pensioenregeling is een samenhangend geheel van enerzijds de premie die normaliter wordt ingelegd (niet meer van toepassing bij PF Wonen door het zijn van een gesloten fonds), de ambitie die nagestreefd wordt en de risico's die PF Wonen loopt. Het fonds voert een op de lange termijn gericht beleggingsbeleid met als doel om een zo goed mogelijk pensioenresultaat voor haar deelnemers te realiseren met in acht neming van de mogelijke risico's. Dit dwingt het bestuur tot een hoge mate van risicobewustzijn en een gedegen risicobeheersing. Het beheersingskader dat het fonds hiervoor heeft, bestaat uit een proces-, governance- en rapportagestructuur ten aanzien van alle financiële en niet-financiële risico's verbonden aan het uitvoeren van pensioenregelingen. Hierdoor stelt het pensioenfonds zichzelf in staat tot het integrale beheer van haar risico's, ofwel integraal risicomanagement (IRM). De structuur is gebaseerd op het three-lines-of-defence-model. Het IRM-kader wordt doorlopend op verschillende onderdelen geëvalueerd, verbeterd en geïmplementeerd. In verband met verandering van pensioenuitvoerder is tevens extra aandacht besteed aan uitbestedingsrisico's.

Missie, visie en strategie risicomanagement

De doelstelling van Pensioenfonds Wonen is het borgen van een adequate solvabiliteit en liquiditeit, een adequate en beheerste organisatie en integere bedrijfsvoering. Middels het voeren van IRM verkrijgt het fonds inzicht in hoeverre de strategie, het beleid en de activiteiten van het pensioenfonds als ook haar interne processen en de interactie van het pensioenfonds met de buitenwereld kunnen leiden tot risico's. En in welke mate deze risico's door PF Wonen worden onderkend en beheerst.

De missie, visie en strategie van het risicomanagement zijn als volgt vastgesteld:

- Missie: Het borgen van een beheerste en integere organisatie onder de kerntaken van de pensioenuitvoering zijnde beleggen, administreren en communiceren.
- Visie: Pensioenuitvoering vraagt om het bewust en beheerst opzoeken, vermijden, onderdrukken of overdragen van risico's.
- Strategie: Een geformaliseerd, werkend en lerend IRM-beheersingskader ten aanzien van governance, proces en rapportage. Als ook een risicobewuste cultuur binnen de bestuurlijke gremia.

De ambitie onder de strategie is het realiseren van het IRM volwassenheidsniveau '4'. Dit niveau is door DNB vastgesteld op grond van de Pensioenwet. Volwassenheidsniveau 4 betekent dat het pensioenfonds gestructureerd met het risicomanagementproces omgaat, dat dit geformaliseerd is, wordt geëvalueerd en periodiek wordt doorontwikkeld.

Risicobewuste cultuur

IRM kan enkel succesvol worden uitgevoerd als het bestuur van PF Wonen zich continu bewust is van de risico's die zij loopt en/of kan lopen. En dat de dialoog hierover een natuurlijk en dynamisch onderdeel uitmaakt van het bestuurlijk proces. Niet alleen tijdens besluitvorming maar ook tijdens de beeld- en oordeelsvorming ten aanzien van bijvoorbeeld omgevingsinvloeden, gedrag, het bedrijfsmodel en de infrastructuur van het pensioenfonds.

Dit wordt binnen PF Wonen geborgd middels A) de werving en selectie van bestuursleden en de sleutelfunctiehouder risicobeheer ten aanzien van deskundigheid, ervaring en affiniteit op

het gebied van het managen van financiële en niet-financiële risico's, B) het beschreven IRM-systeembeleid ten aanzien van het vormen en uitvoeren van risicobeleid en C) het vast agenderen van het onderwerp risicomanagement op bestuurs- en commissievergaderingen van het pensioenfonds, specifiek binnen besluitvormingsprocessen, zowel ten aanzien van de inhoud van IRM als ten aanzien van (de ontwikkeling van) het proces van IRM.

Risico- en maatregelendefinities

Een risico is de kans maal de impact van een negatieve of positieve gebeurtenis. Risico's zijn stuurmiddelen. Het pensioenfonds kan risico's opzoeken. Bijvoorbeeld uit hoofde van het vergroten van de kans op een hoger beleggingsrendement. PF Wonen kan risico's ook vermijden of overdragen. Risico's moeten in alle gevallen worden onderkend door het pensioenfonds. Dat betekent dat er wordt vastgesteld welk risico tot welk niveau wordt geaccepteerd – de risicotolerantie – en welke maatregelen er worden genomen om de risico's niet boven dit niveau uit te laten stijgen.

Een geïdentificeerd risico wordt 'bruto' of 'inherent' risico genoemd. Het inzetten van maatregelen om risico's te beheersen wordt 'risicomitigatie' genoemd. Een brutorisico en de genomen maatregelen samen leiden tot een 'netto' of 'residu' risico. Dit is het risico dat kleiner of gelijk moet zijn aan het risico dat het pensioenfonds accepteert.

PF Wonen zet meerdere soorten maatregelen in om risico's te beheersen. Deze zijn:

- preventieve maatregelen: deze beïnvloeden de kans en/of de impact;
- detectieve maatregelen: deze herkennen het ontstaan of veranderen van een risico;
- repressieve maatregelen: deze maatregelen onderdrukken de impact van een risico;
- correctieve maatregelen: deze herstellen van de impact van een risico.

De maatregelen kunnen 'hard' van karakter zijn (bijvoorbeeld in de vorm van beleidsnormen, procedures en governance) of zacht van karakter zijn (bijvoorbeeld in de vorm van gedrag en cultuur).

De risico's die het pensioenfonds onderkent zijn:

- prudente risico's, risico's die invloed hebben op 'goed, nadenkend en verstandig handelen in lijn met de missie van het pensioenfonds', bijvoorbeeld ten aanzien van het beleggen van de pensioengelden;
- integriteitsrisico's, risico's die invloed hebben op het bewust of onbewust niet voldoen aan interne en externe wet- en regels, bijvoorbeeld aan de Pensioenwet.

IRM in relatie tot FIRM en FOCUS!

Bij IRM maakt het pensioenfonds gebruik van de financiële instellingen risicoanalyse methode van DNB, beter bekend als FIRM. Deze methode wordt onder andere ingezet om risico's te categoriseren, te koppelen aan een governancestructuur en als toets op een juist en volledig inzicht in de risico's verbonden aan het zijn van een financiële instelling.

PF Wonen maakt tevens gebruik van de wijze waarop DNB toezicht houdt op financiële instellingen, specifiek ten aanzien van het toezicht op het integraal risicomanagement. Met voorgenoemde wijze van toezicht wordt geduïd op de methode FOCUS!. Als voorbeeld hiervan kent het IRM-systeem van PF Wonen een lerend element. Hierbij wordt geleerd van eigen IRM activiteiten maar ook van de sector en/of van handreikingen vanuit DNB.

Ter volledigheid zijn hieronder de hoofdcategorieën van FIRM opgenomen. Dit overzicht geeft tevens inzicht in het onderscheid tussen financiële en niet-financiële risico's als ook tussen prudentiële en integriteitsrisico's.

Prudentieel		Integriteit	
Financieel >	Kredietrisico		
	Marktrisico		
	Rente/matchingrisico		
	Actuariële-risico		
Niet financieel >	Omgevingsrisico	Niet financieel >	Integriteitsrisico
	Operationeel risico		
	Uitbestedingsrisico		
	IT risico		
	Juridisch risico		
	Communicatie risico		

De adoptie van het geaccepteerde risiconiveau door partners van PF Wonen

Het geaccepteerde risiconiveau van PF Wonen, dat wordt vastgesteld in het risicomanagementproces en vastgelegd in het inhoudelijk IRM-systeembeleid, dient (daar waar relevant) minimaal geadopteerd te worden door de partners van het pensioenfonds waaraan activiteiten zijn uitbesteed. Dit is met name het geval bij de niet-financiële risico's op bijvoorbeeld het gebied van kwaliteit, continuïteit en integriteit van pensioenbeheer. Hierbij zoekt het pensioenfonds de dialoog met haar uitbestedingspartners. Indien het geaccepteerde risiconiveau van een uitbestedingspartner initieel hoger ligt, dient deze partner aanvullende, mitigerende maatregelen te nemen. De mogelijk additionele kosten van deze maatregelen worden door PF Wonen meegewogen in de risico-acceptatie. De dialoog c.q. afstemming tussen het pensioenfonds en haar uitbestedingspartners maakt daarmee een belangrijk onderdeel uit van de beeldvorming rondom risico's.

Kwalitatieve beschrijving van de voornaamste risico's

Onderstaand is een kwalitatieve beschrijving opgenomen van risico's waaraan het pensioenfonds wordt blootgesteld. Een kwantitatieve onderbouwing van de risico's is opgenomen in de risicoparagraaf van de jaarrekening. De beschreven risico's zijn niet uitputtend maar geven een goed beeld van de voornaamste risico's die het pensioenfonds in 2020 heeft gelopen en hoe het bestuur deze heeft beoordeeld en hiermee is omgegaan of omgaat.

Financiële risico's binnen het beleggings- en balansdomein

Risicohouding

De mate waarin het pensioenfonds bereid is risico's te lopen in het beleggings- en balansdomein vloeit voort uit de risicohouding van het pensioenfonds. Deze risicohouding is, na overleg met sociale partners en het verantwoordingsorgaan, vastgesteld en houdt rekening met de specifieke kenmerken van het fonds. Deze risicohouding is ook na sluiting van het fonds voortgezet.

De risicohouding van PF Wonen voldoet aan de prudentpersonregel en komt voor de lange termijn tot uitdrukking in de door het pensioenfonds gekozen ondergrenzen in het kader van de haalbaarheidstoets en voor de korte termijn in de hoogte van het vereist eigen vermogen of een bandbreedte hiervoor.

In eerste instantie is de risicohouding in meer algemene zin met de sociale partners besproken, dus uitdrukkelijk zonder zich daarbij direct te storten op uitgebreide financiële prognoses en ingewikkelde kansberekeningen. Sociale partners zijn concreet drie vragen gesteld: Welke pensioenregeling wenst u? Wat is de gewenste financiering? Wat als bepaalde scenario's zich voordoen? Met de beantwoording van deze vragen hebben sociale partners richting gegeven aan de risicohouding. Een richting waarmee het fonds uitdrukkelijk rekening heeft gehouden bij de formulering van het premie- (niet meer van toepassing per 1 januari 2018), indexatie-, herstel- en beleggingsbeleid.

Markt- en balansrisico

Het marktrisico is het positieve en negatieve risico op het wijzigen van de marktprijzen van de financiële instrumenten binnen de beleggingsportefeuille van het fonds. Door dit risico veranderen de waarden van beleggingen continu. Deze waardenfluctuaties kunnen de verschillende beleggingscategorieën van het fonds versterken, of werken juist diversifiërend. Om die reden wordt het risico van marktwaardebewegingen op balansniveau getoetst.

Het markt- en balansrisico wordt door het bestuur als hoog beoordeeld. De risicoacceptatie wordt echter als gemiddeld beoordeeld. Enerzijds wenst het bestuur negatieve risico's te onderdrukken, anderzijds worden – met mate – positieve risico's opgezocht om beleggingsrendement te creëren. Op basis van de risicohouding van het fonds wordt hiertussen een balans vastgesteld en passende beheersingsmaatregelen genomen. De risicohouding bepaalt daarmee het totale balansrisico. In de portefeuilleconstructie worden vervolgens de bijdragen van individuele risico's aan het totale risico bepaald.

Met behulp van een ALM-studie heeft het bestuur een inschatting gemaakt van de omvang van deze risico's en de mogelijke impact hiervan op het fonds.

Het balansrisico wordt gemonitord door middel van het volgen van de tracking error. Dit is een risicomaat die inzicht geeft in het verschil tussen het rendement op de beleggingen ten opzichte van de ontwikkeling van de verplichtingen. Het bestuur heeft limieten bepaald waarbinnen de tracking error zich dient te bewegen.

Het marktrisico wordt gemonitord door middel van de zogeheten Systemic Stress Indicator (SSI) in de risicorapportage. De SSI vertegenwoordigt het niveau van systeemrisico en wordt weergegeven door middel van een score. Daarnaast wordt een Momentum Indicator (MI) gehanteerd. Deze indicator geeft de verhoging aan van de SSI in combinatie met de snelheid daarvan. Dit geeft belangrijke informatie over (de kracht) van een trend in de markt. Het fonds krijgt een waarschuwingssignaal ter indicatie van een hoog marktrisico en van een krachtige trend in marktbeleggingen.

Tenslotte wordt het neerwaarts dekkingsgraadrisico gemonitord door in de maandelijkse risicorapportage de dekkingsgraad in enkele stress scenario's te bepalen. Het fonds krijgt een waarschuwingssignaal indien de dekkingsgraad uitkomt in een stressscenario onder de kritische dekkingsgraad ligt. De kritische dekkingsgraad is de minimale dekkingsgraad die nodig is om zonder kortingsmaatregelen binnen de gestelde termijn te herstellen naar de vereiste dekkingsgraad.

Het geaccepteerde en netto markt- en balansrisico wordt door het bestuur beoordeeld als gemiddeld.

Matching-renterisico

Een van de belangrijkste risico's voor het fonds is het matching-renterisico. Dit risico houdt in dat door veranderingen in rentestanden de financiële positie van het fonds kan veranderen.

Dit gebeurt omdat looptijd van de pensioenverplichtingen groter is dan de looptijd van pensioenbeleggingen. Door dit verschil in looptijd heeft een verandering van de rentestand een ander effect op het vermogen van het fonds dan op haar verplichtingen waardoor de

dekkingsgraad wordt beïnvloed. Als voorbeeld noemen we een rentedaling: door het verschil in voorgenoemde looptijden stijgen de pensioenverplichtingen bij een rentedaling harder dan het vermogen waardoor de dekkingsgraad daalt. Met andere woorden, door een rentedaling staat er minder geld tegenover de pensioenen die moeten worden uitgekeerd. Dit risico wordt door het bestuur als hoog beoordeeld. De risicoacceptatie wordt echter als gemiddeld beoordeeld. Daarom heeft het bestuur voor het matching-renterisico beheersingsmaatregelen genomen.

Op basis van het risicoprofiel en de daaruit voortvloeiende risicoacceptatie heeft het bestuur het renterisico voor 43% afgedekt op basis van de marktrente. Dit is de rente waarmee het fonds de huidige waarde van de toekomstige pensioenverplichtingen c.q. haar voorziening berekend. De impact van renteveranderingen op de dekkingsgraad worden in de kwartaal- en risicorapportages inzichtelijk gemaakt. Het renterisico wordt gemonitord als onderdeel van het markt- en balansrisico.

Het geaccepteerde en netto matching-renterisico wordt door het bestuur beoordeeld als gemiddeld.

Inflatierisico

Het fonds loopt inflatierisico doordat de waarde van de geamibieerde geïndexeerde pensioentoezeggingen anders op inflatieveranderingen reageert dan de waarde van de beleggingen. Het (gedeeltelijk) streven naar een reëel c.q. geïndexeerd pensioen geeft het risico dat de verandering van de pensioenvoorzieningen als gevolg van inflatie niet gecompenseerd wordt door een waardeverandering van de beleggingen. Het bestuur dekt dit inflatierisico niet actief af. Dit is ook slechts beperkt mogelijk. Wel heeft het bestuur ervoor gekozen beleggingscategorieën in de portefeuille op te nemen die positief reageren bij hoge inflaties.

Het inherente inflatierisico wordt door het bestuur beoordeeld als hoog. Het geaccepteerde en netto risico wordt door het bestuur beoordeeld als gemiddeld.

Valutarisico

Het fonds belegt de voorheen binnengekomen pensioenpremies wereldwijd. Dit brengt valutarisico met zich mee doordat de waarde van beleggingen kan veranderen door schommelingen in de wisselkoersen ten opzichte van de euro. De vreemde valuta-exposure wordt door het bestuur afgedekt op 75% of 100% op basis van onderstaande tabel.

Beleggingscategorie(ën)	Valuta's	Percentage
Aandelen Wereld	USD, GBP, JPY	75%
Obligaties Opkomende markten (harde valuta)	USD	100%
Global High Yield	USD, GBP, JPY	100%
Infrastructuur	USD, GBP, JPY	100%

Het inherente valutarisico wordt door het bestuur beoordeeld als hoog. Het geaccepteerde en netto risico wordt door het bestuur beoordeeld als laag.

Aandelenrisico

Een deel van de beleggingsportefeuille bestaat uit aandelen. Aandelenrisico is het risico op een verandering van de marktwaarde van de aandelen. De omvang van dit risico wordt bepaald door de omvang van de aandelenportefeuille, zoals vastgesteld met behulp van een ALM-studie, en de verdeling daarbinnen naar bijvoorbeeld sectoren en regio's. Het fonds hanteert heeft een brede diversificatie door te beleggen in breed gespreide beleggingsinstellingen/mandaten. Vanwege de hoge liquiditeit en beleggingscapaciteit beschouwen wij de marktkapitalisatie gewogen index als de beste proxy voor de marktβeta van aandelen.

Het inherente aandelenrisico wordt door het bestuur beoordeeld als hoog. Het geaccepteerde en netto risico wordt door het bestuur beoordeeld als gemiddeld.

Kredietrisico

Het risico dat een kredietnemer zijn afgesproken betalingen niet nakomt of dat de kredietwaardigheid van een kredietnemer afneemt, waardoor de kredietverstrekker financiële schade oploopt. Het kredietrisico wordt in de risicorapportage inzichtelijk gemaakt aan de hand van de ontwikkeling van de creditspread. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen de basisportefeuille en de overige vastrentende waarden. Het bestuur heeft bandbreedte vastgesteld voor de creditspreads en krijgt een waarschuwingssignaal wanneer het risico zich buiten deze spreads begeeft. De onderstaande bandbreedtes worden gehanteerd.

Basisportefeuille	Bovengrens:	75 basispunten
	Ondergrens:	0 basispunten
VRW Overig	Bovengrens:	750 basispunten
	Ondergrens:	300 basispunten

Het inherente kredietrisico wordt door het bestuur beoordeeld als hoog. Het geaccepteerde en netto risico wordt door het bestuur beoordeeld als laag.

Tegenpartijrisico

Bij het aangaan van transacties met externe partijen wordt exposure opgebouwd bij tegenpartijen. Een faillissement van een tegenpartij kan tot verliezen leiden. Hiervoor zijn de volgende beheersmaatregelen geïmplementeerd. Bij het aangaan van nieuwe derivatentransacties wordt een tegenpartij getoetst op kredietwaardigheid en bestaande exposure aan de hand van de hierna gehanteerde 'watchlist'. Tevens wordt als maatstaf voor de kredietwaardigheid uitgegaan van de mediaan rating van drie rating agencies. Nieuwe derivatentransacties kunnen alleen worden afgesloten met tegenpartijen die beschikken over een rating van A- of hoger. Voor bestaande transacties geldt dat een tegenpartij minimaal over een rating van BBB- of hoger dient te beschikken (Investment Grade). De reden voor de lagere rating restrictie voor bestaande transacties is om te voorkomen dat de gehele exposure van een tegenpartij afgebouwd moet worden als deze tegenpartij net na het afsluiten van derivatentransacties wordt gedowngraded. Dit is vanuit kosten oogpunt niet wenselijk en het verschil in kredietrisico tussen A- en BBB- acht het bestuur acceptabel.

Iedere tegenpartij mag – afhankelijk van de kredietwaardigheid – slechts een bepaald percentage van de totaal uitstaande exposure uitmaken. Dagelijks vindt afstemming van onderpand plaats, waarbij alleen onderpand van goede kwaliteit wordt uitgewisseld. Het risico wordt ook bewaakt middels de risicorapportage en de maandelijkse berekening van Potential Future Exposure (PFE). De PFE is het verlies in geval van oversluiten bij een faillissement van een tegenpartij en wordt berekend door een schok op rente, valuta, inflatie, aandelen en grondstoffen ter hoogte van de grootste daling die in de laatste 10 jaar binnen een periode van 10 dagen is voorgevallen. De 10 dagen is de (inschatting) van de periode die het duurt om juridisch de swap te kunnen beëindigen. De PFE leidt tot een bedrag dat aangeeft wat het verlies zou zijn bij een faillissement.

Watchlist

Wanneer een tegenpartij op de watchlist wordt geplaatst, wordt deze behandeld als een partij waarvan de rating lager is dan A-. Dat betekent dat er geen nieuwe transacties mogen worden afgesloten met deze tegenpartij die het tegenpartijrisico verhogen. Er zijn verschillende redenen om een tegenpartij op de watch list te plaatsen:

- Signalen van verslechterende kredietwaardigheid.
- CDS spread loopt op (absoluut niveau).
- CDS spread ten opzichte van de peer group (nog bepalen) loopt op.

- Koers van het aandeel van de tegenpartij daalt fors.
- Structurele problemen met het ontvangen of berekenen van het vereiste onderpand.
- Sterk verslechterde dienstverlening waardoor het onderpand niet snel of goed wordt afgestemd of wanneer niet frequent genoeg wordt bijgestort.

Het inherente tegenpartijrisico wordt door het bestuur beoordeeld als hoog. Het geaccepteerde en netto risico wordt door het bestuur beoordeeld als laag.

Liquiditeitsrisico

Het risico dat het fonds niet op korte termijn aan zijn betalingsverplichtingen en/of niet aan onderpandverplichtingen uit hoofde van derivatencontracten kan voldoen. Om dit te beheersen heeft het fonds margin management ingericht. Margin management is het proces om het liquiditeitsrisico dagelijks te monitoren en de cashpositie indien nodig aan te vullen door middel van de verkoop van beleggingen. Verder wordt het liquiditeitsrisico beheerst door voldoende onderpand beschikbaar te hebben voor over-the-counter (OTC) derivaten. Om dit te toetsen wordt maandelijks een tweetal toetsen uitgevoerd in de risicorapportage, zijnde:

- De onderpandtoets: het liquiditeitsrisico wordt beheerst door te monitoren of er voldoende onderpand beschikbaar is voor de afrekening van OTC derivaten, ook bij een extreme negatieve marktschok (de onderpandtoets). De schokken zijn gebaseerd op de grootste schok die in de laatste 15 jaar binnen een periode van 1 maand is voorgekomen. Er is voor een periode van 1 maand gekozen omdat de liquiditeitsrapportage één keer per maand zal worden opgesteld. Er worden schokken gehanteerd op rente, valuta en grondstoffen. Daarnaast wordt het bestaande onderpand met 1 notch afgewaardeerd. Met deze toets wordt getoetst of het pensioenfonds in een stress scenario voldoende onderpand heeft om aan haar onderpandverplichtingen te kunnen voldoen.
- De marktliquiditeitstoets: hierbij wordt getoetst in hoeverre het pensioenfonds aanvullend onderpand kan vrijmaken door het liquideren van liquide beleggingen die niet als onderpand gebruikt kunnen worden maar wel op korte termijn kunnen worden verkocht. Op basis van marktliquiditeit wordt beoordeeld in hoeverre deze liquide beleggingen binnen 1 dag verkocht kunnen worden om geschikt onderpand aan te kopen.

Het inherente liquiditeitsrisico wordt door het bestuur beoordeeld als hoog. Het geaccepteerde en netto risico wordt door het bestuur beoordeeld als laag.

Concentratierisico

Door gebrekkige spreiding binnen de beleggingsportefeuille kan concentratierisico ontstaan waarbij verliezen optreden doordat een te grote gevoeligheid bestaat naar één regio, sector of marktpartij. Het fonds heeft daarom een gediversifieerde portefeuille met een goede spreiding over beleggingscategorieën, risicocategorieën en stijlen. Ter beheersing van het concentratierisico krijgt het bestuur een waarschuwingssignaal als een land- of sectorexposure boven de grenswaarde van 20% komt.

Het inherente concentratierisico wordt door het bestuur beoordeeld als hoog. Het geaccepteerde en netto risico wordt door het bestuur beoordeeld als laag.

Actief risico

Met actief risico wordt bedoeld de mate waarin de daadwerkelijke beleggingsperformance afwijkt van de performance van de strategische benchmark van de portefeuille. Op basis van de beleggingsbeginselen van het fonds belegt het bestuur op basis van passief beheer. Dit tenzij het bestuur van mening is dat in specifieke gevallen actief beheer een onderbouwde toegevoegde biedt. In dat geval kan er een bepaald risicobudget aan de vermogensbeheerder worden afgegeven. De toegevoegde waarde hiervan wordt

gedefinieerd in termen van risicobeheer, (kosten)efficiëntie, ESG (Environmental, Social, Governance) toepassing of extra verwacht rendement.

De stelregel voor het risicobudget is een informatieratio (outperformance per eenheid risico) van 0,5. Dat wil zeggen dat een vermogensbeheerder met een outperformance doelstelling van 2% een tracking error van 4% krijgt om deze toegevoegde waarde te realiseren. Het actieve risico wordt beheerst door middel van limieten op de tracking error bij actieve mandaten. Hiermee wordt de afwijking ten opzichte van de benchmark gelimiteerd.

Het inherente actieve risico wordt door het bestuur beoordeeld als hoog. Het geaccepteerde en netto risico wordt door het bestuur beoordeeld als laag.

Financiële risico's buiten het beleggingsdomein

Verzekeringstechnisch risico

Het verzekeringstechnisch risico is het risico dat uitkeringen (nu dan wel in de toekomst) niet gefinancierd kunnen worden vanuit premie- en/of beleggingsinkomsten als gevolg van onjuiste en/of onvolledige aannames en grondslagen. Premie-inkomsten heeft PF Wonen sinds 1 januari 2018 niet meer.

De kans op een verzekeringstechnisch risico wordt door het bestuur beoordeeld als beperkt tot aanzienlijk. De risicoacceptatie wordt echter als gering tot beperkt beoordeeld. In 2018 is deze risicobeoordeling niet opnieuw vastgesteld. De beheersmaatregelen die getroffen zijn richten zich op het reduceren van zowel de kans als de impact van het risico middels een jaarlijkse actuariële analyse, landelijke publicaties inzake levensverwachting en arbeidsongeschiktheid en het aanhouden van een 'Incured but not reported' (IBNR) voorziening.

Niet-financiële risico's

Omgevingsrisico

Het omgevingsrisico betreft een impact op het pensioenfonds als gevolg van externe invloeden. Bijvoorbeeld vanuit belanghebbenden, marktontwikkelingen, tijdgeest en reputatie. De impact van deze risico's zijn minder makkelijk kwantitatief uit te drukken maar kunnen een grote invloed uitoefenen op zowel de dagelijkse gang van zaken binnen het pensioenfonds als de strategie van het bestuur.

Governancerisico

Het governancerisico betreft de risico's die het fonds loopt in haar eigen governance. Binnen de huidige governance wordt dit risico door het bestuur beoordeeld als laag.

Uitbestedingsrisico

Het uitbestedingsrisico is het risico dat de continuïteit, integriteit en/of kwaliteit van de aan derden uitbestede werkzaamheden worden geschaad. Gezien de omvang van de uitbestede werkzaamheden vormt het uitbestedingsrisico een belangrijk aandachtsgebied voor het pensioenfonds. Zowel het pensioenbeheer als het vermogensbeheer is uitbesteed. Het fonds beheerst operationele risico's zoveel mogelijk door eisen te stellen aan zijn dienstverleners. Daarbij kan worden gedacht aan regels aangaande de continuïteit, integriteit en kwaliteit van de door de externe dienstverleners te leveren werkzaamheden en van de bij deze dienstverleners werkzame personen. Dit is onder meer vastgelegd in het uitbestedingsbeleid. Het fonds laat zich regelmatig informeren over de wijze waarop de externe uitvoerders deze risico's beheersen. Hiertoe wordt gebruik gemaakt van diverse maand-, kwartaal- en/of jaarrapportages van de externe uitvoerders, zoals SLA-rapportages, beleggingsrapportages, rapportages niet-financiële risico's en ISAE 3402-verklaringen. Daarnaast voert het fonds jaarlijks evaluatiegesprekken met de externe uitvoerders.

Het inherente uitbestedings- en transitierisico wordt door het bestuur beoordeeld als hoog. Het geaccepteerde en netto risico wordt door het bestuur beoordeeld als laag.

IT-risico

Door de volledige uitbesteding van het pensioen- en vermogensbeheer, beperkt dit risico zich voor het fonds tot de hardware en software die leden van het bestuur en van de bestuursorganen gebruiken voor het uitoefenen van hun functie. Het fonds verwacht van deze leden dat de IT-middelen, die zij voor het uitoefenen van hun functie gebruiken, voldoen aan de normen die vandaag de dag aan de beheersbaarheid, continuïteit en beveiliging van IT worden gesteld. Het bestuur heeft in 2018 een eigen IT-beleid opgesteld. Hieruit voortvloeiend is in 2019 een eigen IT-omgeving voor de fondsgremia ingericht.

Integriteitsrisico

Het integriteitsrisico is het risico dat de integriteit van het pensioenfonds dan wel het financiële stelsel wordt beïnvloed als gevolg van niet integere, onethische gedragingen van het pensioenfonds in het kader van wet- en regelgeving en maatschappelijke en door het pensioenfonds opgestelde normen.

Integer handelen is binnen het fonds verankerd in de totale compliancestructuur. Alle betrokkenen bij het fonds, zowel intern als extern, worden geacht te voldoen aan het geheel van interne en externe wet- en regelgeving dat op het fonds van toepassing is. Tijdens bestuursvergaderingen delen de bestuursleden eventuele integriteitsvraagstukken.

Daarnaast wordt bij bestuursbesluiten in ogenschouw genomen of er voldoende rekening is gehouden met evenwichtige belangenafweging en of er sprake is van mogelijke integriteitsissues. Het fonds beschikt onder andere over een gedragscode, een incidenten- en klokkenluidersregeling, een klachten- en geschillenprocedure en een onafhankelijke geschillencommissie. Een externe compliance officer ziet toe op naleving van de gedragscode en klokkenluidersregeling en brengt hierover verslag uit aan het bestuur. De bij de gedragscode behorende nalevingsverklaring wordt jaarlijks door de bestuursleden ondertekend, Tevens inventariseert het fonds jaarlijks de (neven)functies.

Het inherente integriteitsrisico wordt door het bestuur beoordeeld als hoog. Het geaccepteerde en netto risico wordt door het bestuur beoordeeld als laag.

Juridisch risico

Het juridisch risico is het risico samenhangend met (veranderingen in en naleving van) wet- en regelgeving, het mogelijk bedreigd worden van de rechtspositie, met inbegrip van de mogelijkheid dat contractuele bepalingen niet afdwingbaar of niet correct gedocumenteerd zijn.

Het pensioenfonds maakt bij de opstelling van alle voor het fonds relevante juridische documenten gebruik van de diensten van daarin gespecialiseerde partijen. Veranderingen in wet- en regelgeving, op terreinen die direct dan wel indirect pensioenen raken, worden besproken en waar nodig wordt actie ondernomen. Het bestuur blijft op de hoogte van wijzigingen in wet- en regelgeving door het volgen van seminars en opleidingen en het lezen van vakliteratuur en nieuwsbrieven van gerenommeerde organisaties. Voor de bestuursleden is een bestuurdersaansprakelijkheids- verzekering afgesloten.

Het inherente juridische risico wordt door het bestuur beoordeeld als gemiddeld. Het geaccepteerde en netto risico wordt door het bestuur beoordeeld als laag.